Barba-
rosserie

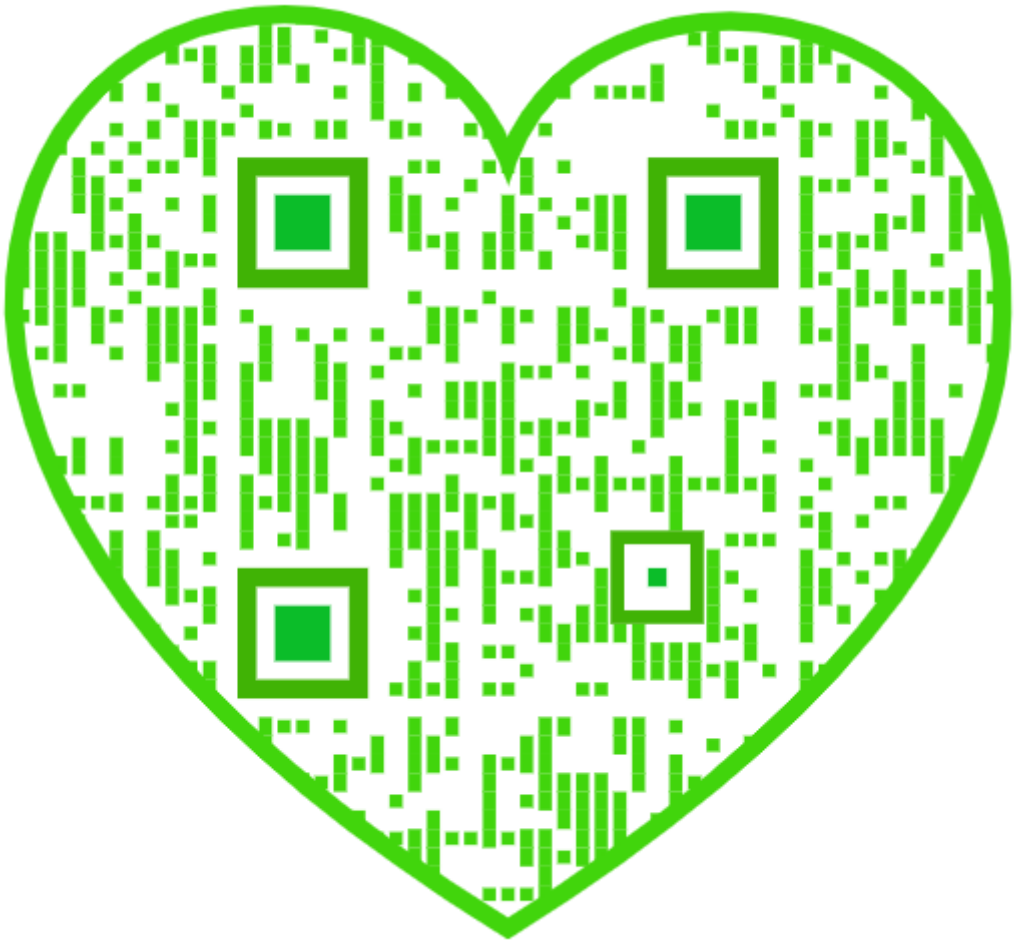

BARBAROSSERIE

DOOR

BARBAROSSA

VAN HOLKEMA & WA :ENDORF — AMSTERDAM.

MARIE-ANTOINETTE.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Nog trilt mijn pen na van de hevige ontroering, die dit meesterwerk van den onsterfelijken, doch helaas te vroeg gestorven Italiaanschen Shakespaere, Paulo Giacometti, bij mij heeft opgewekt. Shakespaere, ja, doch een Shakespeare met het dichtvuur van een Dante, de kracht van een Michel Angelo en de scherpte van uitbeeldingsvermogen van een Petrarca. Zijn „Marie-Antoinette" verrijst als een vuurtoren in den stormachtigen nacht der middelmatige kunst en ik acht de opvoering van deze tragedie, die verkeerdelijk drama genoemd wordt, een gedenksteen in de marmeren geschied-data van de bladzijden der Nederlandsche tooneelspelkunst.

„Marie-Antoinette" is de moederweelde van den aan snoode revolutiezucht ten offer gebrachten Lodewijk XVI, dien braven grijsaard, wiens liefde voor zijn bemind Frankrijk en voor het edele Fransche volk zich uitte in die alom verheven passie der slotenmakerskunst. En hoe snood werd zij beloond! Ontroofd aan den warm kloppenden boezem van zijn nobele gade, ontrukt aan de angstig naar hem uitgestrekte armen van zijn dierbare kinderen, weggevoerd uit de smartelijke blikken van zijn diepbetreurde zuster, viel zijn hoofd onder de valbijl van dit monster aller wreedzucht, Robespière. En toch, hij vergaf zijn vijanden, want riep hij in zijn laatste stervensuur niet uit: „Gij zijt wreed, maar ik vloek u niet!"

En naast hem, die snoodelijk geheeten werd Louis Capet, staat als in Cararisch zandsteen gehouwen, de figuur zijner arme, doch teerbeminde gade, die niet alleen een toonbeeld was voor

elk lijdend moederhart, doch ook haar wereldsche plichten niet verzaakte en te midden van de weelde van Versailles en Trianon, de beroemde kapsels als pouf à la price, bonnet à la candeur en baigneuse à la frivolité invoerde.

Edele vrouwe, die daarmede aan 600 Parijsche coiffeurs het dagelijksch brood verschafte!

Maar was haar moederoog dan nooit door nevelen bedekt? Het antwoord kan hierop luiden: Neen! Want gaan wij de tragedie na, zooals Giacometti die in zijn geniaal bedoelen ons heeft achtergelaten, dan zien wij, dat hij vier verschrikkelijke dagen gekozen heeft uit dien bloednacht, die Revolutie heet. In zeven tafereelen heeft hij zijn kunstwerk ingedeeld.

In het eerste, spelende 11 Januari 1791, oefent de ellendige verrader, die aast op den troon van Frankrijk, graaf De Provence, en wiens wanstaltige gestalte volgens de geschiedenis de gedaante van een ton vertoonde, verderfelijken invloed uit op Marie-Antoinette, want..... „zij heeft een kroonprins", zooals de heer v. Logchem in zijn korte en duidelijke verklaring van het stuk in het tekstboekje uiteen zet. In twee der volgende tafereelen, spelende op 5 October 1786, bereidt Louis XVI zich op den dood voor. Diepschokkend is het afscheid van zijn dierbaar gezin, vooral wanneer hij afscheid neemt met de in de ziel gebrande woorden: „Thans is het oogenblik daar, dat ik het eeuwige met het tijdelijke ga vermenigvuldigen." En zich daarop in geheel veranderden toonval tot zijn lieve zuster Elizabeth wendende, roept hij haar voor 't laatst waarschuwend toe: „Elisabeth, bemint gij den graaf?"

Blijft zelfs het sterkste mannenoog droog als de kinderen van het rampzalige koningspaar zich aan den boezem van hun min vastklemmen en dien smartkreet uiten, die door merg en gebeente snijdt: „Vader, arme vader, mogen wij u Majesteit noemen?" waarop hun tante Elizabeth met den trots van haar beter ik, weemoedig uitroept: „Welzeker, gij schatjes!"

Lezer, dwing mij niet al de zeven tafereelen u te beschrijven, zóó kort na de voorstelling. De pen zou mij te machtig worden en aan mijn bevende vingers ontglijden.

Laat ik volstaan met u te zeggen, dat wij na dezen gedenkwaardigen avond staan op een keerpunt in de Nederlandsche historie der vaderlandsche tooneelspelkunst, want met frenetiek applaus en hard gesnoten sneuzen zijn het stuk en de spelers toegejuicht en ik zie reeds voor mijn geestesoog geheele nieuwe banen geopend, waarop de Nederlandsche tooneelschrijvers met den heer Spree aan het hoofd in zegekarren als op gouden vleugels zullen voortrijden.

Het stuk was schitterend gemonteerd — de Max is hier niet te vergeefs geweest — en werd gespeeld met al het tragische talent, waarover het Leidscheplein beschikt.

Ja, de heer v. Loghem heeft wel gelijk, het drama, met zooveel gedruisch begonnen, eindigt in sombere verlatenheid .....

ISADORA DUNCAN.

Ouverture „Iphigenië in Aulis".

De verscheurende dieren, 40 tot 60 op een rij, dunne en dikke, mooie en leelijke, blonde en bruine, die straks gevoederd zullen worden, luisteren er niet naar, blijven praten of loeren naar het tooneel, waar niets te zien is.

Begrüssung Iphigeniens in Aulis.

Het tooneel is een plaat geworden uit een Gustave Doré-Bijbel — Isadora Duncan zwevende over een roodbruinen bodem, voor een ijlblauwen achtergrond. Er is iets oud-testamentisch in.

Elke beweging harmonieert met de muziek. Te veel studie, te weinig Schwung om de stalles te pakken.

Tanz der Mädchen von Chalcis. Het kostuum laat meer van de danseres zien. Doet er niet toe. Geen „liebe,

lasterhafte Beine", waar Heine voor in vuur geraakte, maar stevig gespierde lichaamsdeelen, die niets tot de zinnen zeggen, dan dat ze stevig en gespierd zijn. De armen zijn soms hoekig in de lucht, de handen zeggen niets, zijn dood. Maar in het lichaam komt meer leven, het is losser van den grond.

Tanz der Mädchen von Chalcis, die sich freuen, die Griechischen Scharen zu sehen.

Steeds natuurlijker worden de bewegingen. De blijdschap der dansende maagden ontroert het publiek, dat de kunstenares tot drie-, vier- maal terugroept.

Pauze. Diverse gesprekken, vooral over de anatomie van Isadora.

Tanz der Mädchen von Chalcis, in Freude über die nahe Hochzeit der Iphigenie.

Hoe vreugdevoller stemming, hoe meer indruk de danseres maakt; waar zij streng in den stijl moet blijven komt het bestudeerde te veel te voorschijn. De klassieke lijn mist ze. Vandaar het succes van dit nummer, waarin zij zich geheel aan haar blijdschap kan overgeven.

Musette en Siciliana uit „Armide". Spottend en schalksch. Tot in de perfectie weergegeven. Elke beweging geestig of tartend, uitdagend, speelsch, bevallig. Alleen de handen blijven zwijgen, zijn dood. Zijn dikwijls hinderlijk.

Bacchanal.

Zeer kuisch gehouden. Voor een bacchanal meermalen te weinig temperament.

Tot slot wals van Strauss.

Om niet te vergeten. Het glanspunt van den avond, ontroert je, maakt je ook los van den vloer. Bewijs, dat alleen op waarachtige dansmuziek te dansen is. Of dat we nog niet rijp zijn voor het Duncancanisme.

Eindindruk: vegetarische kunst na overvoeding met biefstuk à la tatare. —

FRÜHLINGS ERWACHEN.

BERLINER BÜHNENKÜNSTLER.

Frank Wedekind, de schrijver van deze „Kindertragödie für Erwachsene", is een zonderling heerschap, zoodat de kans bestaat, dat hij of een genie, óf een gek of allebei is. Er is nog een vierde mogelijkheid; dat het publiek, dat zijn stukken mooi vindt, gek is en hij, zijn Pappenheimers kennende, daarvan een passend misbruik maakt. Na gisteravond hel ik tot deze laatste veronderstelling zwaar over.

Het heeft enkele jaren geleden gestroomd naar Maeterlincks „Monna Vanna'. Het heette wel, omdat het een zeer aparte Maeterlinck was, maar dat was een smoesje. Het was eenvoudig om de beroemde scène van „naakt onder dezen mantel". Dat werkte op de zenuwen, dat moest men zien. Ik vermoed, dat het met „Frühlings Erwachen" — 200 maal in Berlijn vertoond — iets dergelijks is. Er komen onder de 21 „Bildern" — wij kregen er gisteravond vanwege de kuische planken in onzen Stadsschouwburg maar 16 te zien — enkele bijzonder gedurfde voor. En dat trekt! Een scène tusschen twee kinderen op een hooizolder, die Zola gevoegelijk in „la Terre" had kunnen inlasschen, en een scène, waarin een 14-jarig meisje, dat, dat — 't wordt lastig — dat, dat..... als het in Den Haag gewoond had, te veel getennist zou hebben met een jongen van haar leeftijd, zal ik maar zeggen, — een scène dus, waarin de wanhopige moeder van dit kind de hulp inroept van.... de vriendelijke lezer snapt me wel. Toen was het publiek geheel oor, werd het doodstil in de zaal.

Bewonderaars van Wedekind zeggen, dat hij in dit stuk het vraagstuk der puberteit allerdiepzinnigst gepeild heeft. 't Is mogelijk, maar dan toch zeker de puberteit van abnormale kinderen met abnormale ouders. Of zijn Duitsche kinderen zoo achterlijk bij de onze en zooveel Hamletteriger? De meisjes laat ik nog daar, hoewel ik niet geloof, dat zij over het algemeen op

14- en 15-jarigen leeftijd zoo onnoozel zijn als deze Wendla Bergmann en haar speelgenootjes. Maar de jongens... ...! Stelt u zich voor, de heeren, die de 3e klas van Gymnasium en H. B. S. bevolken, tobbende over het puberteitsvraagstuk! Ze hebben het allang opgelost!

Indien Wedekind jongere kinderen genomen had, dan ware het aannemelijker geweest, maar dan had hij voor de moeilijkheid gestaan, dat het stuk niet zou zijn te spelen. Men had nu toch al een paar 3e-klassers met een lichte maan door hun haren. Om niet te spreken van de diepzinnige taal, die de schrijver zijn kinderen in den mond zegt.

Het slot is een griezelige scène op een kerkhof met de plotselinge verschijning van een lichaam zonder hoofd en een meneer met een zwart masker voor. Vraag eens hoeveel van de 200 menschen in de zaal er iets van begrepen hebben!

Hamlet heeft Wedekind op zekeren dag bijzonder dwars gezeten met het noodlottige gevolg, dat hem eenige kleine Hamletjes geboren werden, onvoldragen vruchten, die op het sterkwater van zijn zonderlinge visie gezet, Jan Publiek lekker prikkelen. Vandaar 200 maal opgevoerd te Berlijn.

„UND PIPPA TANZT".

LESSING-THEATER.

Een glasblazerssprookje, zoo duidelijk als glas. Wat Hauptmann er meer bedoeld heeft, ligt zoo voor het grijpen, dat het onbegrijpelijk is, dat er nog menschen zijn, die er niets van snappen. Pippa, de dansende, is de fijngeslepen champagne-kelk, waarin de liefde parelt. Wie er uit drinkt, raakt zijn positieven kwijt en wordt wakker met 'n fameuse kater. Dat overkomt zoo ongeveer al den manspersonen in het stuk. De oude Huhn, de woudreus, is de bierpul, waarin het levensbier schuimt. Het maakt

den mensch dom, maar sterk. De sneeuw, waarmee ze Huhn in het vierde bedrijf de ruige borst wrijven, is symbolisch schuim.

Dan is er nog een geheimzinnig wezen, de oude Wann, die door zijn diepzinnigheid den toeschouwer schele hoofdpijn bezorgt. Die zal den vervalschten wijn voorstellen. Michel Hellriegel, ein reisender Handwerksbursche, is vermoedelijk groc met een schijfje; groc z'n phantasie en het schijfje het beetje muziek, dat hij uit z'n occarina perst. En met Jonathan, Wann's knecht, de eenige nuchtere figuur in het stuk, want hij zegt niets, daar hij stom is, heeft Hauptmann natuurlijk het water bedoeld. Vandaar ook zijn innige verhouding tot Wann, den wijn.

Symboliek is niet zoo moeilijk als de meeste menschen denken.

Und Pippa tanzt. Gedanst heeft ze, Ida Orloff, dat het publiek er bij zat te huiveren. In het laatste bedrijf moet ze voor Huhn dansen. Ze danst. Eerst langzaam, dan sneller, al sneller, tot ze niets meer schijnt te zijn dan het vonkje, dat Huhn in zijn phantastische droomen eenmaal uit de half gedoofde asch van den glasblazersoven zag opflikkeren. Dan trekt een oogenblik het mysterie van leven en dood over het tooneel.

Pippa, den dood voorvoelend, sterft en de blind geworden Michel stevent met den stommen Jonathan de wereld in. Dat laatste is een symbolische hak van Hauptmann aan het publiek, dat stom van verbazing over en blind van het staren op het malle stuk, bijzonder gesticht huiswaarts ging.

Pippa heeft gedanst. Dat is het eenige, dat me bij zal blijven.

EDOUARD JACOBS.

De room van artistiek Amsterdam zat gisteravond aan Edouard Jacobs' teenen en luisterde met ingehouden adem en steenkoude voeten — 't tochtte erg in de Odéon-zaal — naar de lezing van den dichter-zanger over „het lied in het menschelijk

leven". Daar was de Woensdagavond tot snippers gereden Anna Karenine, die er niet naar uitzag, dat een heele D.-trein over haar was gegaan; daar zat op een doodgewonen stoel, als een doodgewone sterveling, Ismaël Quérido, en in zijn schaduw, paf starend in zijn weekronden, demonischen nek, lag Barbarossa, met schuinlinks achter zich het echtpaar Speenhoff, en rechts voor zich een dozijn veelbelovende dichters van het laatst der vorige eeuw, alles gelardeerd met eenige leden van den A. N. D. B. en met dames, zoo weggeloopen uit de liedjes, die Jacobs zong.

Een groot wijsgeer deze Jacobs, want in elk van zijn couplletten zit meer levenswijsheid dan in een boekenkast vol „Ethische Fragmenten" en ze zijn niet zoo taai. In drie dingen verdeelt hij het leven: liefde, smart en ploertigheid. De liefde is voor dezen philosoof een artikel uit een rijksdaaldersbazar; de smart is bij den man een grijns, bij de vrouw een pretje, alleen het kind kent de echte smart, en de ploertigheid vindt je overal, op elke verdieping en in elk souterrain van het leven.

Met zijn liedjes heeft hij deze levensbeschaving geillustreerd, dikwijls zoo pakkend, dat meermalen op hetzelfde oogenblik het publiek de gnuiftranen over de wangen en het kippevel langs den rug liep.

Wat de heer Jacobs voorlas was niet veel zaaks. Maar hij zelf smulde aan zijn proza, wat nu eenmaal een gebrek schijnt te zijn van elken philosoof. Zingen moet-ie, met alleen één enkel simpel woordje om tot zijn lied te komen. Geen deftige conférence. Laat hij dat maar aan zijn officieele broeders-wijsgeeren overlaten.

ANNA KARÉNINE.

NEDERL. TOONEEL.

Vijf bedrijven (zeven tafereelen). Om bij half negen vertelt Anna van haar droom, waarin zij een kleinen, bleeken moesjiek

door een trein tot pap ziet rijden en om bij half twaalf gaat diezelfde trein dwars over haar heen.

Dat is het stuk. Wat er verder in die drie uur gebeurt, is niet de moeite waard.

Eerste tafereel. De droom of het argelooze meisjeshart. Receptie bij Lobo Arkadiewitsch, die erg druk doet, zonder indruk te maken. Onder de gasten de bevallige Kitty met een of anderen onuitsprekelijken Russischen naam. Is verliefd op Graaf Mijin Wronski, die ook verliefd is op haar. Constatyn Levine, die ook verliefd is, wordt wreedaardiglijk in de rookkamer en aan zijn lot over gelaten.

Tweede tafereel. De zelfmoord uit liefde of Alles ontdekt. Wedrennen te Tzarskoje-Selo. De upper-ten op stoelen en met de ruggen naar het publiek. Emotie, want er wordt zwaar gegokt. Elke ruiter, die meedoet aan de rennen, heeft onder de dames een flirt, een liaison of hoe die dingen heeten. Valt er een van zijn paard, dan valt een der dames van haar stoel. Alexis Karénine, de man van Anna, ontdekt door zoo'n dubbelen val den val van zijn vrouw.

Derde tafereel. Verstooten of moeder en Kind. Anna bekent haar man, dat ze graaf Wronsky vuriglijk bemint en hij haar teederlijk. Alexis wil echter niet scheiden en Anna wil de straat op, naar haar graaf. Als ze op de stoep staat, zet Alexis zijn zoontje Sergius op de vensterbank en laat den jongen zijn mama roepen. Mama geroerd, keert op haar schreden terug.

Vierde tafereel. Het verraderlijke portret of Strijd tusschen liefde en plicht. Wronsky en Anna te Venetië. Wronsky schildert Anna's portret. Bezoek van een oude vriendin, die eerst voor Anna den neus ophaalt, dan Anna den haren voor haar. Bezoek van een vriend van Wronsky. Haalt hem over naar Rusland en zijn regiment terug te keeren.

Vijfde tafereel. De vrouw in het zwart of opnieuw verstooten. Anna bezoekt Sergius, drukt hem aan haar boezem

en wordt door Alexis de deur uitgezet. Niet aandoenlijk om te zien.

Zesde tafereel. Gebroken liefde of de gevaarlijke spoorwegoverweg. Wronsky heeft er eindelijk genoeg van. Anna ontdekt dit, droomt weer van den overreden moesjiek en haar zwager vindt den spoorwegoverweg langs de villa zeer gevaarlijk.

Zevende tafereel. De witte moesjiek of de zelfmoord uit wanhoop. Anna snelt met haar gebroken hart den trein tegemoet, waarin Wronsky en zijn nieuwe flirt knie aan knie zitten en laat zich overrijden. Veel steun en veel gegil op het tooneel. In de zaal hè's, zoo mooi als het is. Dan is 't uit. De truc is speciaal te Parijs gekocht, zegt de heer v. L. in het program.

Mevr. Bouwmeester was Anna, had enkele mooie standen en soms treffend-juiste intonaties. De overige 34 medespelenden waren ieder gemiddeld 17 seconden op het tooneel .De dames smakelijke toiletten en sommige heeren gekleede jassen. —

SHYLOCK.

STADSSCHOUWBURG.

„Der Jude von Venedig war die erste Heldenrolle, die ich Edmund Kean spielen sah. Ich sage: Heldenrolle; denn er spielte ihn nicht als einen gebrochenen alten Mann, als eine Art Schewa des Hasses, wie unser Devrient that, sondern als einen Helden. So steht er noch immer in meinem Gedächtniss, angethan mit seinem schwarz seidenen Rockelor, der ohne Aermel ist und nur bis ans Knie reicht, so dass das bluthrothe Untergewand, welches bis zu den Füssen hinabfällt, desto greller hervortritt. Ein schwarzer, breiträndiger, aber zu beiden Seiten aufgetrempter Filzhut, der hohe Kegel mit einem blutrothen Band umwunden, bedeckt das Haupt, dessen Haare, so wie auch die des Bartes,

lang und pechschwarz herabbängen und gleichsam einen wüsten Rahmen bilden zu dem gesundrothen Gesicht, worin zwei weisse, lechzende Augäpfel scheuerlich beängstigend hervorlauern."

Aldus teekent Heine Kean's optreden in „de Koopman van Venetië". Shylock de held van het drama, dat is vrijwel de algemeene opvatting; de strijd van Israël tegen de christenheid. Het drama van den rassenstrijd. Possart geeft Shylock half als profeet, half als een anderen King Lear. Novelli, de Italiaansche Shakespeare-vertolker, is de duizendmaal ontgoochelde gentleman, die kinderlijk vertrouwend gelooft aan de Venetiaansche wetten, die hem zoo lang gekweld hebben en thans eindelijk te zijnen gunste zullen spreken. Hoe onze Bouwmeester hem speelt, weten wij allen.

Alles wat eeuwen van knechtschap, ellende en Ghetto-opsluiting in de Jodenziel hebben achtergelaten, geeft hij, en daarbij een tijger, die eindelijk kans ziet, zijn prooi te bespringen. Taai, listig, waakzaam, een duitendief, doch bij dat alles zoo onbesuisd in zijn wraakzucht, dat hij voor een enkel pondje Christenvleesch een fortuin op het spel zet! Een rechtgeaard woekeraar doet niet zulke slechte zaken.

UITKOMST.

NEDERLANDSCHE TOONEELVEREENIGING

Iedereen kent de lieve „Fancy" van Woutertje Pieterse, die met de sterren speelde en Wouter tot ridder sloeg. Heyermans heeft zich in zijn nieuwe stuk aan iets dergelijks gewaagd en is jammerlijk gefaald. Zijn Wouter is niet de zoon van een juffrouw van tweehoog achter, wier man in schoenen „deed", maar de jongen van een Amsterdamschen kruier, die in een kelderkrot armoe lijdt. Jan, dat is de held, is uit een boom gevallen

heeft zijn ruggegraat gebroken, ligt nu met lamme beenen op het eenige fatsoenlijke bed, dat in den kelder te vinden is. Zijn moeder vertroetelt hem, onderwijl zijn vader lamenteert over de beroerdigheid, waarin hij en zijn gezin verkeeren. Geen cent te verdienen. Sien, de dochter, een waspit met spuuglokken, is van de fabriek weggebleven, omdat ze de Koningin wou gaan zien, en wordt door den directeur weggetrapt. Jacob, de oudste zoon, bijgenaamd „de roode", heeft pas zes maanden gezeten, vanwege een steek met een mes. In deze pittoreske omgeving komt een buurman de keldertrap afstommelen. Het is de kreupele Lammersen, die van de *f* 400, hem door de directie van „De Courant" uitgekeerd, toen hij zijn been tusschen de machine geknauwd had, met zijn vrouw een fijne-wasscherij is begonnen. Lammersen is de komiekeling, de gepersonifieerde Amsterdamsche volkshumor. Zoowat het eenige goede in het stuk. Moeder is met Jan ook al de Koningin wezen zien en ze komen thuis. Jan wordt door Jacob uit zijn rolstoel getild en op het bed gelegd. Dan begint Jan geleidelijk te dazen over een zwaan, dien hij in het Vondelpark heeft gezien. Dat is het begin der misère. De koorts stijgt. Aan de keldertrap verschijnt de busdokter. Niet om naar Jan te kijken, maar om den kruier te bestellen. Wordt gevolgd door den kapelaan, die evenmin naar binnen komt, — voelt u den hak op de wetenschap en den godsdienst? — Wordt gevolgd door een rijksveldwachter, die een procesverbaal afgeeft. Jan heeft, voordat-ie z'n rug brak, een spiegelruit ingegooid en moet voorkomen. Wetenschap, godsdienst en justitie. Snapt u 'm? De koorts stijgt maar door. De vader gaat naar bed. De dochter vrijt vermoedelijk met den bakker op den hoek en Jakob is ook de laan uit. Moeder blaast het licht uit en gaat in 'n stoel zitten. Tot een déshabillié komt het niet. De kruier kruipt met jas, vest en schoenen aan in de bedstee. Nog altijd stijgt de koorts. Dan begint het ijlen. De gele lichten gaan uit en een rood licht beschijnt het tooneel. Voor het kelderraam verschijnt de zwaan uit het Vondelpark

en het spel van den droom is begonnen. Steeds hooger de koorts. De zwaan inviteert Jan om sterren te plukken; hij grijpt den hals van het beest en het scherm zakt. Wij kijken elkaar met z'n allen aan. Begrijpen er nog niet veel van en lezen met sombere voorgevoelens de mededeeling op het program: „De bedoeling van den schrijver was de twee afdeelingen van „Uitkomst" zonder pauzeering te doen aaneensluiten. Daar dit evenwel voor het publiek mogelijk te vermoeiend zou kunnen zijn, wordt de gebruikelijke pauze gehouden, doch zal de tweede afdeeling onmiddellijk beginnen na de 2e waarschuwingsschel." Er wordt dus doorgedroomd. Het delirium nadert onheilspellend.

Jan en zijn zwaan, die met zijn snavel kleppert bij elk woord, dat mevr. v.d. Horst, listiglijk onder het beest verstopt, hem laat zeggen, zijn in den hemel en zien de sterren. Het publiek dito. Jan stopt zijn zakken vol en bergt zein de la van zijn moeders tafel. Komt binnen de schoenlapper met de verhalvezoolde laarzen van zijn vader. Voor een ster — bedrieglijk nagebootste Verkade's nachtlichtjes — geeft hij Jan de vetleeren terug. Plotselinge opleving bij het lichtelijk meesmuilende publiek. Verschijnt dr. Kuyper op de keldertrap, vermomd als Hoséa, de bakker. Komt om zijn geld. Wil niet meer poffen. Voor een ster krijgt Jan 61 brooden. Wij krijgen ze stuk voor stuk te zien en te tellen. Het publiek telt mee — acht, negen, tien, turf — elf, twaalf — dan ineens een schaterlach. Ze komen bij vijf tegelijk. Tot 61 toe. Geen enkele meer of minder. Het blijkt dat Hoséa Kuyper het met Sien, de waschpit, heeft aangelegd, welke maagd een ster onder haar boezelaar stopt, vermoedelijk bedoeld ter symboliseering van de gevolgen van Hoséa's nachtarbeid. Dan breekt de bakker de ster op zijn knieën, het bliksemt en op de keldertrap staan nu N. G. Pierson, bankdirecteur, Cav. de Hondt, de kunst, Samuel Pothuis, de wetenschap en de kapelaan. Ze krijgen allemaal sterren, maar nauw hebben ze ze aangeraakt, of ze zijn uit. Een nieuwe bliksemstraal en de heeren zijn weg. Terug is de bakker die met

Sien den zwaan wurgt. In zijn droom roept Jan: „Sien! Sien!" Het publiek, dol van verveling en ergernis, vult het aan met: Siene, là me los." Weldadig gelach. Een troep beenen trekt langs het kelderraam. Een der spelers zegt droef gestemd: „er komt geen eind aan." Algemeene bijval bij het publiek. Nieuwe bliksemstraal. De familie is terug. Vader, moeder, Jacob en de kreupele. Jacob veilt de sterren en laat ze dwars door zijn broekzak schijnen. „Mijn", roept er een uit het publiek. Weer weldadig gelach. Er wordt druk met voeten geschuifeld. Een meneer van de stalles gaapt hardop. Wordt luide toegejuicht. De sterrengeschiedenis gaat als maar door. Ze ontdekken de 61 brooden van Hosea. Staan met z'n allen voor de bedstee, waarin ze geborgen zijn en bewegen de wijsvingers op en neer, tot 61 maal toe. Geweldig lachsucces. Eindelijk zijn de Verkadetjes opgebrand. Een nieuwe bliksemstraal. Jan ligt op zijn bed te rochelen. Moeder schiet uit de bedstee. Vader haar na en Jan sterft.

Uitkomst!!

Zelden heb ik volledigere fiasco bijgewoond. Alleen beleefdheid tegenover de spelers, die met volle toewijding speelden, deed het publiek het stuk tot het bittere einde toe bijwonen.

ROMEO EN JULIA

GRAND THEATRE.

Den heelen lieven nacht ben ik uit mijn slaap gehouden door Veroneesche ridders uit de edele geslachten der Montagu's en Capulet's. Een verschrikkelijke droombeeld, want het waren ridders met beenen als gedraaide tafelpooten, met beenen, om er een kind het alphabet mee te leeren, met beenen, waarvan het rechter links en het linker rechts scheen te zitten. O, gij vlugge Mercutio en ook gij goedhartige Benvolia, en gij onbesuisde Tybalt en gij trouwe Sampson en Gregory en vooral niet te ver-

geten gij trotsche Escalus, waarom niet met smaak en overleg hier en daar een paar pond watten aangelegd? Wat baatte uw vernuft, uw sprankelende geest, uw phantaisie, uw zeggingskracht, overstemd als zij werden door uw beenen in vegetarischen renaissance-stijl? Weg is de illusie, weg blijft de illusie, want is het niet de Zwaan van Avon zelf, die zijn Hamlet den tooneelspelers den goeden raad doet geven: „Suit the action to the word, the word to the action; with this special observance, that you overstep not the modesty of nature".

En overstappen dergelijke beenen niet de bescheidenheid der natuur?

TJITRA, DE HALFBLOED.

AMSTERDAMSCH TOONEELGEZELSCHAP.

Mevr. Poons-Van Biene, een onzer levendigste, joligste, luchtigste, intelligentste actrices wier creatie als „Garnaaltje" in „De Dame van Maxim" mij altijd is bijgebleven, vanwege het tikje weemoed, waarmede zij het al te „rosse" van deze rol temperde, heeft deze verschrikkelijke „Tjitra, de Halfbloed" op haar geweten. Welk een monster moet de vader geweest zijn als een begaafde moeder zulk een kind het aanschijn denkt! Het is een kruising van een opera grand style met een operette, een melodrama, een blijspel, een Spree'sche revue en een Van Loghemsche slappe groc en als alle halfbloeden behept met de diverse kwade eigenschappen van de naaste familie. Het is.... ach, lieve lezer, de bekoorlijkste vrouw heeft soms de vervelendste kinderen.

Het speelt ergens in Indië, want mej. Mary Beekman — als een rijpe pisang uit de tropen teruggekeerd — loopt in sarong en kabaai, en de heer Daan van Ollefen, artistiek leider van dit gezelschap, draagt een panama en een wit vest. Zijn dochter wordt geschaakt, zal Brahma geofferd worden, doch wordt gered nadat de reddingsbrigade een kruik jenever geledigd heeft op den goe-

den afloop. Het zal dus in Ned.-Indië spelen. Tjitra is de goede engel van het stuk, niettegenstaande de heer Van Ollefen de vader is, en een doode njai, die uit het graf verrijst, de moeder. De heer S. Poons, gast, evenals mevrouw, zong een Brahmaansche priester-rol. Volgens een muzikalen collega, die naast me zat, had hij wel de hoogte, doch niet de laagte. Zelfs mijn gepantserde ziel werd van tijd tot tijd gevoelig getroffen.Mevrouw Poons speelde de titelrol, los, leuk en levendig. zingt guitig haar coupletten, maar houdt er als auteur een humor op na, die lichtelijk naar den Zeedijk riekt.

Het stuk is goed aangekleed, maar de aanstekelijke vroolijkheid, de meesleepende herrie op het tooneel ontbreken.

Dat lapt Marius Spree hem beter!

CYRANO DE BERGERAC.

COQUELIN AINÉ.

Indien wij niet een volk van helaas meest doode helden waren, het bijwonen van een voorstelling van Cyrano de Bergerac, eens in de drie maanden, moest verplichtend gesteld worden, want nog beter dan jenever, hoofdartikelen en andere bedwelmende dranken, wekt het den moed, de ridderlijkheid en andere misbare gevoelens in 's menschen boezem op.

Aanschouwt na een Cyrano-voorstelling den strijd in de nabijheid der garderobes, en overtuigt u, dat nimmer met grooter doodsverachting door ridders in smoking gevochten is om een dameshoed of een regenmantel. Ja, zelfs de dichter in hen wordt vaardig, en geen hunner behoeft één seconde te zoeken naar een rijmwoord op „omme". En waan niet, dat zelfs een door de wol van een kleine duizend voorstellingen geverfde criticus nuchter blijft. Ook in hem gloeit het:

Nous sommes les cadets de Gascogne!

Dat is de uitwerking van groote kunst. Geweldig, dat spel van Coquelin. Eén vuurwerk van geest — zevenklappers, rotjes, bengaalsche lucifers, zonnen, sterren, draaiende wereldbollen, donderbussen en vuurpijlen met den klap er op. Geest in elk' woord en geest in elke beweging. Geest in zijn duelleeren en geest in zijn sterven. Alleen in de pathetische scènes kon de stem weeker, maar waar ter wereld is de bijna zeventig-jarige in staat nog als een tortelduif te kirren, of als een verliefde grasmusch te tjielpen.

Nous sommes les cadets de Gascogne!

Heerlijk volk van Frankrijk, dat dichters als Rostand en acteurs als Coquelin bezit. Een gros Kloosen netjes verpakt in kritieken van Johan de Meester, voor zulk een stel.

Nous sommes les cadets de Gascogne!

Indien straks al de gecontroleerde heeren van den nachtveiligheidsdienst uit hun tweeden slaap worden gewekt en hun gelakte petten aan mijn stok geregen vinden, dat niemand zich verwondere. Het zal de schuld zijn van die drommelsche cadets met hun aanstekelijke geestdrift.

Nous sommes les cadets de Gascogne!

Als de heer burgemeester van Den Haag het stuk nu maar niet verbiedt. Er komt namelijk een monnik in voor, die zoo maar op staanden voet het verliefde paartje trouwt, zonder bewijs van den Burgerlijken Stand. Dat kan heel wat Protestanten kwetsen in hun allerheiligste onverdraagzaamheden.

Nous sommes les cadets de Gascogne!

ADAM IN BALLINGSCHAP.

„HET TOONEEL".

Mooi, maar vervelend. Voor menschen, die Vondel kunnen genieten, moet elke voorstelling, zelfs een als deze, waaraan met groote toewijding gewerkt is, tegenvallen. Bordpapier en verf,

gloeilampjes en neusaccenten moeten het afleggen tegen de menschelijke fantaisie. Daar is niets aan te doen. Heijermans heeft het met „Uitkomst" ondervonden. En daar was het nog maar de droom van een proletariërs-kind, terwijl Vondel liefst met aartsengelen, helsche geesten en het Paradijs werkt! Dat is zelfs voor den besten regisseur fnuikend. Begint u maar eens met het Paradijs. Weet u of ik, hoe het er precies uit heeft gezien? De heer De Moor, die het hier in elkaar zette, begint met een weiland, waarin paardebloemen groeien. Ik heb er niets tegen. Links is een heuvel met een trap, waarop een boom, op den heuvel, wel te verstaan, waaraan lijsterbessen groeien. Langs de trap en om den heuvel rhododendrons. Rechts, de boom der Kennisse, in den vorm van een mislukten krakeling of een mattenklopper. De appel hangt er zeer natuurgetrouw aan. Achter den boom een dam in den Eufraat, netjesdoor den Waterstaat onderhouden, en achter den dam de rivier, met in de wijde verte sinaasappelboomen en weer rhododendrons. Dit is het Paradijs. Dan speelt de muziek. Soms dacht ik aan Salomé en even aan een holle kies, die geplombeerd wordt. Als het doek op zij gaat, Lucifer, vorst des afgronds. Ook weer heel anders dan je je dien heer gewoonlijk voorstelt. Met een kroon op, een wit onderkleed aan, een bruinrooden mantel om, en gevulde wangen.

Hij declameert zijn booze plannen en verdwijnt. Adam en Eva verschijnen, gevolgd door zeven jonkvrouwen. Adam, evenals zijn rib, in het wit-zijden kleed der „Onnozelheit en Erfrechtvaerdigheit"; het gevolg in blauw, mauve en rose, stijl late-hobbezak. Allen zwemmen in gelukzaligheid en zwelgen in langzaamheid, Adam met een Paradijs-lach op de wangen. Royaards heeft dien trek op zijn gezicht natuurlijk lang bestudeerd, en het zal wel de juiste uitdrukking van het hoogste menschelijke geluk zijn, maar dan moet me toch de opmerking van het hart, dat een gelukkig mensch er bedroevend dom uitziet.

Vandaar vermoedelijk de expressie: stom-geluk. Eva is lieflijk, teer, met accenten in haar stem, die ontroeren. Als de andere helft van de Rey der Wachtengelen Vondel in zijn graí weer recht gelegd heeft, verschijnen Gabriël, Rafaël en Michaël op den dam in den Eufraat. Voor een stoffelijk mensch is het genoeglijk te constateeren, dat zelfs Engelen door hun neus praten en de l en de r niet kunnen zeggen. Zij zullen Adam en Eva beschermen. Dan weer Lucifer, nu met Asmodé van Ollèfen. Deze laatste griezelig. Niets in hem van den „lieber, charmanter Mann", zooals Heine zich den duivel voorstelt. Uit hun tweegesprek blijkt Vondel's kennis van het vrouwenhart: „Een dartle snoeplust kan haer brengen tot vergrijp". De Schalcke Belial, vol leven voorgesteld door den heer v. Kerckhoven, zal Eva in den appel doen bijten. De listigheid der slang wordt bedrieglijk nagebootst door een toeknijpen van het verkeerde keelgat. Zou er één hedendaagsche vrouw zich door zulk een geluid laten verleiden tot een appelbeet? Eva zwicht — Mevr. Royaards doet het heel lief — en bijt. Wanhoop van Adam. „Is-ie heesch?" vroegen argloozen in de zaal. Gelukkig niet, het was zijn uitbeelding der opperste smart — rauw, heesch, soms geluiden, angstig lijkend op die uit Bouwmeester's weergaloos walglijke „Kroeg"-scène.

Het slot imponeert door het mooie orgaan van Uriël, den Gerechtsengel. Royaards lag daarbij zeer onaestetisch met zijn zolen naar het publiek gekeerd. Dit klapte opgewonden en rees overeind, toen Adam schuil ging achter eenige geweldige bloemenmanden.

Mijn eindindruk: dat de poging grootsch is. En ook dit eene is me overtuigend gebleken: hoe gelukzaliger en deugdzamer een mensch, hoe vervelender hij is. Dan loopen ze steeds met opgeheven armen, lachen dom en schrijden langzaam voort. Maar nauw is de duivel in 't spel, of ze slaan zich op de borst, verschieten van stem, rukken zich aan hun haren, worden in één woord mensch. Waarmede bewezen is, dat de man verstandig doet kalm te blijven, als zijn Eva in den appel bijt. —

NACHTASYL.

„Het Tooneel".

Er zijn vijf redenen waarom het menschdom ten schouwburg trekt:

1e. om zedelijk gestreeld;
2e. om verstandelijk geprikkeld te worden;
3e. om te lachen;
4e. om te griezelen;
5e. om te slapen.

Al deze categorieën zijn Zaterdag in 't „Paleis" bij Gorki's „Nachtasyl" bekocht voor hun vrijbiljet.

Om te slapen wordt er te hard geschreeuwd en zijn de stoelen niet ruim genoeg. Te lachen valt er niet bij deze afzichtelijke „tafereelen uit de onderste lagen der Russische samenleving" en griezelen doe je alleen bij de gedachte, dat van die vieze kerels en wijven op 't tooneel wel eens een stuk ongedierte van achter het voetlicht in je hals kon springen. Gorki's bedoeling zal het vermoedelijk wel zijn geweest, door zijn natuurgetrouwe schildering stemming te maken en op 't gemoed van het publiek te werken, maar ik betwijfel of er van zijn stuk ooit een dergelijke werking kan uitgaan. Daarvoor is het te tafereelerig. In ieder geval ontbrak Zaterdagavond alles wat naar stemming zweemde.

Het publiek kan zijn verstand ook veilig thuis laten. Te denken geeft het stuk je niets. 't Eenige: een prettige beschaving, die zulke dingen mogelijk maakt en hoe is het ter wereld mogelijk, dat een beschaafd publiek van 8 tot 12 in dergelijk gezelschap kan verkeeren, zonder dat 't om half 9 onpasselijk is geworden. Zou er u op gesteld zijn, om vier uur achter elkaar door te brengen in de slaapstee van „Gauwe Does" en „Jan met de handjes" en daar getuige te zijn van de mot tusschen Rooje Luuk en Ko den Kippenboer, en hoe ze Mottige Toon zijn keel vijf minuten lang dichtknijpen?

En Gorki heeft nog wel met smaak voor afwisseling gezorgd! Bijna twee bedrijven lang een zieltogende vrouw, wier reine, heldere stem wat erg romantisch deed in dit milieu van verloopen sujetten en gore boeven; in 't derde bedrijf een heusche wurgpartij en een lief, jong meisje — ook al den indruk makend van een reine engel — wier mooie, blanke voetjes — hoe komt 't mensch er in dit hol aan — door een jaloersche zuster met kokend water worden behandeld; en in 't vierde bedrijf een gesjochte acteur, die zich in een helder oogenblik ophangt.

Of het precies zoo toe gaat in Russische nachtasylen, weet ik niet — ik heb niet, zooals de heer Saalborn, 't genoegen, die gelegenheden te frequenteeren — maar ik vond het spel van die mannen en vrouwen zoo fel de werkelijkheid gevende, dat 't — vooral aan 't slot van 't derde bedrijf — op mijn maagzenuwen begon te werken. Gelukkig viel toen het doek. Daan v. Ollefen, de acteur, en Rienk Brouwer als Zatin, met hun rauwe stemmen, waarin een diep wagenspoor van slechte wodka, typeerden wel 't best, maar 't mij voorkwam.

Uit het bovenstaande blijkt dat er iets dat naar „vereeling" zweeft, zooals in 't Zongadochtendblad stond, niet van dit stuk uitgaat. Er stond natuurlijk „verveling". Maar dat is een van die journalistieke noodloten: als je twee woorden schrijft, wordt het eene verkeerd gelezen en het andere verkeerd begrepen.

„KLEIN EYLOF".

STADSSCHOUWBURG.

Alfred Allmers is in zijn eentje naar de bergen getrokken, heeft behoefte aan de eenzaamheid. Plotseling keert hij terug en Rita, zijn sterk sensueel voelende vrouw, die elf jaar lang dag en nacht aan zijn hals heeft gehangen, ontvangt hem met loshangende ha-

ren en loshangende kleeren. Maar Alfred kijkt dwars over haar heen, voelt er niets voor. De „Wet der Verandering" heeft hem te pakken! Toen deze heer dit zeide, heb ik hem met een schuin oog aangekeken en me verwonderd, dat Rita niet een wilden kreet slaakt en hem verdenkt daar, boven in de bergen, in de eenzaamheid, niet alleen te zijn geweest. Dergelijke vrouwen, voor wie heel de wereld bestaat uit den hartstochtelijk aangebeden man, zien in elke vrouwenrok, die in de buurt is, een mededingster, liggen steeds op de loer en staan duizend angsten uit, dat hun slachtoffer niet meer voor hen alleen is. Rita laat zich het smoesje der „Verandering" echter kalm op de mouw spelden en de bewonderaars van Ibsen vinden het prachtig. Verder is het eerste bedrijf zeer genoeglijk om aan te zien. De symboliek van het rattenvrouwtje is voor een gewoon menschenverstand te begrijpen, en als het wijfje zegt, dat de ratten in het water moeten, omdat zij er zoo bang voor zijn, denkt iedereen aan zijn eerste lessen in het wielrijden en de boomen, waarvoor hij zoo bang is en waartegen hij op m o e t rijden. Wanneer daarbij de Rita met heerlijk volbloedig temperament, door een schoone vrouw als Louise Dumont wordt voorgesteld, komt zelfs de afschuwelijkste Ibsenverachter in een genietelijke stemming.

Mijn vermoedens, dat de heer Alfred een gladakker is, worden bewaarheid. Hij is verliefd op.... zijn zuster. De heer Ibsen heeft een zwak voor dergelijke verhoudingen, waar vermoedelijk weer een of ander „symbool" achter zit. Vandaar „de Wet der Verandering". Gelukkig blijkt, dat Asta zijn zuster niet is, en als zij weg wil naar de stad, hem ontvluchten, want ook zij houdt van hem, fluistert hij: „Dan kom ik je opzoeken". Had ik gelijk, toen ik hem in het eerste bedrijf schuin aankeek? Gelukkig is er een sukkel in de buurt, die, na drie blauwtjes bij Asta te hebben geloopen, haar trouwt. Dan begint „de Wet der Verandering" weer in den heer Alfred te werken en gaat hij met Rita onder een vlaggestok staan en zweren zij beiden voortaan naar boven te

zullen kijken. Waarmede de werking van de „Wet der Verandering" bezworen schijnt.

Ik vind dit een van Ibsen's beste stukken. Om kwart over tienen stonden we alweer op 'tLeidscheplein.

MERCADET.

„Het Tooneel".

De Balzac's „Mercadet" is niemand anders dan Dickens's „Micawber". Van hetzelfde ras, van hetzelfde bloed. Alleen is de Franschman levendiger, drukker en met nog meer fantasie dan de Engelschman. Na te vertellen is het niet. Nog duizelt het me, niet alleen van de verschrikkelijke verwikkelingen, waarin de held vastgedraaid zit, maar ook van het razende tempo, waarmede Royaards, die zoo goed als alleen heel den avond aan het woord is, speelde. De eenen schuldeischer na den ander poeiert hij meesterlijk af en geen die zijn huis verlaat of hij heeft Mercadet opnieuw crediet en een nieuw voorschot gegeven. En voor ieder hunner heeft hij een ander systeem. Hij kent al hun zwakke punten en zet meesterlijk hun fantasie aan het werk, en eenmaal zoo ver, ze gemakkelijk opnieuw af.

Ach, waar zijn in deze nuchtere tijden nog schuldeischers met fantasie! Kleinzielige, bekrompen zakenmenschjes, die in hun duffe hersenen niet vermoeden kunnen, welk een genot het is, welke een ruime borst het je geeft, schulden te hebben en hoe groot de zaligheid, 'n dringenden, dreigenden, nijdigen schuldeischer met een vriendelijk lachje op zijn gelaat en de kwitantie nog steeds in zijn portefeuille, de deur uit te buigen. Fantasie, menschenkennis, zeggingskracht, gevoel, volharding, energie, wat al niet komt er bij in 't spel.

Drie bedrijven lang werkt Mercadet er zich steeds dieper in, totdat, als de nood 't hoogst is, z'n vroegere compagnon, die er

indertijd met de kas vandoor ging, terugkomt met eenige in Indië verdiende millioenen. En Mercadet is gered.

Royaards is in deze rol meesterlijk. Geestig, vol fantasie en hier en daar tusschen den zondvloed van zijn woorden door een blik naar zijn slachtoffer, een intonatie, een gebaar, die het echtmenschelijke in dezen vroolijken schelm plotseling fel belichten.

ELCKERLYC.

DE HAGESPELERS.

Gesteld, gij zijt een vroolijke gast, die midden in het leven staat en zoo juist afscheid hebt genomen van een uwer allerliefsten, wier poezele, blanke arm een laatsten groet u toewuift, voor zij in 't donker verdwijnt. Gij doet daarop twee pas in de richting van uw stamkroeg, als plots een zware stem uit den hooge u toeroept: „Vriend, de pret is uit, uw ure is gekomen!"

Wat zoudt ge in zoo'n geval doen? Vermoedelijk bleek om uw neus worden. in uw knieën knikken en angstig omkijken. Of wel den Dood fideel op den schouder kloppen, en zeggen: „Kom, ouwe jongen, laat me er nog eentje pakken, voor 't te laat is."

Verkade deed gisteravond geen van beide, trok zijn neus op, alsof hij den alles ontbindenden Dood rook, keek, of het hem plotseling in de likdoorns schoot, en zocht angstig op den grond naar de stem, die een halven meter boven zijn hoofd zetelde. Heel den avond bleef zijn neus in die plooi en dat te midden van een stoet van jonkvrouwen, schoon en gratievol, zooals wij ze, helaas, nooit op ons tooneel zien. Alleen daarom zij Verkade alles vergeven — de eentonigheid van zijn gebaar, de weinige expressie op zijn gezicht en alle gebrek aan nuance in zijn stem. De jonkvrouwen.... Ach!.... Schoonheyt, Deucht, Kennisse, Biechte, Maghe en Vijf Sinnen, zij bekoorden allen het oog, droe-

gen in engelreine kuischheid de smaakvolle gewaden en lieten de zoete Dietsche woordekens als dauwdroppelen over onze hoofden vallen.

Misschien, dat de dames uit het publiek de heeren even schoon en gratievol vonden als ik de joffers, maar ik vond ze leelijk, vooral de Pracht, die weinig biceps en nog minder houding had.

Het slot was het beste. Het geheel als een dier kinderlijk lieve Katholieke bidprentjes — een engel, een vlammende zon, Verkade in het smettelooze kleed der Reinheid en over hem, als schutsvrouw, de Deugd, haar beschermende armen uitstrekkende en met frissche, zoetkweelende stem zingend van „Alle aertsche dingen zijn al niet."

De nae-prologhe werd zeer mooi door Coen Hissink gezegd. Op zijn woord: „Amen, zegghet allegader!" begonnen de Elcker-likken in de zaal te applaudisseeren! O, verschrikkelijk nageslacht— ....!

„ELCKERLYC".

„Het Tooneel".

Het begon me te duizelen: was ik in 't Paleis of in de St. Willebrorduskerk op den Amsteldijk? Gelukkig zag ik recht voor me het gelaat van den heer Floris Adriaan van Hall — ik was dus niet op de Ceintuurbaan. Maar het duizelen was menschelijk, want 't was precies een Roomsche kerk in volle pracht. En 't is juist dit kracht zoeken in die pracht, dat dezen heele voorstelling nekte. Overdaad schaadt. Bij Verkade was in de monteering een element van kinderlijke onbeholpenheid, dat de illusie wekte en zoolang het verwekken van illusie voor het tooneel de hoofdvoorwaarde blijft, zoolang moet een stuk als „Elckerlyc", op déze wijze voor het voetlicht gebracht, een mislukking zijn.

In de eerste vijf minuten is het mooi, kunnen je oogen zich niet

verzadigen. Het tooneel in drieën gedeeld. Links in een kapel, „de Duecht", in het smetteloos wit, op een sponde. Voor haar, op een schemel, in geel en lila gewaad, de „Kennisse". In het midden van het tooneel een altaar, waarachter gekleurde kerkramen. Afgesloten door een goudbrons gordijn. Rechts een kleurig straatje.

Voor het gordijn, in het driekwart duister, een vormlooze klomp, die later „die Doot" blijkt te zijn. Schuin voor den Dood 'n geldkist, waaruit „Tgoet" straks te voorschijn komt.

Als de stem van God en die Doot uitgesproken hebben, komt Elckerlyc (Royaards) uit het straatje. Hoort, dat ie „rekeninge moet doen" en valt op zijn knieën. Zijn haren rijzen zoo te berge, dat zijn hoed afrolt. Zeer realistisch. Van dit oogenblik af begint Elckerlyc te...., te.... te...., de vergelijking klinkt misschien niet eerbiedig, maar het is de beste, die ik vinden kan: jonge honden, die van hun moeder zijn gerukt, kunnen soms zoo klaagzingen. En het bleef den heelen avond zoo. Zelfs het verrukkend vooruitzicht van met die Duecht het Paradijs in te gaan, brengt geen glans in zijn stem.

De „Duecht" van mevr. Royaards was engelrein in stem en uiterlijk.

> Cort ons die pine, sonder verswaren,
> Maect ons deynde los ende vri!

Dat deed ze.

Van de overige dames en heeren valt weinig te zeggen. Die Doot vergat soms, dat ie dood was en sprak dan zonder korrel in zijn stembanden en de neus van Ko Arnoldi, die 't Goet voorstelde, had het in de geldkist zoo benauwd gehad, dat hij voortdurend naar adem snakte en dezen ruimschoots ontving.

Het slot was bij Verkade veel treffender met die Duecht Elckerlijc in 't Paradijs zingende en de mooie naeprologhe van Hissink. Hier zong achter de schermen een heerlijk klinkend dames-

koor, onder leiding van Hubert Cuypers, die de muziek componeerde, en verdween het publiek zoo snel, zakte het brandscherm zoo gezwind, dat de nae-proloog achter het doek bleef en zuchtte:

Tes al verganclyc, zijt des te binnen!

Vooraf een lekker kluchtje: „Een gheneughlyc Tafelspeelken", door mevrouw Van Kerckhoven en haar man met Vlaamsche sjuu gespeeld. „De getemde dronkelap" had het ook kunnen heeten. Een poorter après boire, die met zijn vrouw in het donker naar huis moet en weigert de lantaarn te dragen. In dezen tijd van vrouwenbeweeg en daarmee verbonden reform-japonnen — er was een uitgezochte collectie opgevouwen beddelakens en waschzakken in de zaal — het genoeglijk slot, dat de vrouw haar zin weet door te drijven. Waarom Van Kerckhoven de kaars niet uitblies en er in 't donker van door ging? Of wist men omstreeks 1500 nog niet, dat de vrouw in 't donker 't best te regeeren is?

JUBILEUM MEVR. E. DE BOER—VAN RIJK.

Er zijn actrices, die haar roem danken aan het Fransche repertoire, aan het uitbeelden van laaienden hartstocht en het in schilderachtige houdingen uitblazen van den laatsten adem, waarbij den argloozen toeschouwer geen enkele snik, geen enkele kramptrek bespaard blijft. Ruischende slepen, modieuse hoeden, laag décolleté, valsch haar en listig aangebrachte paardenharen kussentjes effenen meermalen den weg naar dien roem. Bij mevr. De Boer—v. Rijk niets van dat alles. Zij is gedurende de 35 jaar dat zij speelt, niet 21.708 maal geschaakt, niet 15914 maal er van door gegaan met den minnaars haars harten, zij is niet 11.998 maal een natuurlijken en niet 34.471 maal een onnatuur-

lijken dood gestorven, zij is niet elke week van die 35 jaar minstens een paar maal door een schurk mis- en verleid, is niet 10,011 maal door haar vader of moeder vervloekt en is met betrekkelijk weinig natuurlijke bloedjes van kinderen door den snoodaard van een echtgenoot aan haar lot overgelaten.

Zooals wij haar nu kennen, is zij de verpersoonlijking van het kleine, zielige gemier der burgervrouwtjes met verschrompelde hartstochtjes en scheefgegroeide zedelijkheidsbegripjes, de vrouw van 't „fatsoen" en de horretjes voor de ramen, van de juffrouw die commensaals houdt en op 't weekboekje steelt. En wij weten allen hoe raak, hoe scherp zij die menschjes weet uit te beelden, hoe zij geworden is de vrouw van het schrijnende leed in doffe achterkamers en den ingehouden snik bij aardappelen met lawaaisaus en een zoet slokkie. Dit is niet met stemuitzettingen en tooneelpassen te bereiken. Dit is de Kunst van het intieme, die van een enkel gebaar, een oogopslag. een lichte trilling in de stem. De grootmeesteres van het stille spel, zoo zou ik haar op dezen avond willen noemen.

„Wij zullen Kniertje niet vergeten", heet het in 't laatste bedrijf van „Op Hoop van Zegen". Neen, wij zullen haar niet vergeten! Van onder tot boven was de zaal bezet, al weken van te voren uitverkocht. Er werden gouden schijven geboden voor één enkele plaats. Het mocht niet baten.

Bij haar eerste opkomen een daverende begroeting en na elk bedrijf een gloedwarme hulde. Heerlijk was haar spel en heerlijk de ontroering, die door het prachtige samenspel van Heijermans' stuk uitging. Afgezien van alle feestgedachten, een model-opvoering.

Na het slot kwam de groote hulde. De jubilaresse nog als „Kniertje" te midden van bloemen, schoone vrouwen en vrij leelijke, gerokte heeren.

Ternooy Apèl nam het woord, hartelijk en geestig; uw beschei-

denheid moet ge nu eens een oogenblik op zij zetten. Ik doe nu een beroep op uw gevoel van eigenwaarde. U m o e t overtuigd zijn, dat die menschenmassa niet hier is voor de 308e opvoering van „Op Hoop van Zegen", maar uitsluitend gekomen is om' u en voor u. Die overtuiging moet gij hebben, want er zijn momenten, waarop gij u moogt laten gelden, moet laten gelden. De uitverkochte zaal is een verblijdend verschijnsel in deze tijden van gesol met Kunst. Deze reusachtige menschenmassa bewijst u, dat menschen uit alle rangen en standen u huldigen, dat men weet te waardeeren het geven van Kunst zonder aanstellerij, echte, eenvoudige, ware Kunst. Gij krijgt van ons geen reuzencadeau, een ets van den jongen ouden, of liever ouden jongen Israëls. Groote cadeaux kan de N. T. V. nog niet geven, want zij moet het zonder subsidie klaar spelen. (Donderend applaus). Dat heeft dit voor, dat men zijn eigen weg en zijn eigen wil kan volgen. Tegen is er natuurlijk, dat de inhoud van de geldla belet iets bijzonders te doen. Als wij eens geld hadden, nietwaar, wat zouden wij dan kunnen tot stand brengen! (Applaus). Den traditioneelen kus zal ik maar weglaten. Straks doen wij het stiekum. Uit den grond van mijn hart wensch ik u geluk en hoop, dat er nog een 35 jaar bij zullen komen voor u, die al die jaren met evenveel liefde als toewijding gewerkt hebt. Ernst en schoonheid hebt gij den menschen gebracht, en g ij behoeft hier niet zoo dankbaar te zijn. Gij zijt thans quitte met het publiek. (Applaus, geestdrift en fanfares).

De heer v. Warmelo, aangedaan, sprak nemens de collega's van de N. T. V. Een innig gemeend, hartroerend woord: feest — heerlijk ding — feest in uw hart — 35 jaar lang dagelijks harden, stoeren arbeid, feest in u, lauwerkrans, eenvoud, ware (Applaus) Een bloemstuk van den ernstig-zieken Holkers. (Applaus).

Kwam vervolgens een heer in rok, vermoedelijk president der feestcommissie: Amsterdam, Nederland, Buitenland waardeeren u, ook de pers (geen applaus).Op Hoop van Zegen's stoomen langs

verre zeeën en u in Amsterdam houden. Album met „traditioneelen schat", zooals de heer in den rok het smakelijk noemde. (Applaus, geestdrift, fanfares).

Mevr. Nord Thomson overhandigde daarna het album met een paar lieve woorden.

Toen mevr. Théo Bouwmeester met een krans van de artiesten van Het Ned. Tooneel. Ik zie je zoo graag spelen, zei „Doortje", ik heb zoo'n respect voor uw talent, u, die zoo bescheiden is, zoo innig, zoo waar. (A., g. en f.)

Daarop Heijermans, sprekende namens den auteur Heijermans, Is opzettelijk uit Berlijn overgekomen met een heesche stem en zonder rok. Heeft er een van de commissie trachten te leenen, doch was te dik. Maar kleeren maken den man niet. Ook is het gemakkelijker, voor het tooneel te schrijven, dan er op te praten. Tante,je bent nou 35 jaar aan 't tooneel en hebt 10 zware jaren met de Heijermansche stukken achter den rug. Ze zeggen altijd, dat je „kleine kunst" geeft, maar dat is mijn schuld, niet de jouwe. In die 10 jaar hebben wij een poging gedaan te vestigen een eigen, echt-oorspronkelijk, Hollandsch, nationaal tooneel. De toekomst zal leeren of jullie en ik iets tot stand hebben kunnen brengen. En jij, tante Es, bent een der allerbeste vertolksters. Mijn dank. Traditioneele Kus? Meneer De Boer is in de zaal. Dan maar zonder traditie. (Smok—smok. A., g. en f.)

En daarop kransen en bloemen van al wat in Nederland tooneelspeelt of doet alsof: v. Eijsden, Prot. Stoel en Spree, Verkade, Poutsma, Marie v. Westerhoven, De Vos, Julia Culp, Hagespelers, personeel Holl. Schouwburg, N. N-Verbond, Louis Bouwmeester, Julia v. Lier, C. v. Dommelen en Louis de Vries, meneer Sequeira, Buderman, orkest, Royaards, Uiltje, Davidofsky en Orobio de Castro. Tot slot een stapel telegrammen.

En al dien tijd stond de lieve vrouw met een glimlach van stil geluk om den mond en dankbaar stralende oogen tusschen de bloemen, en liet de hulde als een wonder over zich heen gaan.

In allen eenvoud en oprechtheid ging zij er in onder. Het was haar te veel.

Laten we nou maar uitscheiden, zei Ternooy Apèl, ze wordt moe; waarop het publiek met een laatsten, hartelijken groet afscheid nam. Tot over 15 jaar!

EXAMENS TOONEELSCHOOL.

Weer nieuwe maan, riep Jochem,
Ik zou wat geven, zoo me iemand zei,
Waar toch al die oude bleven.
Dat is klaar genoeg, sprak Koster Jan.
Ze slaan er starren van.

Of dit ook geldt van de nieuwe Tooneelschoolmanen, die jaarlijks in den Hollandschen Schouwburg opgaan? Hoeveel starren zijn er onder? En waar blijven de jonge heeren, die geboren zijn met een kronkel in hun tong, door hun linkerneusgat spreken of adenoïde-vegetaties in hun neusholte cultiveeren, en desniettegenstaande leerling der Tooneelschool zijn geworden? Worden die schoenmaker, wagenbestuurder, bootwerker, als ze mislukt zijn als Oedipus en Shylock?

Gistermiddag heb ik een gedeelte van het examen bijgewoond en een uur lang in de zalige verbeelding geleefd, dat ik was in een inrichting voor spraakgebrekkigen. Dikke r's, Weentjes weerden Wotjes woopen, overkokende sis-klanken en mollige lipletters te kust en te keur. Let de Admissie- examen-commissie niet op dergelijke dingen? Of geeft ze al dien ongelukkigen een keisteen in hun mond mee op den lijdensweg, die voor ze openligt, als ze eenmaal van de school af zijn?

Behalve een zeer lieve Julia, die teeder deed tegen een Romeo met slangenbeenen, was er niets, niets, dat ook maar even er

mee door kon. Een weinig bemoedigende vertooning, indien het tooneelspelen te leeren ware.

DE SCHOONE SLAAPSTER.

NED. TOONEELVEREENIGING.

Ziehier een stuk waaraan Heijermans, volgens het zeggen, negen maanden gewerkt heeft, waarin hij het teerste en nobelste zijner ziel heeft trachten te leggen; dat hij vanwege dit teere en nobele in rhytmisch proza heeft neergeschreven en waarvan ik geen laars gesnapt heb. Dat is erger drama dan dit verbeeldingsspel in drie bedrijven, dat „nergens geschiedt — tijd onbekend", zooals ter verduidelijking op het programma staat.

Het eerste bedrijf doet veel schoons verwachten. Als het scherm opgaat en de zaaldeuren dicht, zijn we in een slotzaal. Dikke muren. Door een boogvenster warm zonlicht Links een gebeeldhouwde tafel en twee stoelen. In het midden der zaal of wat het voor een ding is, een afscheiding van paaltjes met rood pluche, en aan den anderen kant een bank en een ijzeren hek, dat blijkbaar een cachot verbeeldt.

De 1e en 2e rakker brengen Sero (Louis de Vries) op. Sero is een soort politieke Cocadorus. Minder moppig doch philosophischer. Ook heeft-ie iets van een Hamlet op een warme stoof. Hij zegt enkele aardige dingen. Is een en al dialectiek. Het hagelt Hegel. Van tijd tot tijd verschijnt de staart van Bolland. De soldenier, die hem bewaakt, heeft een kruis op zijn borst. Verdiend met vechten. In de zaal hangt een Christusbeeld. „Gek, zegt Sero, jij hebt het kruis op je borst, Christus op zijn rug. Het moest net andersom zijn. Weet je wel zeker, dat 2 × 2 vier is?" vraagt Sero den niet snugger uitzienden soldenier. En hij legt hem uit, dat 2 × 2 lasteraars veel meer is dan 4 lasteraars, dat 2 halfjes twee heele zijn — 't stuk speelt dus blijkbaar vóór de

verhooging van den accijns — en dat 2 × 2 vlooien een heel regiment is. Terwijl de onbekende tijd aldus zwammende wordt doorgebracht, verschijnt mevr. v. d. Horst als Regina, de vrouw van Sero. Een pracht-Zigeunerin. Ze is bovendien eenigszins los van zeden, heeft manlief in geen 15 jaar gezien, en, wat erger is, een kind van hem, een meiske van een jaar of 17, Droomelot geheeten. Regina is evenals Sero opgebracht en vrijt een beetje met de rakkers. Dan verschijnt De Regent (Alex Post) in den vorm van een Kozakken-Hetman, en begint het verhoor. Sero spot met zijn ondervrager, doch deze vangt een vlieg, knijpt het diertje eerst één vleugel, dan den tweeden af en laat het zoo rondkruipen, tot het in den inktpot zich verdoet. Griezelig van symboliek. Zoo zal-ie ook met Sero handelen.

Sero geeft zeer verlicht-dwaze antwoorden en de Regent moet hem vrijlaten. Dan opeens ontdekt deze, dat Sero een kind heeft, Droomelot geheeten, een kind, dat eenige malen haar moeder, de lichtekooi, heeft bezocht. Voldoende motief om Sero te pakken op art. zooveel der Kinderwetten. De leepe Regent speelt zijn kind tegen hem uit en de niet minder leepe Sero legt het glansrijk af. Draait de bak in. Regina wordt weggejaagd en Droomelot, door mej. Lus als een Toorop-figuurtje gespeeld, blijft bij den Regent, die, zooals de brave Overheid betaamt, tevens de Wellust voorstelt.

Echt menschelijk, zeiden ze in de zaal, die Sero. Met alles spot-ie. Alleen de liefde voor zijn kind is hem heilig. Wel mogelijk.

Alleen begrijp ik niet, dat een gladakker als deze Sero zich zoo argeloos door het spelletje van den Regent laat knippen. Goed dat-ie het niet doorzien heeft, we hadden anders de lichtelijk pathetische scène gemist, den strijd in de vaderborst. Vooral de dames vonden het schattig en Louis de Vries deed het schitterend.

Tweede bedrijf. Sero zit in de gevangenis. Krijgt bezoek van een bewaker, die op het punt staat ontslagen te worden. Rookt met

den rakker, die er als een middeleeuwer uitziet en Zweedsche lucifers in zijn zak heeft, een Hajenius sigaar. De rakker is nijdig op zijn commandant en verklapt, dat naast Sero Droomelot zit opgesloten. In den muur is een schuifje, bij wijze van brievenbus, en als Sero op zijn tafel gaat staan, kan hij het kind zien en met haar spreken. Sero doet aldus. Kan er niet bij en legt dus den Bijbel op de tafel, gaat er op staan en spreekt nu met zijn dochter die hem eerst voor Satan houdt, vermoedelijk om Heijermans de ruimte te laten voor de symboliek van den Satan die op den Bijbel staat. Er komen meer dergelijke grove aardigheden in voor. Symboliek met een vetvlek. Droomelot krijgt bezoek van een pater. Een zeldzaam stom individu, die op alle vragen van het kind malle antwoorden geeft. Hakken op den godsdienst. Sero wordt in zijn cel aan het erwtenlezen gezet. Door de brievenbus de aardigheid: Jij leest de cathechis, ik lees erwten.

De Regent, die dol is op het meiske en haar vermoedelijk om haar zachter te stemmen, in een kelder opsluit, volgt den pater op, belooft op zijn eer, haar vader vrij te laten als zij. Hier volgen eenige puntjes. Droomelot begrijpt er niets van .Is een blank velletje papier. Dan grijpt de Regent haar onder d'r oksels en ijlt met haar weg naar de alkoof, want deze cel heeft een alkoof. 't Was dus vóór de tegenwoordige bouwverordening. Doek! Stel u voor, dat het na deze verordening gespeeld had....

Derde bedrijf. Louis de Vries heeft een hartkwaal en Droomelot een baby in de toekomst. Misère ouverte dus. Kus me, kus me, ijlt de Regent op de wijze van Salomé — 't is alleen een beetje minder zwoel — en zoodra de geur van je lippen over de mijne is gegaan, zal je vrij zijn. Ook is de Regent geroerd door het vooruitzicht pa te worden. Verteerdering in de stalles. Droomelot accepteert. Maar Sero sterft in den tusschentijd, met op de lippen de beê aan zijn kind, zijn ideeën de wereld in te dragen, en Regina en Droomelot vallen in elkaars armen. De dochter vergeeft de moeder. Dat is het stuk.

Sero is vermoedelijk het verdrukte proletariaat — boven werd een paar maal hartstochtelijk geklapt bij wat oudbakken gezegden — en de Regent is de snoode, onrechtvaardige, wellustige Overheid, die de vaders vertrapt, de moeders misbruikt en de schoone slaapsters des volks onteert. De rest kan ik niet thuis brengen. Voor menschen, die van draken houden, maar zich daarvoor schamen, is het een prachtstuk. Het rhythmisch proza redt het prestige.

Het werd schitterend gespeeld. Louis de Vries heeft een zeer zware rol, waar hij zich prachtig doorheengeslagen heeft. Een rol, die al de goede kwaliteiten van zijn spel naar voren brengt. Voor de slechte is er geen plaats in. Alex Post is een met scheefgetrokken mond zeer wellustig, zeer romantisch doend kozak en mevr. v. d. Horst een hoofden op hol brengend zwartje, die niet veel anders heeft uit te voeren dan te werken met haar donkere oogen, en dit welsprekend doet.

Wat van dit stuk bij zal blijven, is de creatie van mej. Lus, de teere, brooze Droomelot, met haar vreemd-starende oogen, haar innig vromen oogopslag.

Veel applaus van een zaal, die niet tot stikkens toe vol was, en aan het slot een schat van bloemen aan de vier hoofdpersonen.

DE VROUW IN HET SPEL.

„Het Tooneel".

Het heerlijkste brok sensatie, dat een schouwburgbezoeker kan verlangen. Arsène Lupin is er een koude, verwrongen, oude juffrouw bij.

Vijf minuten na het opgaan van het scherm heeft Clyde Fitch, de schrijver, je.in je nekharen te pakken. We zijn in de drawingroom van het jeugdig echtpaar Rolfe, Bekoorlijke vriendinnen van Margaret Rolfe, (mevr. Sophie de Vries), het jonge vrouwtje,

nemen afscheid van haar. Zeer bekoorlijke vriendinnen, in goedgekozen toiletten. Als de dames weg zijn, komen mevr. Hughes en Mr. Thompson (Louis Gimberg) binnen. De oude mevrouw is ontdaan. In de kranten heeft een artikel gestaan over Julian Rolfe (L. Chrispijn), haar schoonzoon, waarin vrij omwonden gezegd wordt, dat hij zijn vriend Philip Lang vermoord zou hebben (wij zijn in New-York en daar durven de kranten veel), en in haar angst heeft zij mr. Thompson er op afgestuurd, om de jongelui te waarschuwen. Julian weet nog van niets, is pas van een zware ziekte hersteld, leest geen kranten. Mama, die het prototype voor „Domheidsmacht" zou kunnen zijn — mevr. v. Kerckhoven is kostelijk in dit rolletje —, verdwijnt met haar dochter, om Julian en mr. Thompson, die de familie-advocaat is, alleen te laten. Thompson vertelt hem de geschiedenis. Julian blijft er vrij gelaten onder, haalt zijn schouders op, lacht om de malle verdachtmaking, wil het artikel niet eens inzien. Maar de advocaat is verre van gerust, wijst erop, dat er compromitteerende brieven zijn gevonden, brieven, door Julian geschreven aan de vrouw, met wie de vermoorde leefde. Twee mannen, die eenzelfde vrouw liefhebben, minnentijd, een revolverschot, de eene vriend gevonden met een schotwond in zijn slaap — de misdaad is geconstrueerd.

„Zijn je brieven echt?" vraagt Thompson.

„Ja, ze zijn echt. Maar mijn verhouding tot die vrouw dateert van veel vroeger, drie jaren vóór mijn huwelijk. Ik had al sinds lang met haar gebroken en Lang was mij opvolger. Een verschrikkelijke vrouw, die den armen kerel naar beneden haalde, hem aan den drank bracht. Ah, ik heb genoeg gewaarschuwd!"

„Waren die brieven gedateerd?"

„Dateer je minnebrieven? Niet, dat ik weet".

„De datums zijn van kort voor den moord...."

„Dan zijn ze valsch, en later er op gezet".

De advocaat kijkt steeds bedenkelijker, want alles getuigt te-

gen Julian. Deze heeft Lang kort voor zijn dood gesproken, een opgewonden onderhoud met hem gehad, hem voor het laatst bezworen, die vrouw te laten loopen — er is 'n brief van Lang gevonden, even voor zijn dood geschreven, waarin dit staat — en op den avond van den moord heeft Julian, volgens zijn zeggen, een uur lang in een eenzaam park gewandeld. Zijn alibi is dus ook al niet te bewijzen. Mr. Thompson ziet de zaak zeer donker in Julian lacht er om, voelt zich volkomen gerust — de beschuldiging is te mal. Als Thompson weg is, vertelt ie Margaret van zijn verhouding tot die Claire Forster (Mevr. v. Dommelen), en zij, verstandig vrouwtje, rekent het hem niet te zwaar aan. Als ie maar zweert, dat zij zijn laatste liefde zal zijn. En hij zweert. Oprechtelijk. Het zou heel aardig zijn, te weten, hoeveel van dergelijke eeden er dagelijks door brave mannen gezworen worden.

Hij heeft de wolken van het lieve voorhoofdje van mevr. De Vries weggezoend als binnenstuift.... een meneer van de justitie, met een bevel tot inhechtenisneming. Hartstochtelijke afscheidsscène. Chrispijn speelt met een smaakvolle soberheid. Geheel de man, die den toestand te mal vindt, om er zich ernstig in te denken. Anders een pracht-gelegenheid, om het er dik op te leggen. Mevr. Rolfe valt in zwijm, tegelijk met het scherm.

In het tweede bedrijf zijn we in de gevangenis. Mevrouw en Thompson komen den verdachte opzoeken. Schoonmama komt ook, loopt weer weg, is te aangedaan, laat de boodschap achter, dat het haar spijt, Julian niet thuis getroffen te hebben. Gaat en hoort het mevr. v. Kerckhoven zeggen!

Julian en Thompson hebben een ernstig onderhoud. De bewijslast tegen den verdachte hoopt zich op; zelfs Thompson begint te twijfelen aan de onschuld van zijn vriend, windt zich meer op dan voor een advocaat nuttig is. Weer een eed van Julian, die Thompson het vertrouwen teruggeeft. Het blijkt nu ook, dat er een vrouw in 't spel is, Claire Forster, die de zaak entameert uit wraak, omdat Julian Lang bewogen heeft haar

niet te trouwen. Julian verdwijnt in zijn cel, na een hartbrekend afscheid van zijn vrouw genomen te hebben. Het wordt van beide zijden met innige, ingehouden aandoening gespeeld. Thompson en mevr. Rolfe zullen weggaan als Claire Forster binnenzeilt. Een pracht-creatie van mevr. v. Dommelen. De onbeschaamde lichtekooi in optima forma, van een verbluffende realiteit. Ze heeft het publiek onmiddellijk te pakken, laat het niet meer los. Is gekomen, om Rolfe, haar vriend, op te zoeken! Om de verdenking nog een beetje steviger op hem te laden. Mevrouw Rolfe hoort het gesprek tusschen haar en Thompson, waarin zij op zeer Pijpsche manier den advocaat te „grazen neemt", achter een deur verscholen, aan. Als Claire weg is, flitst het de arme Margaret door het hoofd: die vrouw weet alles van den moord af, die moet ik aan het spreken krijgen. En het plan rijpt in haar, Claire's schandelijk leven mee te leven, zich te dringen in haar vertrouwen en haar aldus haar geheimen te ontfutselen.

In het derde bedrijf is ze daar mee bezig. Het beslissende oogenblik nadert, want de berechting van Julian staat voor de deur. Vanavond moet Claire er aan gelooven. Thomson en een meneer van de justitie zijn al vast als getuigen in een der kamers opgesloten. Claire komt met Klauffsky (Jan Musch), met wien ze op dit oogenblik „is", zooals de vakterm luidt, thuis. De ongeneerdheid stijgt ten top. Musch is 'n pracht-type en de dames zijn in zeer suggestieve kleedij. De heeren verdwijnen en de twee vrouwen blijven alleen. De eene flesch sjempie na de andere gaat eraan, want Claire heefteen dragonders-dorst. Ze komt in een vertrouwelijke stemming, en in een pakkend geschreven scène, die meesterlijk door beiden gespeeld wordt, verklapt Claire haar geheim. Lang heeft zichzelf vermoord, nadat Julian gezworen had, haar, Claire, niet te trouwen. Mevr. De Vries is in dit oogenblik prachtig. Met de lenigheid van een kat sluipt ze op de ander toe, en dan, met een wilden kreet, waarin al haar haat, al haar walg zich uitschreeuwt, vliegt ze Claire naar de keel. Julian is gered!

Dan is het uit.

Het stuk sloeg geweldig in en het opgewonden publiek liet de spelers tot vijf-, zesmaal terugkeeren. Het wordt onverbeterlijk gespeeld. Voor de dames De Vries en v. Dommelen is het één doorloopend succes, waarin de heer Gimberg, die in elke nieuwe rol zich meer en meer ontpopt als de waarachtige gentleman van goeden huize, een rechtmatig deel heeft.

Dat wordt minstens honderd voorstellingen, heet van de pan.

HET PALEIS VAN CIRCE.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

— Wedden, dat ik een prul zal schrijven, waarvan je beeft en dat ze 't toch spelen zullen? Wedden om een fijne flesch?

— Top!

Zoo is het gegaan. En Van Eeden heeft de weddenschap schitterend gewonnen. 't Is een zeldzaam prul geworden. Een geniaal violist wordt door een millionnairsdochter in huis gehaald. De man is getrouwd en heeft een kind. Raakt onder de bekoring van Circe — hóè hooren noch zien we — komt er achter dat ze met den compagnon van d'r vader in eenzelfde hotel, wat zeg ik, eenzelfde kamer, neen, nog erger! gelogeerd heeft, en wil haar doodschieten met een kinderpistooltje. Een kwade juffrouw geeft hem eene echte revolver, en net zal-ie schieten, als de compagnon van 't-slaapvertrek binnenkomt en zijn arm vasthoudt. Dan zwamt-ie over liefde en huwelijk en Circe gaat er met een brok van een verloopen Franschman vandoor.

't Is om te huilen, zoo onbenullig in opzet, in uitwerking, in détails, in letterlijk alles, en ik heb me heel den verloren avond afgevraagd, hoe 't mogelijk is, dat een man als Van Eeden iets dergelijks heeft kunnen schrijven. Het stuk speelt in „het land der onbegrensde mogelijkheden". Heeft-ie er misschien mee

willen aantoonen, hoe een fijnvoelend dichter door zijn omgang met Amerikaansche millionnairsdochters tot een literair biggetje wordt? Hij is dan wel geslaagd.

Met groote moeite werd aan het slot tweemaal gehaald. Tusschen het vrij gedwongen applaus klonk zelfs een duidelijk hoorbaar gesis.

Het stuk werd bovendien slecht gespeeld. Of zoo'n mislukking echter goed te spelen is? Ik betwijfel het. —

ROTTE APPELEN.

De heer Frederik van Eeden verzoekt ons de volgenden brief op te nemen:

22 Jan. 1910.

Aan de artiesten der Kon. Ver. „Het Ned. Tooneel", die gespeeld hebben in 't „Paleis van Circe".

Veroorloof mij, wat ik reeds persoonlijk den heer Reule mededeelde, nog eens nadrukkelijk aan u allen te verklaren, met verzoek deze verklaring in de bladen te publiceeren.

Ik acht uwe wedergave van mijn stuk in alle opzichten voortreffelijk. Het was een schitterende opvoering. En zooals ik reeds zeide: „De rotte appelen golden mij, niet u."

De créatie van den heer Reule was meesterlijk. Juist, dat is volkomen het soort talentvolle en hartstochtelijke, ietwat geaffecteerde en aanstellerige, maar toch nobele en gevoelige jonge mannen, die Zuid-Oost Europa, — Weenen, Boedapest, Praag aan Amerika levert. Een betere vertolking heb ik niet gewenscht. Een machtiger acteur had misschien het publiek meer overdonderd, en de lachers doen verstommen, maar de artistieke waarheid der créatie had er onder geleden.

Niet minder waar en uitstekend was mejuffrouw Hopper als Orpha. Juist, dit is het soort Amerikaansche vrouwen, dat god-

dank nog niet als type der Amerikaansche vrouw kan gelden, maar toch meer en meer als product van cultuurbederf en al te idealistische ridderlijkheid te voorschijn komt.

Verwend, bekoorlijk, helden-vereerend, oppervlakkig, niet bijzonder wulpsch of sensueel, ook niet moedwillig valsch, maar verslaafd aan sensatie, ook aan de sensatie van het verliefd worden. Van Rika Hopper een prachtige ,tot in de fijnste bijzonderheden geslaagde créatie.

Van Dijk volkomen de joviale, wat vulgaire, forsche en niet geheel onedele Wallstreet-Amerikaan. Verenet uitstekend in zijn kleine rol.

Mevrouw Schwab luguber-potsierlijk, geheel zooals het wezen moest. Alle anderen goed.

Dat de heer Mijin geen geboren Franschmann en geen diseur als Coquelin is, zal hij niet willen tegenspreken.

Dat dit alles door het publiek, en ook door de verslaggevers, niet is gewaardeerd, komt te mijnen laste.

Dat wil zeggen, het publiek kan nog evenmin z i e n, als de lezer kan l e z e n. Het publiek keek niet naar 't stuk, maar naar m ij achter of in het stuk, en dat juist niet met sympathiek gestemde blikken.

Het vroeg niet: is dat waar, juist of mooi? Het vroeg; wat mot dat nou? Wie is h ij nou? En wat wil-ie nou weer?

En ze lachten om Baruch in zijn jammer en hartstocht, zooals ze ook om den heuschen Baruch in zijn jammer zouden gelachen hebben.

Ze vonden hem mal en aanstellerig — omdat hij een naïeve verliefde romantische jongen met verheven ideeën is — en omdat zij wereldwijze stadsfilisters zonder ideeën zijn, die niks van poëzie en romantiek moeten hebben.

Ik wensch u moed en sterkte in uw mooi en zwaar werk. Ik weet, welke strijd er te strijden is. En ik weet ook, dat er nog al-

tijd genoeg zijn die uw en mijn werk waardeeren, al laten zij niet het meest van zich hooren."

Met achting en waardeering,
FREDERIK VAN EEDEN."

Een dwaas briefje. 't Doet me denken aan een ouden oom van me, die een maand of wat onder de Waliwangli-negers in Midden-Afrika had doorgebracht, en bij zijn terugkeer in het lieve vaderland zoo vervuld was van al de zonderlinge stelletjes die hij daar gezien en gesproken had, dat hij op een avond in den knussen familiekring gezeten, plotseling opstond en een Waliwanglischen buikdans ging dansen. De familie vond het verschrikkelijk oninteressant en toen een der neven het hem zei, werd-ie nijdig, zei, dat wij van de Waliwanglische poëzie en romantiek niks niet snapten, knoopte zijn vest en smeet daarna de kamerdeur hard achter zich dicht.

't Is met dezen oom slecht afgeloopen. Naar Waliwangli teruggekeerd om den inheemschen buikdans te veredelen, hebben ze hem zachtkens met schijfjes appelen gestoofd en opgegeten. Ziedaar het rampzalig lot van een man, die van eigen mislukkingen steeds de schuld op anderen schoof. —

„EEN VERGISSING"

DE HAGESPELERS.

Het is leven één vergissing en elke levensvergissing is drama of klucht, al naar je het bekijkt.

Dit is een drama.

't Zal zoo zijn gegaan. Mevr. Carry van Bruggen heeft na het schrijven van een paar novellen, spelende in Joodsch milieu, een goede pers gehad, zich tot grooter werk aangetrokken gevoeld en is voor 't tooneel aan 't schrijven gegaan, terwijl haar echtgenoot,

de tooneelcriticus van het „Handelsblad", het fleschje voor baby warmde. (Zie laatste tooneelfeuilleton in 't „Handelsblad.) Tusschen twee fleschjes en een lichtgroenen luier in heeft-ie het eerste bedrijf van deze vergissing gelezen en tot zijn gade gezegd; „Kind, wat bedoel je met dien schilder, die onweerstaanbaar is, links en rechts amouretjes aanknoopt, het dochtertje van zijn kostjuffrouw zoent — sensueel-hartstochtelijk, zoodat ik vermoed dat het niet bij zoenen blijft — en het tracht aan te leggen met een ex-leerlinge van de academie, die een verloofde in Indië heeft? Waar moet dat naar toe?"

Waarop mevrouw geantwoord zal hebben: „Ik wil den man geven, die op alle vrouwen verliefd is, doch de heerlijke, diepe, alles-opofferende liefde niet kent. En dit gemis voelt. Dat is mijn drama."

Toen zal de tooneelcriticus van 't „Handelsblad", ter ijl hij de billetjes van baby poeierde, zijn hoofd geschud en gedacht hebben: als dat maar goed gaat.

Na de lezing van het tweede bedrijf zal mijn geachte collega nogmaals zijn hoofd geschud en de schuchtere opmerking geplaatst hebben: „Kind, wanneer begint je stuk nou eigenlijk? Ik zie dien schilder dat meisje 't hoofd op hol brengen; ik zie, dat ze zwicht, maar van wat er in dat kopje omgaat, hoor en zie ik niets. En om dat te genieten gaan de menschen naar den schouwburg. Twee frissche individuen, die je daar laat optreden. Terwijl-ie het boerenmeisje ongelukkig maakt, vrijt-ie met 't meisje van 'n ander, en 't juffertje gaat er doodleuk op in, legt heel gevoelig haar kopje aan zijn schouder, terwijl ze even te voren een heel aandoenlijk en heel literair verhaal gedaan heeft, hoe haar lieve André op Java naar hare brieven snakt. Kind, zij is een monster en hij een vuilak." Toen begon baby te schreeuwen en was het gesprek uit.

Het derde bedrijf werd mijn collega voorgelezen in 't Vondelpark, terwijl hij achter den kinderwagen wandelde.

Weer schudde-ie zijn hoofd „Kind", zei-ie, „je laat alles weg wat in dergelijke omstandigheden menschen zouden doen. En telkens als je denkt: nou komt het, loopen ze de deur uit. Geen verklaring tusschen moeder en dochter, geen verklaring tusschen oom Guus, die uit Indië over is, om Cato te halen, en Henk's vriend, die van alles afweet en bovendien de aanstaande schoonzoon van Cato's moeder is, en eindelijk een onbegrijpelijke scène tusschen de twee geliefden, waaraan geen touw is vast te knoopen. Wat 'n varken, dat juffie! Ze houdt het doodleuk met dien schilder en als-ie haar hier wil houden, zegt ze, dat ze d'r ventje in Indië gelukkig zal maken! Dacht je, dat een schouwburgpubliek daar iets van gelooft? Ze gaan giechelen."

't Vierde bedrijf is blijkbaar geschreven toen baby erg lastig was. Oom en nicht kletsen wat en oom snapt er niets van — wat voor den braven man pleit — en dan komt Henk, die voorgoed naar Londen was vertrokken ineens achter een deur vandaan en loopt Cato weg, naar Indië. Waarop Henk zijn vriend z'n nood klaagt: „ik kan niet echt liefhebben." De smakker bedoelt vermoedelijk: „ik trouw liever niet." Dan is het stuk uit en wordt bijgezet naast „Het paleis van Circé".

Zonder het levendige spel van mej. Alice Plato zou na 't tweede bedrijf de executie al voltrokken zijn. Mej. Amalia de Groot was een heel lief zusje, dat sommige onnatuurlijke dingen heel natuurlijk zei, en mevr. De Vries—v. Berkel een Laarder boerin, die — ik heb geen sterker woord van lof ter beschikking — soms deed denken aan mevr. De Boer—Van Rijk.

Als mevr. Van Bruggen het snoode voornemen had gehad, een stuk te schrijven, waarin al de gebreken van Verkade duidelijk gedemonstreerd werden, had zij niet beter kunnen slagen. 't Was werkelijk een drama.

CHANTECLER.

Nog nat van de tranen, die ik bij „Het Concert" gelachen heb, ben ik vanmorgen naar Rotterdam getrokken, om de middagvoorstelling van „Chantecler", die om 2 uur in den Grooten Schouwburg gaat, bij te wonen. Zoo heeft de reclame-duivel zelfs een hopeloos nuchter mensch te pakken. Of het de moeite waard is? Tweehonderd maal neen! Welk verstandig stadsmensch gaat een paar uur lang naar kippen en hanen zitten kijken, zonder na de eerste 10 minuten genoegelijk in te dutten? In het begin kijk je er verwonderd naar, zie je een zwartgerokte heer, voordat het scherm op is, in de stalles springen en de proloog zeggen: Pas encore! Le rideau c'est un mur qui s'envole!

Gladde zangerige verzen, die op den eersten avond voor een van spanning trillende zaal den druk nog een paar atmosfeeren hebben opgevoerd. Dan rijst het scherm en je zit aan den kant van het boerenerf. Aan het bovendierlijke ben je na de eerste drie meter verzen gewend en je herinnert je dan schitterend gemonteerde balletten in de groote Londensche music-halls, die het oog vrij wat meer aantrokken dan deze natuurgetrouwe en daarom wat onbeholpen costumes.

In het eerste en tweede bedrijf pakt je hier en daar een aardige zinswending, een enkel zoetvloeiend vers, doch de oogst, van wat waarlijk diep gedacht en schoon gezegd is, blijkt zeer gering. De ode aan de zon maakte sterken indruk, is dichterlijk gedacht, met de heerlijke geestdrift van den haan en de ontluikende teedere liefde der faisant; dat is mooi. Van de aardigheden van den merle gaat voor iemand, die zijn Fransch uit den eersten tot den vierden Dubois heeft geleerd, zooveel verloren, dat er niet veel overblijft. Het derde bedrijf, de optocht der hanen, is hoogst vervelend en alleen te genieten als je het door het verkeerde eind van je kijker bekijkt, dan wordt het gedoe een vijf minuten lang niet onaardig. Een methode, die bij meer stukken met succes is toe te passen.

Eind-indruk: Het publiek „s'occupe a ne pas savoir l'air d'être dupé, c'est un tres gros travail". om met Chantecler te spreken, als ie 't over den merle heeft. Alleen zijn er onder het Hollandsch publiek niet heel veel van deze vogels.

In de pauzes vroegen ze elkaar nieuwsgierig hoe ze 't vonden, waren allen bang rond voor hun meening uit te komen, polsden en peilden en zeiden dan:

— Gaat nog al.

— Aardig, hè?

— Leuk, die hond, hé?

— Net 'n aap, maar-ie ligt ook aan een touw.

— Zag je dat de kat z'n oogen niet aangingen?

— Mooie beenen, die pintade. Als ik die op de Blaak tegenkom.....

— Laat je vrouw je niet hooren!

— Een ton voor reclame.....

— Wat 'n lief vogeltje, die faisant. Een heerlijk costuumpje.

— 't Zijn de kleuren van een mannetjesfaisant.

— N'importe, d'r zit toch een vrouwtje onder.

— Heb je dat kleine, zwarte krielkippetje gezien? Nou zèg.....

— Heb je ooit een haan met een bas gehoord. Cocorico, dat mot schallen.

— Hij zal verkouwen zijn.

— Snap jij wat van die ekster?

— 't Is geen ekster, 't is een merel.

— Da's 't zelfde.

— Lollig dat krabbelen van die kippen.

— Wat zal die kat 't warm hebben.

— 't Is hier anders koud genoeg.

Zoo spraken ze allen. Over den dichter en zijn verzen sprak niemand....

L'AIGLON.

SARAH BERNHARDT.

Impressario De Haan sprak het tooverwoord „Sarah Bernhardt" en uit de Bocht en de Van Eeghenlaan, uit Aerdenhout en uit 't Gooi kwamen ze aangesneld, vulden den schouwburg tot dat het verweerde bordje: „Uitverkocht". werd uitgehangen en hun klappen werd als een stortbui op een zinken dak. Drie, viermaal moest er na elk bedrijf gehaald worden. Waarom ze klapten? Waren ze zoo ontroerd? Waren er in hun hersenkrullen verschieten opengegaan die hun bekende toestanden of karakters plotseling onder een geheel nieuw en vreemd licht plaatsten? Voelden ze zich betere menschen worden? Had de dichter hen in de ziel gegrepen? Waren ze aangenaam gekriebeld? Hadden ze prettig gegriezeld? Ik heb er niets van gemerkt. 't Was alleen het tooverwoord: „Sarah Bernhardt", en anders niets. Met kunst had deze heele vertooning niets te maken.

En het ergste is, dat al deze menschen, die drie rijksdaalders voor hun plaats betaald hebben, niet zullen willen erkennen dat ze bekocht zijn, en bij het naar het huis gaan elkaar trachtten wijs te maken, dat het weer goddelijk was.

Maar het was niet goddelijk. Het stuk is niet veel zaaks. Rostandig in elkaar gezet en gedoopt in een mengsel van lyriek, romantiek en bonapartistische hysterie, die je als schuim voorbij vliegt. En gespeeld dat het wordt!

Sarah Bernhardt is als de 20-jarige fils de l'Empereur vergrijsd. De illusie is volkomen weg, en haar gouden stem van weleer is verdwenen. Rauw bij het uitzetten, eentonig als zij den toehoorder tracht te roeren, En een instrument met slechts één toon, hoe zuiver die toon moge zijn, legt men ten slotte voorzichtig neer. Het gaat vervelen. En van spel heb ik bitter weinig bemerkt.

De 67-jarige spaart zich zeer merkbaar. Ik neem het haar niet kwalijk. Arme braven, die *f* 7.50 uitgaven om dit te gaan zien en

de talenten van een mevr. Mann-Bouwmeester, van een mevr. v. d. Horst, van een Julia Cuypers slechts van hooren zeggen kennen. Als ik aan 't Arendsjong van deze laatste denk — de creatie was wat vleezig — welk een verschil! Geen scène of mevr. Cuypers trachtte in haar spel iets van haar ziel te leggen en ze gaf de volle maat, wat ook niet deugde. Doch mad. Sarah loopt langs de kantjes en wordt twintigmaal op één avond teruggeroepen. Dat is de macht van een tooverwoord.

De Flambeau staat met groote letters op 't programma als zijnde van mr. Henry Roussel. Bij Van Lier speelde Louis Bouwmeester deze rol en hij wàs een ijzervreter met een stem als een verroeste voorlader, een snor als een prikkeldraadversperring en een hart zoo week als de punt van een dum-dum-kogel. De grenadier van mr. Roussel kon evengoed een schorre nachtwacht als de verstopte stoomfluit van een havenstoombootje zijn.

Nee — dan zie ik liever „De Poes" bij Prot.

LUCIFER.

„Het Tooneel".

„Het tooneel is in den hemel". Van den Marxistischen toekomststaat weet niemand iets; van den Marxistischen hemel weten we, als het scherm opgaat, meer, want de Marxist Roland Holst heeft voor Royaards dezen hemel gemaakt. Een troost voor ons, kapitalisten, die er toch niet komen: het tocht er en het lijkt er nogal vervelend. Ik moet dit dekstuk van een Wiener taart meer gezien hebben, zoo bekend komt het me voor. In het rond treden, die heeten op te rijzen uit de oneindigheid, welke op een tooneel begint bij het souffleurshokje en eindigt bij de draperie langs het fries. Op die treden een platform en daarop een zuilengalerij en daarop een plat, waarboven een boog met een zeegroen gordijn. Op een tooneel de horizontale oneindigheid voor te stellen, gaat zeer goed,

maar hoe ooit bij den toeschouwer de illusie van de verticale eeuwigheid te wekken, is een raadsel, dat Roland Holst niet voor me heeft opgelost. Dat hij geen hemel heeft weten te maken, verwijt ik hem niet, wel dat hij bij mij geen oogenblik het besef heeft weggenomen, dat dit hout, bordpapier en doek geen hemel was. De kleur is die van zandsteen, met goud afgezet. Op het platform wordt gespeeld en tusschen de zuiltjes staan de rey van zangengelen en zingen. Er is nog een requisiet: de wagen van Lucifer. „De duvel op rollen", hoorde ik hem in de pauze noemen. Twee pilaartjes als rug en daartegen een zetel, het geheel op wieltjes en rails. Eerst derailleerde het ding en in het derde bedrijf staakte het op het moment suprême, als Lucifer aan het hoofd der oproerige Luciferisten Michaël tegemoet trekt. Royaards bedacht zich niet lang, stapte uit, schreed de trappen af, de coulissen in en hij deed dit met zooveel waardigheid, dat het overbodige van het malle priksleedje duidelijk bleek. Vondel spreekt wel van: gij snelle geesten, houdt nu stand met onzen wagen", en als bespanning heeft hij zich een leeuw en een fellen draak gedacht, maar daar behoeft minder op gelet te worden. Die zinnen zouden desnoods kunnen vervallen.

De kleedij der engelen, die niet opstaan tegen het goddelijk gezag, is van liberty en ze zien er uit als middeleeuwsche jonkvrouwen met haar kap en sluier. De Luciferisten dragen uniform, zouavenbroek en de Turksche tunica, gevolg van de Marxistische gelijk- en gelijkvormigheid natuurlijk.

Als vorsten en engelen hun plaatsen op en tegen het platform hebben ingenomen, ziet het geheel er niet onsmakelijk uit. Maar nergens hemelsche luister en stralende pracht. Wat flets.

De vertooning.... ? Van achten tot half één Vondel, 't is mij te machtig, hoeveel verdienstelijks de opvoering moge hebben. Hier en daar worden de zinnen gestreeld, hetzij door een bevallige groepeering, hetzij door de reine stem van mevr. Royaards of de lieve stem van mej. Jurgens, hetzij door een mooien stand van Pierre

Mols of door het engelengezang van de drie zangeressen. En ook leeft men de handeling mee als Apollion-v. Kerckhoven en Belial-Musch, niet als engelen, maar als menschen de geesten der Luciferisten opzwepen. Voor de geweldige stem van Royaards, den Lucifer van dezen avond, buigen we met ontzag het hoofd en voor den componist Huib Cuypers, in wiens muziek ik zoowel de goddelijke genade als de eeuwige verdoemenis miste, koester ik al de bewondering, die te koesteren is door iemand, die onder den invloed komt van alle muziek, van een harmonica af tot Mengelberg's orkest toe, maar als treurspel acht ik deze vertooning mislukt. Een uitstekende gelegenheid voor de jongere acteurs om hun stem te oefenen en te zien wat ze er mee bereiken kunnen zonder de hulp van actie en mimiek. Maar is 't niet eigenaardig, dat de twee onklassieksten, Jan Musch en v. Kerckhoven, den meesten indruk maakten? Om geen andere reden dan dat zij van al de engelen het meest mensch zijn. Zooveelste bewijs van de stelling, dat wij menschen op 't tooneel moeten hebben, willen ze onze belangstelling wekken en vasthouden. —

MARSYAS.

„Het Tooneel".

De heer Balthazar Verhagen is een gelukskind. Terwijl anderen met de vonk en de genade in hun ziel jarenlang over hun onuitgegeven verzen zuchten, vind hij — o, geweldige boffer — eerst een begaafd componist, die de gewaarwordingen, door Marsyas bij hem gewekt, verklankt, daarna een tooneeldirecteur, die het wil opvoeren en ten slotte een talentvol schilder, die een décor ontwerpt van buitengewone pracht. En dit alles om een 3-bedrijvig gedicht, dat weinig deugden bezit, zelfs geen enkel gebrek heeft dat je kunstzinnige ziel in opstand brengt.

Met Rostandsche gemakkelijkheid loopen de verzen, doch zij

missen élégance, zijn vlak als een Hollandsche wei. Smart rijmt op hart, ziel op hiel en godinnen op beminnen. Verrassende beelden, diepe gedachten, zoekt ge tevergeefs; van innerlijke ontroering geen spoor. 't Is een vlot, op rijm verteld verhaal, dat bovendien weing om 't lijf heeft.

Marsyas, een sater, heeft op een heerlijken lentedag zoo lang in een beek gekeken, dat hij er een bevallige nimf uit op ziet duiken. Hij wordt verliefd, doch Deiopea versmaadt hem, omdat hij niet zoo mooi fluit speelt als Apollo, en gaat met dezen mee, die precies op Wolfgang von Goethe lijkt. Goethe laat haar na één nacht loopen en ze keert terug, juist als Marsyas zich voorover in de beek gestort heeft, nadat hij eerst eenige gewone menschenkinderen het hoofd op hol heeft gebracht door een liefdesdrank.

In de echte sage laat de beminnelijke Apollo zijn medeminnaar levend villen. Hier gaat hij er met de nymf vandoor, wat wel zoo modern is, waarna hij haar „laat zitten" met een stamvader, wat niet minder modern is.

Voor den jongen acteur Pierre Mols is de Marsyas-rol een volslagen succes geworden. Tot vier-, vijfmaal toe riep men hem terug. Heel veel moeilijkheden legt de „dichter" zijn held weliswaar niet in den mond, doch Mols speelde en sprak met groote levendigheid. Royaards was de goddelijke, onweerstaanbare Apollo, die zooveel van Goethe had, en mevr. Erfmann een lieve Deiopea. De bij-figuren werden alle zeer voldoende gespeeld, terwijl blootvoetige nymfen Dalcrozig dansten.

Vrijdag speelt Royaards zelf voor den sater. Dat moet u gaan zien! —

VREEMDE JACHT.

NEDERLANDSCHE TOONEELVEREENIGING.

Dit nieuwe „spel" van Heyermans — een nadere qualificatie ontbreekt — is de eeuwig nieuw blijvende geschiedenis van den

bekeerd wordenden Don Juan. De mooie oogen van een verpleegster doen het 'm. Het eerste bedrijf is gerekt, een kind met een ontzaglijk waterhoofd. Bijna vijf kwartier heeft de auteur noodig, om te komen waar hij wezen wil — tot „de vreemde jacht", dat is de jacht op een onecht kind, door den Don Juan in zijn studententijd verwekt. Dat is „l'art des préparations" wel wat erg overdreven.

Het speelt in een vrij ongezellige hotelkamer. Zuster Hope (mevr. v. d. Horst), de verpleegster van de zeer oude mevrouw Van Walden, heeft twee dagen bij de zieke gewaakt, en zit nu in een stoel te slapen. Een kellner zet het avondeten klaar, doet een beetje verliefd tegen de zuster, die vanwege haar rustigen slaap er niets van merkt. Als zuster wakker wordt, geeft zij hem een standje, omdat hij 's morgens vroeg haar kamer is binnengeloopen, terwijl zij in haar onderlijfje stond.

Een aanwijzing van den auteur in de richting van zuster's strenge zeden. Dokter Linden (Ternooy Apèl), komt de zieke bezoeken. De toestand blijkt hoogst ernstig. Hartziekte, erge aanval. Familie getelegrafeerd. Een kleinzoon is heel uit Trouville gekomen, beweert dit tenminste. Doet alle mogelijke moeite om ons wijs te maken, dat hij regelrecht uit Parijs komt, waar hij niet met zijn vrouw was, maar met een vriendin aan den boemel. Het lukt hem na heel wat pogingen. Een zoon van den zieke, Dolf geheeten, is ook geseind, of juister, zuster Hope heeft aan „Snipje", een van 's mans vele vriendinnen en de tegenwoordige „maîtresse en titre" een telegram gestuurd in de hoop, dat het aldus den rondzwervenden Dolf bereiken zal. Ook hij (Alex Post) komt, per auto natuurlijk, gestoord midden in de patrijzenjacht. Dolf en de zuster kennen elkaar. Zuster doet zwaar verliefd, dat is te zeggen, toont vrij duidelijk, dat zij eigenlijk gek is op den vent, die geen enkele vrouw met rust kan laten. Maar zij bedwingt zich. Alleen bijzonder hoogstaande vrouwen zal dit lukken. En zuster staat hoog; dat blijkt uit de vereering van de oude mevrouw voor haar.

Maar eerst hooren wij nog, dat Don Juan, op een avond na veel „sjempie" gedronken te hebben, zuster's kamer is binnengedrongen — zij stond nog erger dan in haar onderlijfje — en getracht heeft haar te zoenen. Zijn snoode plannen zijn echter gesneuveld onder haar verontwaardigde blikken en haar dreigement van een keel te zullen opzetten. Tegelijkertijd heeft ook haar liefde voor den losbol den doodsteek gekregen. Althans zij maakt zich dit zelf wijs. Het blijkt tevens, dat Dolf van haar houdt. Het komt zijnerzijds tot een verklaring, listiglijk aangehoord door de plotseling opgekikkerde douairière, die als uit den doode herrezen, haar bed uitklautert en de kamer binnenzweeft. Een indrukwekkende verschijning, deze oude vrouw (mevr. De Boer), die de roezemoezige zaal — merkwaardig zoo zwaar als er op alle rangen gehoest werd! — in eens tot aandachtig luisteren bracht. Zij heeft een zwaar geheim op haar zieke hart: is indertijd van haar eersten man weggeloopen met achterlating — hoort gij het, moeders! — van een 4-jarig dochtertje en een 3-jarig zoontje. Die kinderen zijn vrijwel van gebrek omgekomen en vandaar, dat zij een gesticht heeft laten bouwen voor onechte en verwaarloosde stumpertjes. En nu, met den dood in de oude oogen, perst zij den luchthartigen zoon de belofte af, dat hij alles zal doen om een onecht dochtertje, door hem in zijn studententijd in de wereld geschopt, op te sporen. Zoonlief steekt plechtig twee vingers op, goedkeurend toegeknikt door zuster Hope, die zelf ook al een onecht kind is, wat de auteur noodig heeft om haar eenigzins bovennatuurlijke belangstelling te verklaren in het onechte kind van den man, dien zij inniglijk en teederlijk, hoewel in stilte, bemint.

De oude mevrouw wordt weer naar bed gebracht — nog een korte woordenwisseling tusschen Dolf en zuster, en bom! mevrouw valt uit het ledikant morsdood. Dan is het kwart over negen en zakt het scherm.

In dit bedrijf wordt Dolf ten slotte onuitstaanbaar van Don

Juannerie. Zijn houding bij de biecht van zijn moeder is heel onsmakelijk. In iemand, die het vrouwenhart schijnt te kennen als deze sinjeur, vrijwel onbegrijpelijk. En dat nog wel in gezelschap van de ernstige zuster, op wier gemoed hij het gemunt heeft Me dunkt, dat zelfs een boerenjongen hier handiger gemanoeuvreerd zou hebben. Gelukkig dat zuster's zwak voor onechte kinderen hem veel vergeeft.

Het tweede bedrijf is een Falklandje. Door een listig geplaatste annonce is Dolf vijf onechte dochters op het spoor, die eenigszins in de termen kunnen vallen hem om den vaderlijken hals te vliegen. Van de vijf zien wij er vier. De vijfde krijgt op het juiste oogenblik, een toeval als de dokter uit het eerste bedrijf de kamer uit moet om Dolf met Hope alleen te laten. Voordat de aspiranten verschijnen, een vermakelijk telefoneeren van diverse liefjes van Dolf, waar meneer toch uithangt. Reine Heyermansche geest.

Zuster Hope — alweer die liefde voor het onechte kind! — is bij het onderzoek der geloofsbrieven van de aspirant-dochters tegenwoordig en aldus getuige van Dolf's vrij schunnige grapjes. Zij ergert er zich dan ook behoorlijk aan en verlaat hem verlatener dan ooit. De verloren dochter wordt niet gevonden.

Dat is het tweede bedrijf.

Het slot speelt ten huize van den dokter, wiens villa uitzicht heeft op het strand. Den dokter is een dochter geboren en een dochtertje van den kleinzoon uit het eerste bedrijf is stervende. Merkwaardig zooveel kinderen als in dit stuk over den vloer komen, of liever achter de coulissen blijven. Zuster Hope komt bij de doktersvrouw op de thee, zucht diep, en zegt, dat er vier methoden zijn om den band des huwelijks te verbreken; er vandoor gaan en je kind achterlaten; zelf dood gaan; door den dood van het kind en ten vierde door elkaar zoo innig lief te hebben, dat de band niet meer gevoeld wordt. Bij dit laatste algemeen gezucht in de zaal.

Dolf valt natuurlijk uit de lucht. Draagt een lorgnet. Verschijn-

sel dat hij „en retour" begint te geraken en daardoor vatbaarder voor een ernstiger liefde dan tot dusver? Hope vraagt zich dit gelukkig niet af als hij in een pakkend tooneel — bewonderenswaardig van taal en ook van spel — eindelijk Hope weet te winnen. En waardoor laat ze zich verteederen? Door haar liefde voor het nog altijd niet gevonden onechte kind, waarnaar Dolf met woeste passie gezocht heeft! Dit roert haar zoo, dat alles bijna in orde is, als de dokters vrouw heel ongelegen binnenkomt. Dolf wandelt naar het strand en de beide vrouwen staan bij het wiegje van het echte wurm des dokters als Hope, naar buiten kijkende, iets bijzonders ontdekt. Er is een kind — natuurlijk een onecht, van een steen gegleden en in zee gevallen. Dolf springt het, met zijn witte strandpet op, na, grijpt 't,maar zinkt voor de oogen van het publiek aan het strand, in de golven weg. Mevr. v. d. Horst en mevr. Ternooy Apel, die achter hun balkondeuren dit alles aanschouwen, deden ons zóó meeleven met dit lekkerdikdrakerige slot, dat op het gezochte er van niemand meer lette en menigeen geniepig naar zijn zakdoek voelde.

Mevr. v. d. Horst gaf hier haar smart weer op een wijze, die het hardste gemoed tot in zijn innigste, diepste diepten moest roeren. Tot tien keer toe riep het geestdriftige publiek haar terug.

Totaalindruk: prachtig spel van al de hoofdpersonen, maar 't stuk — een slap stuk werk, dat, dank zij de Heyermanniaansche moppen in het tweede bedrijf en het slot dat pakt, het 'm doen zal. Een revanche na „Uitkomst" doch een van geringe literaire waarde.

CLÉO DE MERODE.

Ik heb Isadora Duncan Chopin en Glück zien dansen. Ik herinner mij een paar stevige, bloote beenen en groote afwezigheid van gewaden. Ook dat het veel had van het leggen van zout op den staart van een vogeltje.

Ik heb Isadora Duncan zien walsen en nog voel ik hoe ze mijn ziel en zaligheid in een zwijmel van geluk met zich voerde tot de hoogten van Wijnmalen en Hocley.

Ik heb Rita Sachette zien dansen en mijn geestesoog ziet een bekoorlijk, sierlijk meisje, in rijke toiletten en met voetjes om in één van je groote handen te nemen.

Ik heb la belle Otéro zien dansen en ik voel mijn nekharen van aandoening rijzen.

Ik heb Lilly Green zien dansen en het was als het zweven van een lentewind door de ontbladerde takken van mijn ziel. Silent poetry.

Ik heb Gemma Bellincioni Salomé zien dansen en ik wist, dat ik geleefd had. De opperste ontroering — dat is de opperste schoonheid.

Ik heb in opera's en operette's zien dansen en soms dacht ik aan boerekool met worst en soms aan veel vegetarische magerte.

Ik heb gisteravond tweemaal vijf minuten Cléo zien dansen en ik dacht aan zooveel „that has been". Die herinneringen heeft zij niet weg kunnen dansen, noch in haar klassieke, noch in haar Japansche dansen. Deze vrouw is niet als het wuivende riet, noch als de zachtaanglijdende golf. 't Is niet haar ziel, die danst op den cither, het zijn haar voeten, die dansen op de planken. Voor een Geisha mist zij het vlinderige — Madlle. is een lange, slanke vrouw — en in 't klassieke is zij niet klassiek doch huppelt zij modernelijk rond. De bekoring kwam eerst aan het slot, toen zij een Bretonschen boerendans daste. Daar neemt je mee ze naar betere gewesten en verlies je een oogenblik het gezicht op den Raad van Beheer-loge, waar ze met zee- en sterrekijkers naar Cléo's fraai gevormde beenen keken. Als we het van „Nederlandsch Tooneel" eens een corps de ballet maakten? Beenen zijn er dunkt me genoeg.

HAMLET.

De Hagespelers.

De kamer met de nederige sponde, waar ik mijn moede hoofd diep na middernacht te ruste leg, is rondom behangen met portretten van acteurs en actrices, welke alle voorzien zijn van opdrachten aan „den edelen", „den braven", „den scherpzinnigen", „den nobelen". „den onpartijdigen", „den menschminnenden", „den charmanten", „den allermenschelijksten Barbarossa". En onder hen, bevindt er zich één van Verkade als Hamlet, mij toegezonden na zijn eerste Hamlet-voordracht in de kleine zaal van het Concertgebouw. De inkt van het vriendelijke woord aan den voet is verbleekt en de vliegen hebben Hamlet's neus verontreinigd, zoo lang is het geleden, doch in mijn herinnering leeft nog voort naast het eerlijk-onbeholpen vandezen Prins van Denemarken, zijn ijverig willen, zijn aantrekkelijk-grijpen naar het ideaal.

Eenigen tijd later heeft Hamlet zijn eigen gezelschap en speelt hij in Odéon, waar de Noord-Westen-wind om de slapen van de toeschouwers waait, met een troepje dilettanten. De primitieve décors wijzen reeds aan, welke richting de regisseur Verkade uit wil; zijn Hamlet zegt ons nog niets. Een vage prins, die van tijd tot tijd struikelt over zijn woorden en zijn beenen.

Weer gaan eenige jaren voorbij en wij zijn voor de derde maal te Elseneur. De eentonigheid van het décor — de grijze wanden waarbinnen „de Kruisridder" languit viel, dienen hier voor staatszaal, kerkhof, kasteelplat, kapel, boudoir en binnenplaats — maakt den wakkersten toeschouwer slaperig, doch de Hamlet, dien hij ziet, wekt zijn belangstelling.

Het vage, onbestemde, is verdwenen, en de Hamlet, die hier voor ons staat, is niet de bittere of de trage, de weifelende of de edele, de zwakke of de perverse, de driekwart daze of de listige — het is een geheel nieuwe Hamlet: de ironische, wiens

humor stalles en parket doen grinniken, doch wiens ironie geen enkele maal tot fel sarcasme opflitst.

Een met genoegen en waardeering geconstateerd groeien dus in deez' moeilijke rol.

MEA CULPA.

„Het Tooneel".

Geen mensch ontkomt aan zijn Noodlot. Ik had dit stuk van jonker Van Riemsdijk nog niet gezien, maar gisteravond heb ik er aan moeten gelooven. 't Is een meesterwerk, want wie doet het hem na, vijf bedrijven lang zoo met een verleid meisje te sollen!

In 't eerste bedrijf ziet het arme schaap er al uit of ze voor je oogen dood zal blijven. In 't tweede krijgt ze eerst een krampaanval en daarna een toeval en achter de schermen vermoedelijk nog een kleine beroerte en in 't derde is ze reeds stapelkrankzinnig, houdt in haar waanzin een redevoering over ongelukkige meisjes, die de jonker haar gesouffleerd heeft en tracht een raam uit te springen.

De twee laatste bedrijven heb ik niet gezien — mijn zenuwen waren te zeer geschokt — maar te oordeelen naar wat ik genoten heb, schenkt ze in het vierde bedrijf den anderen jonker, haar verleider, een tweeling, dien ze in hun wiegje smoort, doodt ze haar zuster, wordt haar vader kindsch en werpt ze zichzelf onder een sneltrein.

In het vijfde zijn de tweelingen meerderjarig geworden en wreken hun moeder, die, na zich een kogel door het hart geschoten te hebben, met haar krukken, want ze is in de pauze tusschen 4 en 5 lam geworden, den anderenjonker, die de schuld is van alles, de hersenpan klieft. Dan eerst heeft de misdadiger, na plechtig beloofd te hebben nooit meer een drama te zullen schrijven,

zijn verdiende loon en gaat het publiek voldaan huiswaarts.

Zooiets speelt „Het Tooneel", directeur Willem Royaards. Aan artiesten als mevr. Erfmann, Louis de Vries, Chrispijn en Van Beem mijn oprechte deelneming. —

BESCHUIT MET MUISJES.

HOLL. TOONEELVEREENIGING.

Een bende, nog erger dan in „Schakels". Na „Uitkomst" en „De schoone slaapster" is Heijermans dus weer op den beganen grond, waar-ie thuis hoort en nog wel in zijn meest geliefde milieu, het door zorgen opgevreten kleinburgerlijk gezin. Het stuk is hier en daar gerekt; drie bedrijven lang vechten en kijven en vloeken om een erfenis, alles op denzelfden toon, zal menigeen te machtig blijken — l'ennui un jour naquit de l'uniformité — het slot is er met de haren bijgesleept en in de afwikkeling zijn fouten, die men van een tooneelrot als Heijermans niet verwacht, doch overigens staat men verbluft, en is een en al bewondering over de wijze, waarop hij zijn menschen het leven weet in te blazen. Ze zijn zoo uit de werkelijkheid te grijpen.

Daar is primo Prosper Bien-Aimé, pensionhouder met tien leege kamers en geen enkelen huurder. Zit op het allerzwartste zwarte zaad. Een rasploert, die, om uit de pinarie te komen, voor geen laagheid terugdeinst. Ternooy Apèl met zijn breeden, vleezigen kop, zijn bakkebaarden, zijn prachtige overgangen van de reinste schijnheiligheid tot het bruutste cynisme, is voortreffelijk in de rol. Van zijn vele uitmuntende creaties een der allerbeste.

Daar is Jeanne, zijn vrouw. De huissloof. Getrapt en gedonderd door haar man, gebrutaliseerd door de meid, die zooveel weken loon tegoed heeft, gekoejeneerd door een kat van een dochter, uitgezogen door de zorg, met in haar uitgeknepen hart nog slechts één gevoelig plekje: de liefde voor haar gebrekkigen jongen. Ik

behoef niet te zeggen, hoe mevr. De Boer—Van Rijk deze rol speelt. Voor enkele oogenblikken van haar stille spel geef ik een heele „Lucifer" cadeau. Dit zijn de beste gedeelten uit het stuk. Charles is de gebrekkig geboren zoon. Ziekelijk op krukken. De eenige, die bewust is, in welke bende hij zit en dientengevolge in opstand komt. Door zijn prettigen vader met den nek aangezien. Een droeve figuur, door Gilhuys sober gespeeld. Mej Tilly Lus is Félicite, de dochter. Jong, levenslustig en lak hebbende aan heel de zooi. Veel meer merken we niet van haar.

Dan zijn er blijkbaar nog in huis een oom, Aristide, een pracht oud-heertje van v. Warmelo, die voortdurend zijn lieven neef Prosper in de wielen rijdt en over een vleugje „gijn" beschikt, en een tante, Adèle, een ouwe zeurpot van een zanikkous. Deze prettige familie wordt verder aangevuld met een neef Baptiste, Erfmann, die net zoo gesjochten is als oom, nog wat harder schreeuwt, zwaar met zijn armen zwaait, vijf kinderen heeft, die we gelukkig niet zien, en een vrouw, die, klein als haar rol is, als de kleinburgerlijke mevrouw, met de misère tot boven haar oogen, door Heijermans met enkele woorden verrassend juist is geteekend. Er is nog „Groomoe", met het frissche gezicht van mevr. Marie Post onder een grijze pruik, er is mevr. Faassen, specialiteit in dienstmeisjes — ze typeert ze heel raak, — en er is een advocaat, die tien minuten verschijnt om consult te geven.

In dit frissche milieu valt uit Australië en uit de lucht een broer van Prosper, die 37 jaar is weggeweest. Den broer zien we niet, is al dood als 't scherm opgaat. Zoo gezond, zoo dood. 's Middags komt-ie, 's avonds leggen ze een kaartje, Prosper en oom Aristide krijgen mot en Gerrit, met z'n pijp in zijn mond en harten-acht in zijn hand, lacht zich dood, letterlijk dood.

Den volgenden morgen — dan gaat 't scherm op — zijn ze al bezig de rouwbrieven te versturen! A la minute! En 't heeft ook al in 't ochtenblad gestaan, de doodsannonce, want „Groomoe"

komt ontdaan binnen, heeft 't in de krant gelezen; wat dat voor een Gerrit Bien-Aimé is, die dood is?

't Wordt d'r uitgelegd, in een nogal gerekt en vrij slap tooneeltje. Gerrit is, „20 jaar oud", — Heijermans laat dit mevr. De Boer zeggen en het doet wonderlijk deftig tusschen al zijn natuurlijkheid — er met geld van zijn vader vandoor gegaan en ten slotte in Australië terechtgekomen. In 37 jaar niets van hem gehoord, en ineens staat-ie voor onzen neus. En nou is-ie dood. Ligt drie-hoog. 't Blijkt, dat Prosper in Gerrit's binnenzak een bankbiljet van *f* 300 heeft gevonden en oom Aristide in een anderen zak een chèque-boek. Oome had dus lood! Ze zijn nu naar de bank om er achter te komen hoeveel Gerrit eigenlijk had, en 't blijkt..... een ton! En zij, de naaste familie!! Prosper een halve ton en Baptiste, de neef, de andere helft. Rondedans om het gouden kalf. Het bordje met „Gemeubileerde kamers te huur" rukt Prosper van het raam weg en een meneer, die komt om de kamers te zien, wordt de deur uitgewerkt! En die lieve, dooie broer krijgt een eerste klas begrafenis. En dit alles doorspekt met Heijermans'schen woordenvloed. Vreugde alomme als Baptiste binnen komt. Is naar Rotterdam geweest, waar oom's bagage stond. De bliksemstraal aan den helderen hemel. Oome hèt 'n vrouw — ze zit op de trap te huilen.

Ommekeer bij de familie. Weg erfenis. Weet ge het zeker, Baptiste?

Of-ie. Oome is sinds een week met Pollie getrouwd! Weg is de ton. Een ton? Wel allemachtig! brult Baptiste.

Er is nog een straal hoop. Als ze op huwelijksvoorwaarden zijn getrouwd.....

Pollie wordt binnengebracht. Mevr. v. d. Horst maakt er een versjovelt type van, 't midden houdende tusschen een huisnaaister en een bootwerkersvrouw. De familie is terug van het kerkhof en papt lekker aan in de achterkamer als Prosper Pollie aan de tand voelt. Ze waren op huwelijksvoorwaarden getrouwd!

De erfenis is weer hun! De mannen nemen er nog eentje op en terwijl de lol in de achterkamer stijgt, heeft voor de glazen deur een gevoelig scènetje plaats tusschen den ongelukkigen Charles en zijn moeder. Hij neemt het op voor Pollie en als zijn moeder haar stilletjes wil laten weggaan, zonder één woord gezegd te hebben over de erfenis, kan hij het niet langer houden en barst uit: oom heeft een ton op de bank staan!

Pollie staat te kijken, snapt ineens waarom Prosper haar straks zoo listig ondervroeg, doorziet de schunnen en gilt het met begrijpelijk leedvermaak uit: ik ben in positie!

Weg erfenis! De heele familie op stelten. Gedonder en geraas en Prosper zoo woedend, dat bij den gebrekkigen Charles een klap geeft. Het doek valt ten slotte over een in de achtersuite schelden-de en tierende bende.

In 't derde bedrijf consult met een advocaat. Niets aan te te doen. Het ongeboren kind wordt gerekend te bestaan, de wet is zeer duidelijk op dit punt. En dan de uitroep van Prosper, die den socialistischen claque een roffel deed slaan: „Als die wet zoo smerig is, dan zou je haast sociaal-democraat worden!"

't Blijkt, dat Pollie nog altijd in huis is, zich zelfs op verzoek van van Prosper door een dokter heeft laten onderzoeken! Ze draait natuurlijk net zoolang tot Heijermans een slot gevonden heeft en hij vind dit na een hartstochtelijke uitbarsting van mevr. v. d. Horst, waarin zij onder ademlooze stilte van het publiek, het canaille-pak striemt. In al haar kracht stond onze groote actrice daar; na een prachtige stijging in haar felle woede slaat ze tegen den grond, bewusteloos. Ze slepen haar weg, naar de achtersuite, die een groote rol in 't stuk speelt. De glazen schuifdeuren gaan dicht. Dan schuift de vrouw van Baptiste ze op zij, steekt haar hoofd er door en fluistert de verslagen staande mannen toe: 'n miskraam!

De erfenis is weer aan de familie. Ik had verwacht, dat Prosper

met het foetus in zijn armen een rondedans had gemaakt, maar zoover komt het gelukkig niet.

Een grof stuk werk, dit stuk, dat treft door zijn knapheid, bijna aanhoudend doet lachen, soms door de Falklandsche gijn, doch meestal door de rake schildering van de toestanden.

Er werd veel en zwaar geklapt en na elk bedrijf vier-, vijfmaal gehaald. Zooals gezegd sloegen de „partijgenooten" den roffel; het niet-bewuste publiek was minder enthusiast hoewel genoeg om van een succes te kunnen spreken, een succes, dat schrijver en spelers eerlijk samen deelden, zooals op zoo menigen heuglijken Heijermans' première-avond.

KONINGSBRUID.

NED. TOONEELVEREENIGING.

Een sprookje is òf zoo geschreven, dat het leeft in de fantasie van den lezer en dan kan het buiten bordpapieren muren, valsche haardossen, lispelende actrices, krombeenige acteurs en gestyleerd-romantische aankleeding, òf het is dood als een pier en dan is er geen leven in te blazen, al noemt men het „Romantisch sprookjesdrama" of een „verbeterde Maeterlinck". De naam Shakespeare is in dit verband nog niet genoemd, doch verwonderen zou het me niet, als de heer Simons in een van zijn vele voorreden, een gebrek dat hij met 'n ander bekend tijdgenoot, Bernard Shaw, gemeen heeft, er op wees, hoe de groote William zich niet geschaamd zou hebben deze „Koningsbruid" de zijne te noemen. Want in meer dan een der vijf bedrijven voelt men een poging, een steeds mislukte, helaas, om het zwoelzwangere Noodlot de hoofdrol te doen spelen. Het komt hier zelfs niet om den hoek kijken, blijft heel den langen avond in de kleedkamer.

Dat mevr. Simons—Mees, wier talent in een geheel andere richting ligt — haar toestemming tot de opvoering gegeven heeft, is onbegrijpelijk ,tenzij de talentvolle schrijfster in een oogenblik van echtelijke zwakte haar veelzijdigen echtgenoot in de gelegenheid heeft willen stellen, zijn denkbeelden op het gebied van tooneelschikking en aankleeding à la Verkade en Royaards uit te vieren. In dat geval is het haar gegaan als in het sprookje: zij sterft, terwijl de prins, in wiens belang zij een niet zuinigen moord begaat, koning wordt. Het succes is voor de décors en de costumes. Het sprookje gaat voorbij, zonder indruk achter te laten. 't Lot van alle sprookjes, die ik tot heden heb zien opvoeren.

Hauptmann's „Und Pippa tanzt", hier door het „Lessing-theater" gespeeld, was één bonk onbegrijpelijkheid. Heyermans' „Uitkomst" werd door Ismaël Querido en z'n discipelen op den eersten avond grafwaarts gelachen en deed het niet, ondanks de vele roerende gedeelten, die het bij lezing bleek te bevatten. Zijn „Schoone Slaapster" is nimmer tot een gezond leven gewekt kunnen worden en ook „Hannele's Himmelfahrt", met al de toewijding waarover de N. T. V. beschikt, in scêne gezet en gespeeld ,kon het publiek niet trekken.

En al deze vier gedramatiseerde sprookjes hadden literaire kwaliteiten en meer dan één dichterlijke gedachte. De „Koningsbruid" is in dat opzicht zoo burgerlijk als een burgerjuffrouw met een lang lijf. Het liet de menigte steenkoud.

EEN ONBELANGRIJKE VROUW.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Een raadseltje: Het gaat er als vuurwerk in en komt er als dikke stroop uit.

Antwoord: Een stuk van Oscar Wilde bij het Nederlandsch Tooneel.

Het vuurwerk. Zie hier een paar zevenklappers en voetzoekers: Twintig romantische jaren doen een vrouw er uit zien als een ruïne; maar twintig jaren huwelijk maken van haar zooiets als een openbaar gebouw.

Niets is verderfelijker in een roman dan de zin voor humor in een vrouw.

In een tempel moet iedereen ernstig zijn, behalve het ding dat aangebeden wordt.

De ziel wordt oud geboren, doch wordt jonger. Dit is 's levens comedie. En het lichaam wordt jong geboren en wordt oud. Dat is 's levens tragedie.

Tegenwoordig leven alle getrouwde mannen als jonggezellen en alle jonggezellen als getrouwde mannen.

Het leven is een mauvais quart d'heure, bestaande uit heerlijke oogenblikken.

Er is niets dat zoo prikkelend op je zenuwen werkt als kalmte.

Mannen willen altijd een vrouw der eerste liefde zijn. Vrouwen de laatste roman van een man.

De ideale man moet tot ons spreken, alsof wij godheden waren en ons behandelen als kinderen.

Na een goed diner kun je met iedereen goede vrienden worden, zelfs met je naaste bloedverwanten.

Plicht is wat je van anderen verwacht; niet wat je zelf doet.

Kinderen beginnen met hun ouders lief te hebben. Na een tijdje veroordeelen ze hen. Zelden of ooit vergeven ze hen.

Een goed gestrikte das is de eerste ernstige stap in het leven.

Spreek tegen elke vrouw alsof je verliefd op haar was en tot elken man alsof ie je razend verveelt.

Wilt ge weten wat een vrouw werkelijk bedoelt — kijk haar aan, doch luister niet naar haar.

Mannen trouwen uit vermoeidheid; vrouwen uit nieuwsgierigheid. Allebei hebben er spijt van.

Het geluk van een getrouwden man hangt af van de menschen, die hij niet getrouwd heeft.

Vrouwen houden van ons om onze gebreken. Als we er maar genoeg hebben, vergeven ze ons alles, zelfs ons reusachtig verstand.

Nothing succeeds like excess.

Behalve de drie bedrijven van dit vuurwerk bestaat er nog een vierde acte, waarin de 20 jaar geleden aan haar lot overgelaten vrouw en haar zoon tegenover den man en vader komen te staan. Mevrouw Holtrop—v. Gelder kan het tooneel in deze acte natuurlijk aan, doch ik stel me voor, dat een andere actrice, die ik het heele seizoen bijna bij elke première in de bovenloge het spel van haar collega's heb zien volgen — ik bedoel mevr. Mann—Bouwmeester — ons de twintig jaar-verbittering feller zou hebben doen voelen.

De rest van dit bij uitstek spiritueele stuk, dat met fijne geest en distinctie gezegd moet worden, liep de zaal in als stroop uit een vat. De dames en heeren schenen een tukje te doen, schrikten wakker, zeiden om de beurt 'n paar zinnetjes en keken elkaar dan weer met glazige oogen aan: „Snap jij het? Ik niet". Daarop sliepen ze weer in. Wel te rusten! Het natuurlijkst waren ze als ze opstonden en achter de coulissen verdwenen en op hun best als je ze niet zag.

De décors waren wild-romantisch en hadden net zooveel te maken met een Engelsch country-house als de broek van lord Illingworth met een Britschen edelman. Kleine Dias levert ze zoo bij een dozijn tegelijk voor 24 stuivers.

Eduard Verkade — ga niet weg!

DE CANDIDAAT DER S. D. A. P.

NED. TOONEELVEREENIGING.

Vooraf ging Molière, die, ondanks een minder dan middelmatige vertooning — een Kelly of een Jan Musch moet de Dandin zijn en niet een Erfmann — zijn uitwerking op het publiek niet miste. Om den misleiden echtgenoot werd als altijd smakelijk gelachen.

Niet om Molière waren we hier, naar om den canditaat der S. D. A. P. Een één-acter van een liberaal Dordtsch gemeenteraadslid, die bovendien nog fabrikant is, en waarin „de partij", gehekeld werd!

Was het wonder, dat de zaal nog rooder was dan bij een Heijermans-première? De ban en de achterban der S. D. A. P. zaten met roode koppen, beneden en boven; op de voorste rij stalles zetelden Troelstra en v. Kol, Schaper en Duijs, geflankeerd door Jos. Loopuit, Sam Pothuis en Wibaut, terwijl Wijnkoop, vermomd als kellner, de voorstelling bijwoonde. Nauwelijks was de heer v. Zanten, die de hoofdrol in zijn eigen stukje speelt en een talentvol acteur is met een aantrekkelijke frischheid — ik zeg: nauwelijks is de candidaat der S. D. A. P. uit de coulissen, of Troelstra geeft 't sein, blaast op een sleutel, en het lieve leventje begint. Duys springt op zijn stoel en begint te brullen alsof-ie in de Tweede Kamer is, Schaper slaat de roffel op een leeg verfblik, Vliegen schiet met los kruit uit een Bulldogrevolver. Wibaut ratelt met een kinderrateltje en Jos. Loopuit gooit met een bundel van zijn gemeenteraadspeeches. In een oogenblik ligt het tooneel vol rotte appelen en vuile eieren. De kapitalisten in de stalles protesteeren heftig, gooien terug en loeien en zingen het Wilhelmus. In het tumult verliest Wijnkoop zijn valsche pruik en wordt ontdekt. Toen begon 't pas goed. Meneer Sequière werd benauwd voor zijn mooie zaal en telefoneerde om de politie, maar vóór de commissaris van het Meijerplein er was, draaide een anarchist het electrische licht uit en hoorde je in de duister-

nis alleen nog maar het geransel op leege socialen-hoofden en het stompen op volle kapitalisten-buiken. Een hel, meneer.

De politie was niet bij machte de vechtenden te scheiden en eerst een straal van de waterleiding, door den brandwacht, die den branddienst had, van het tooneel uit op de zaal gericht, spoelde den schouwburg schoon. De heer Wibaut, met een gescheurd boordje en een mouw uit zijn jas en een mager heer met een kaal hoofd, een redacteur van „De Maasbode," naar men vertelde, die op straat opnieuw begonnen te bakkeleien, werden in triomf door de politie opgebracht.

Toen eerst keerde de rust weer.

Zoo gebeurde het natuurlijk niet. Na de eerste opvoering in Dordt verscheen in „Het Volk" een zuur stukje: „maak het de N. T. V. onmogelijk het vod te spelen." — waarop de „Volk"-redactie met nog zuurder gezicht schreef, dat „de partij" het beste deed thuis te blijven. Eigenaardige bijdrage tot de psyche van de S. D. A. P., want het stukje van den heer Van Zanten is een onschuldige mop, die met de S. D. A. P. niets te maken heeft, eerder een charge is op de liberale partij en haar democratische bevliegingen, en ik verdenk het oolijke liberale raadslid die 'n goed comediant is, er sterk van, dat hij een heel anderen titel voor zijn blijspelletje in zijn hoofd had dan hij er boven zette. Het blijspel, dat de „partij" hekelt, moet nog geschreven worden. Stof zat.

SARA BURGERHART.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

De heer Van Nouhuijs heeft de vriendelijkheid gehad mij vóór dat de voorstelling begon, een papiertje thuis te sturen, waarop o. m. dit gedrukt stond:

„Betje Wolff en Aagje Deken waren geen verfijnde, kunst-zinnige joffers, die hun leven verdroomden in doellooze mijmerij, ze vervaardigden niet een speciaal, apart kunstje om er vrienden, bekenden en verwante geesten mede te behagen, maar zij stonden met hun voeten flink en stevig op den reeëlen, Hollandschen bodem, zij hadden kloeke oogen om te zien, heldere hersens om te denken en een paar handen om te werken.

En als resultaat van dien arbeid zien wij de karakters voor ons leven, scherp, waar, duidelijk, als in onze Hollandsche taal gebeiteld: Blankaart, de rondborstige, eerlijke; broeder Benjamin, de gluiper, de huichelaar; Ravenhorst, de verleider, de veroveraar; mejuffrouw Hofland, de femelende, de vrome; de fatterige, Brunier en de edelaardige Edeling en eindelijk o. a. de voornaamste: Sara, het geestige, levendige, pittige ding, dat uit de omgeving springt."

Uit dit „flinke, stevige, reëele, kloeke, heldere en pittige boek" heeft mej. J. Pabst een vrij slap theetje getrokken, dat een wee smaakje achterliet. Als tooneelstuk is het een mislukking, karakters, en nog wel gebeitelde, komen er niet in voor. In plaats van Blankaard, de rondborstige, eerlijke, hebben we gezien Blankaard, de komieke, clownerige, uitgelatene. Broeder Benjamin de veelvraat, de zuiper; Ravenhorst, de verleider, de veroveraar, bleek een onhandige knul; tante Hofland femelde niet en deed niet vroom, maar schold en keef; de edelaardige Edeling was één stuk verveling en Saartje sprong niet uit haar omgeving, omdat het lieve kind heelemaal niet sprong.

Atmosfeer was er niet. Wel vier goedaangekleede bedrijven, zeer genoegelijk om aan te zien; meer dan één tooneeltje bekoorend door mooie costuums en schilderachtige groepeering maar bovenal was het Betje Wolff's en Aagje Deken's taal, die de vertooning tot een succesje maakte. Die taal is kerngezond en gespierd; een opluchting na 't woordkunstgefiemel der laatste jaren.

Een pakkend blijspel te maken uit de honderd en zooveel brieven, waaruit het boek bestaat, is mej. Pabst dus niet gelukt.

Wel heeft zij niet zonder verdienste verschillende uitdrukkinggen, in de brieven voorkomende, aan elkaar geregen en gepast en zoo doende vier bedrijven vol gekregen, welke vooral bij de oudere dames wier oud-tantes den rechtschapen Blankaard nog in eigen persoon gekend hebben, weemoedige herinneringen opwekten. Het overige publiek lachte alleen bij de dikwijls vrij laag-bij-degronsche aardigheden.

In het eerste bedrijf is Saartje bij tante Hofland thuis. Het laagkomische viert hoogtij. Een wanstaltige Brecht, door mej. Fuchs met humor gespeeld; een veel te weinig huichelvrome Hein Harms en een tante, van wie men verzocht wordt aan te nemen, dat zij zwaar oefent en godsdienstig is. De druk, waaronder Saartje leeft, voelt men niet.

Het tweede bedrijf doet het hem door de mooie costuums van de dames, die in pension zijn bij de weduwe Buigzaam, de eenige, die stemming in het stuk weet te brengen. Mevr. Holtrop-v. Gelder was de gelukkige. Een leeg bedrijf, dat als een baksteen zinkt, doch door een aardige vondst wordt opgeheschen. De femme savante, Cornelie Hartogh (mevr. De Vos-Poolman) zingt een Fransche liedje — het Hollandsch vindt ze affreus — en midden in haar zang vallen de anderen in met: het looze visschertje.

De verleidingscène is het derde bedrijf. Chrispijn sluit Saartje op in den winkel van Monsieur Everard — 'n aardig type van Tourniaire Jr. — en 't onbeteekenende gevalletje loopt voor 't zoete meisje goed af, omdat sinjeur's paarden op hol gaan en hij het kind in den steek laat. In den tegenwoordigeen Ataxtijd heb je daar gelukkig geen last meer van.

Het slotbedrijf voert Blankaart (Jan C. de Vos) ten tooneele.

Hij heeft met den waardigen man uit het boek niets gemeen dan een paar opgevulde kuiten. Verder is het een clown.

In het stuk komt ook nog Sara Burgerhart voor. Zij zegt in het eerste bedrijf een paar brutale dingen, in 't tweede een paar gevatte en geestige; in 'tderde doet ze onnoozel en in het vierde laat ze zich trouwen met Hendrik Verveling, de braafheid, getrokken op edelaardigheid. Een huwelijk voor Emma Morel om te rillen.

Wie een avondje onschuldig wil passeeren, ga het zien. Het is genoegelijk, maar „de Daad" van v. Nouhuys is het nog niet.

DE OPSTANDELINGEN.

Het begint als met de Fransche Revolutie: de eed in de kaatsbaan. Wij, critici, mochten voor vijf gulden wel op de fauteuils zitten, als we maar plechtig zwoeren geen critiek te geven. Wij zwoeren en de „N. Rott. Ct." had Maandag een feuilleton over het stuk; Woensdagavond zette mijn geachte collega van het „Handelsblad" een van zijn lange geeuwen — het zijn zijn eigen woorden — om in een lijvig artikel en vandaag maak ik een gepast misbruik van hun meineeden en is 't mijn beurt.

Eerste bedrijf. Het is aan den vooravond der revolutie, na de massa-slachting op weerlooze arbeiders op den „bloedigen Zondag" (22 Januari 1905), te St. Petersburg aangericht In een der grootste havensteden in Zuid-Rusland beginnen de arbeiders, gelijk overal, in beweging te komen. Hun leiders roepen hen te zamen om te beraadslagen over de algemeene werkstaking.

Chrystaloff (symbool van de daad en de proletarische eenheid);

> Wij, uw gekooz'ne, uitvoerders van uw wil
> riepen u saam tot wijdblikkend beraad
> en stout besluiten. Welkom, makkers, hier.
> Zwaar staat de taak wachtend uw beuren. —

Moog zuivre eenswilligheid tusschen ons wonen,
bezonnenheid en moed hier wachters zijn.
Mogen de daden, die beraadslaging
kronen als kelk de stengel kroont, uitstortend
edelste stap in haar, proletariaat
heilzaam zijn, en door hem, menschheid tot heil.

Radom, afgevaardigd door de Peterburgsche arbeiders, geeft het verhaal van den massamoord en roept hen op, om de slachtoffers te wreken en den strijd voor politieke vrijheid en economische verbeteringen voort te zetten.

Stem uit het koor:

Laat hem spreken, den makker, uit bloedige stad
door makkers gezonden;
wij groeten met schromen hem die deel had
aan dien dag van bloed en wonden.

Maria (het enthusiasme, de hoogste zelfopoffering, maar tevens de zwakheid van het drijven op het revolutionnair gevoel en het overdreven optimisme, dat de oogen sluit voor de werkelijkheid):

Lieve genooten, geeft me uw oor aandachtig
bid ik: op golvenbloeden van ontroering
rijst en daalt sidd'rend 't scheepje van mijn taal.
Ach, wij vrouwen stonden ter zij zoo lang!
Zoolang, en in onze bewuste oogen
spiegelde een wereld liefgewonnen waan.
Makkers, wij hebben verre tocht gemaakt
u 'tachterhalen..... Diepgewortelde
steuns'len-des-levens, wier kruine' ons omhuifden
met plechtig ruischen, ontgraven aan 't hart.
En nu zijn w'aan uw zij, broeders, gekomen;

den weg der vrouw gekomen, die langs weerlicht-snelle
aanschouwing en voorbehoud'looze omkeer
gaat van het hart. En brengen onze gave.

Tweede bedrijf.

Eerste scène. De arbeiders hebben, in de stad, waar het drama zich afspeelt, evenals door geheel Rusland, een aanvankelijke overwinning behaald. Zij vieren op plechtige wijze de gedachtenis der gevallenen.

Maria treedt naar voren en legt haar hand op den schouder der moeder):

Zingt hem niet toe met zangen als tranen;
demp niet onzen juichtoon, moeder, met uw klacht:

laat liederen glijden als blanke zwanen
over zijn doodgaan in kalme pracht.

Tweede scène. De revolutionnaire beweging begint nu ookde soldaten mee te sleepen. Een der regimenten stuurt een afgevaardigde tot de arbeiders-leiders, om den steun van het proletariaat te vragen bij de muiterij, die dreigt uit te breken. De meest bedachtzame der leiders, Petroff, tracht de muiterij tegen te houden, daar hij den tijd voor een soldatenopstand niet gekomen acht, en vreest, dat de mislukking daarvan den val der revolutionnaire beweging na zich zal sleepen. Hij meent, dat de opstand nog voorkomen kan worden. Maar Chrystaloff begrijpt, dat daarvan geen sprake is en hij belooft aan de muitende soldaten den steun der arbeiders.

Derde scène. Eén oogenblik schijnt het, als zal de opstand zich uitbreiden en de revolutie overwinnen. Hoopvolle tijdingen

bereiken de verzamelde arbeiders. Maar slechts één oogenblik. Weldra komt de wending; overal overwinnen de machten der reactie; de revolutionnairen, die beloofd hebben tot den dood te strijden, worden verslagen en gevangen genomen.

Derde bedrijf.

De leiders der arbeiders worden door den krijgsraad gevonnist en ter dood veroordeeld. Zij getuigen tot het laatst van hun ongebroken moed en hun vertrouwen in de zaak van het proletariaat. De nederlaag is volkomen; het Koor zegt de wanhopige moedeloosheid der verslagenen. Maria bemoedigt hen, wekt in hen weer hoop in de toekomst en den wil tot strijden. Als de veroordeelde helden weggevoerd worden, klinkt een lied van dank, strijd, moed en hoop.

Maria:

Makkers, o wat maakt ge den dood ons licht
nu hij nadert, omvloten van de stralen
der kameraadschap waar g'ons mee verkwikt.
O dank voor al die lichtdraden van liefde
waarin ge wikkeldet zoo zacht mijn hart,
dat niets het deren kon. (tot Chrystaloff) Dank voor uw stralen,
mijn zon (tot Petroff) En, Petroff, dank, gij die dit
deinend gemoed ankerdet, vast, in kennis' grond.
Vaartwel kam'raads: hebt over mij geen zorg:
ik voel niets als een groote gloed van liefde
die overvloeit en zich uitgiet naar u.

Stem uit het koor:

Vlammend van liefde gaat zij in den dood:
O mogen in ons zulke vlammen leven

Opgevoerd voor een geheel uit sociaal-democraten bestaand publiek, heeft dit „lyrisch treurspel" geweldig succes gehad. Of een willekeurig samengesteld publiek uit de „bourgeoisie" eveneens onder den indruk zou komen? Ik betwijfel het. 't Eerste bedrijf zou door de machtige taal der dichteres de menschen in de ziel grijpen en als het weer een Van Dalsum is, die als Radom den bloedigen Zondag schildert, dan zal de geestdrift weinig minder zijn dan op den jongsten Zondag. Het tweede en derde bedrijf zijn veel minder krachtig. De soldaat, die als symbool van het leger het proletariaat bezweert de oproerige regimenten te steunen, maakt weinig indruk. Wij gelooven hem gaarne, als hij zich in 't zweet staat te declameeren, maar roeren doet hij ons niet, evenmin als de onheilsboden, die telkens struikelen over een treedje van 't podium en vertellen, dat de staking verloopt. Van eenigen strijd in 't gemoed der arbeiders — het conflict tusschen den zucht naar bevrijding en den hang aan 't oude, de vrees voor de macht, — wij bemerken er niets van. Wel leeft het koor met ijle handbeweginkjes mede met de ontvangers der Jobstijdingen, maar ook dat treft ons niet dieper en als in 't derde bedrijf de krijgsraad vonnis velt, hooren we wel weer veel woorden en heel veel prachtige woorden, maar het blijft toch eenverhaal, een bioscoop-in-klanken.

In een inleiding heeft mevr. Roland Holst uiteengezet, dat de Russische revolutie zoo moest zijn als ze was en niet anders kon eindigen. In Athene en Rome zou men het noodlot de schuld hebben gegeven; de Christenen zien er de goddelijke almacht in, en de sociaal-democraten vinden de oorzaak in de klasseverhoudingen en de omstandigheden.

Van een dichteres is moeilijk te vergen, dat zij in een lyrisch treurspel als „De Opstandelingen" Marx met „Das Kapital" onder zijn arm, uit de wolken laat dalen — het is al een wonder, dat een dichterziel met zooveel economischen ballast, zoo hoog als die van mevr. Holst in dit werk stijgen kan maar —

dit maakt het juist voor en gewoon schouwburg-publiek eenigszins bezwaarlijk, onder den indruk te komen. Men ziet het wel, maar voelt het niet. En een paar nuchtere bourgeois zouden zich allicht afvragen: als de sociaal-democraten volgens Marxistische becijferingen precies wisten, dat het met den Russischen opstand mis zou loopen, waarom dan die arme kerels niet bijtijds gewaarschuwd in plaats van ze in alle partijgenootelijke bladen opgehitst?

Wat niet wegneemt, en ik kan het niet genoeg herhalen, dat ik „De Opstandelingen" een meesterwerk vind, wat de taal betreft.

GELUK.

NEDERL. TOONEEL.

Dat er verschil bestaat tusschen het geluk, dat een koe van Oud-Bussum smaakt en het geluk van een wereld-genie als b.v. Goethe, mag als bekend worden verondersteld. Zoo ook dat het geluk van een eenvoudige juffrouw van heel ander kaliber is dan het geluk van een door hevige passie bewogen jonge vrouw. Dat weten we allemaal. Alleen weten we niet precies wat geluk is. En als mevr. Suze Lachapelle-Roobol ons gisteravond met haar éénacter een stap nader tot de oplossing van dit probleem had gebracht, zou hij de moeite van het opvoeren zijn waard geweest.

Nu trapt de schrijfster een deur in, die zoo wijd openstaat als de mond van een der raad-van-beheerleden tijdens de opvoering.

Een 58-jarige vrouw, die als jongetrouwde, haar vervelende man en een kind van een paar jaar heeft verlaten om den man van haar ziel en haar zinnen te volgen, komt na 25 jaar bij een oude vriendin terug. De nog levenslustige oude vrouw vertelt van haar geluk, dat slechts enkele oogenblikken onderbroken wordt door de gedachte aan haar zoon, die bij zijn vader in haat en verachting voor de moeder is opgegroeid.

— Mis je je kind niet, vraagt de andere, ben je niet bang, dat hij verdriet zal hebben als hij bedenkt hoe zijn moeder hem verlaten heeft?

— Als hij verdriet om me heeft, is het antwoord, dan houdt hij van me en dan komt hij bij me terug — ondanks z'n vader.

Zij meent na het door haar gebrachte offer, het groote, ware geluk gevonden te hebben. Zij is gelukkig en wie mevrouw Mann —Bouwmeester in deze rol van de mooie, mondaine vrouw heeft gezien, twijfelt geen oogenblik. Dat is een vrouw, krachtig genoeg om gelukkig te zijn.

Tegenover dit levendige, bloedwarme geluk stelt de schrijfster het geluk van de huisvrouw, die jaren lang met haar brave ziel van een echtgenoot lief en leed heeft gedeeld; die de magere jaren heeft gekend en met haar man zich er door heen heeft geslagen; die de kinderen heeft opgevoed tot keurige menschen en die thans, op haar ouden dag, teert op de herinnering aan de dagen van weleer. Dat is het stille, berustende geluk en het is mevr. Chr. Poolman, die 't in al zijn weldadig aandoende warmte voorstelt.

U kunt kiezen. Mevr. La Chapelle geeft blijkbaar de voorkeur aan het laatste soort geluk, want door een lief theatertrucje, dat eenigszins schimmelig ruikt, leest de levenslustige een brief van den jongsten zoon van de berustende, waarin hij zijn terugkomst uit Indië meldt en nu schrijnt het heet door haar ziel: dat zij, de moeder, die haar kind in den steek liet, een dergelijk geluk nooit zal smaken.

Waarmede bewezen is, dat voor de vrouw de moederweelde het hoogste geluk is. Wat zeggen wil, dat in het geluk van de vrouw voor ons, stakkers van mannen, weinig plaats is. Zoodat, en dit is de noodlottige consequentie, tal van mannen genoodzaakt zij hun geluk bij verschillende vrouwen onder dak te brengen. Wat weer tot zeer onaangename conflicten aanleiding kan geven, zoodat ik vermoed, dat het geluk eens mans zeer denkbeel-

dig is. Als mevr. Lachapelle daar eens een drie-acter over schreef? Dat zou wel zoo interessant zijn, naar ik vermoed. —

KONIG OEDIPUS.

MAX REINHARDT.

Warenhuis-kunst! 't Moet me van 't hart. Veel, groot en druk. Een poging, om den klant te overdonderen, zijn weerstandsvermogen te breken, zooals in een warenhuis. Het ontbreekt niet aan mooie momenten, maar daarnaast staat een berg van smakeloosheden, zooals kostbare pelsen bij Wertheim in Berlin, W., vlak naast 30-pfennig-prullen liggen.

De regie had hier te worstelen met een veel te kleine ruimte, maar toch geloof ik niet, dat een circus mij met deze verreinharding van Sophocles zal kunnen verzoenen. Tooneel blijft voor mij het gesproken woord, ondersteund door het gebaar. De rest is bijzaak. Reinhardt maakt van het hout, bordpapier en bloote beenen de hoofdzaak en Sophocles komt hopeloos in de knel. Geef me Louis Bouwmeester op een dorpstooneeltje, zonder figuratie, en hij zal Oedipus voor u doen leven, de ijzeren hand van het noodlot zult ge op u voelen. En geef me Reinhardt met een waarlijk mooien paleisgevel, met breede, statige trappen en daarvoor een meermalen prachtig geslaagde volksmenigte en het doet me niets, omdat daar vóór mij geen Oedipus staat, doch een acteur, die als een moderne hystericus speelt, die zijn masker tegen heeft, waaraan niets klassieks is, en wiens gebaar druk, leelijk en klein is als van een modern mensch. En naast hem een Jocaste zonder eenigen stijl, zonder eenige grootheid. Van den Kreon ging kracht uit en zijn stem en zijn gebaren waren machtig, doch hij kon de voorstelling niet redden.

Ik geef gaarne toe, dat de omstandigheden hier niet gunstig waren. Een achttal rijen van de stalles was naar Thebe gesleept

en het tooneel deed denken aan het proscenium uit den tijd van Shakespeare. De bonbonnière van den Raad van beheer was door het paleis opgeslokt, en meermalen, als de grijsaards of het volk hun kreten aanhieven, was het of ze van den Raad van Beheer kwamen. Het volk moest door de beide stalles-ingangen naar binnen stroomen, en het scheelde niet veel of onze directeur van P. W. en onze ex-wethouder voor Onderwijs, die op de eerste rij stalles zaten, waren onder den voet geloopen. Ze hadden bovendien het uitzicht op een hoop naakte rompen en beenen, zaten er met hun neus bovenop.

Een machtigen indruk heeft deze vertooning niet gemaakt. Wel heeft men Reinhardt als regie-virtuoos kunnen bewonderen en dat, ondanks de allerongunstigste omstandigheid waaronder hij te werken had.

Overigens zeg ik met Sophocles: „Wee! Wee!! Wee!!!".

JONKVROUWE DE LA SEIGLIÈRE.

„Het Tooneel".

Zooals een mijner oud-tantes nu nog met licht in haar oude oogen spreekt van Haspels als Markies de la Seiglière, zoo hoop ik eenmaal mijn oudsten kleinkinderen te vertellen van Willem Royaards in die rol en mijn bibberende handen zullen dan niet meer beven en het eenmaal vurige oog zal opnieuw schitteren, want dit is de waarheid, dat Royaards in elke nieuwe rol in dit genre, steeds meer de volmaaktheid nadert. Een levenslustige, kerngezonde, niet al te intelligente oude heer speelt hij met verrukkelijke frischheid en een humor, die de figuur in elk opzicht doet leven. Naast zijn Mercadet staat thans zijn Markies de Seiglière.

Mevr. Royaards is een lieve Jonkvrouwe, doch zij is voor mijn mannelijken smaak wat al te hemelsch, een engel, een bekoor-

lijke, engelreine engel, maar wat te veel een engel en ietwat te weinig vrouw.

Een verrassing bracht Co Balfoort, zoo van de Tooneelschool. Zijn eerste verschijnen als huzaar bekoorde reeds het oog. Een kranige, jonge kerel, slank, welgebouwd, stevig op zijn beenen en zooals in den loop van het stuk bleek, een acteur, die gevoel weet te leggen in zijn stem, die emotie weet te brengen in zijn woorden en op wiens sprekend gelaat zich zijn innerlijke gevoelens kunnen afspiegelen. Een gelukkig debuut, zooals ik er zelden van één getuige was. En een gelukwensch aan Royaards, dat hij kans heeft gezien, een zoo ongeroutineerd speler zoo voor te bereiden, dat hij volkomen paste in dit stijlvolle kader, waarin Jan Mussch een meesterlijk advocaat Destournelles was en mevr. Sophie de Vries een in 'n bekoorlijk lichaam gestoken slang.

Het geestige stuk, met geest door allen gespeeld, bekoorde de dichtbezette zaal en telkens onderbrak een kletterend applaus het spel, als Royaards, Jan Musch of Balfoort de toeschouwers hadden meegesleept.

Een voortreffelijke voorstelling in een zorgvuldig en met smaak aangekleed milieu, die veel leeds, dat de tooneelcriticus lijdt, met kostbaren balsem overgiet. En ach — hoe frisch en geestig blijft een Jules Sandeau, terwijl onze tegenwoordige geest en frischheid.... Doch waarom dit zeldzaam oogenblik van beminnelijheid bedorven?

JUDAS ISH KARIOTH.

> En de satan voer in Judas, die bijgenaamd was Iskariot, zijnde uit het getal der twaalve.

Het eenvoudige, onopgesmukte bijbelverhaal heeft Judas gestempeld tot den laffen verrader. Judas, de Verrader!.... Door

de eeuwen heen heeft hij zoo geheeten, en het is eerst van den lateren tijd, dat men zich is gaan afvragen, welke redenen Judas kan gehad hebben, Zijn Meester aldus aan zijn vijanden over te leveren. De Rus Leonied Andrefej heeft in een boeiend geschreven verhaal Judas voorgesteld als een der ijverigste, fanatiekste discipelen, die vreezende, dat Christus door zijn zachtmoedigheid nooit het volk in beweging zou brengen om aldus zijn leer te doen zegevieren, de duivelsche list bedacht, van Jezus aan Kajafas te verraden, er op rekenende, dat zijn trouwe discipelen hem met geweld bevrijden en door hun bloed het zaad zouden leveren voor het christelijk geloof. Doch Jezus werd gekruisigd, en niemand die een hand uitstak om hem te redden. Het was volbracht, en Judas, na de dertig zilverlingen Kajafas in het gelaat geslingerd te hebben, keert terug naar de discipelen, die verslagen bijeen zitten, en, te midden van hen staande, verwijt hij hen hun lafheid.

„En gijlieden hebt toegelaten, dat onze Meester gekruisigd werd?" vraagt hij hun. „Waar was dan jullie trouw? Gij, meest geliefde discipel, — en gij, rots van het geloof, waar waart ge dan, toen uw vriend aan het houten kruis hing?" Zoo gaat Judas door, totdat Johannes roept: „Zwijg, hij zelf wilde zich als offer geven, zijn opoffering was grootsch en schoon!"

En Judas, toornig en buiten zich zelf, antwoordt:

„Gij beweert dus, dat er schoone offers bestaan, geliefde leerling? Wat praat gij toch! Als er een offer valt, dan is er ook een beul en dan zijn er ook verraders. Een offer — dat is onzeggelijk lijden voor één, en smaad en schande voor allen. Verraders, verraders, wat toeft gij op de aarde? Zij zien u thans allen aan, van de hoogten en uit de diepten, en allen krijschen schaterlachend: „Ziet die aarde aan, waar zij Jezus hebben gekruisigd!" En zij spuwen op die aarde — als ik!"

En als de discipelen Judas vragen wat zij dan hadden moeten doen, antwoordt hij:

„Wat gijlieden hadt moeten doen — dit vraagt ge aan Judas? En Judas, de mooie, vermetele Judas Iskarioth antwoordt ulieden: gij hadt moeten sterven. Gij hadt op den weg moeten neerstorten, door het zwaard moeten neerstorten, door het zwaard moeten vallen, de armen der soldaten hadt ge moeten vastgrijpen. In stroomen van uw bloed hadt gij hen moeten smoren — ja, sterven, sterven!"

De heer L. Walch, de schrijver van het stuk van hedenavond, gaat minder diep op de figuur in, heeft een eenvoudiger motief voor Judas' verraad.

Judas, de leelijke, de monsterachtige, heeft nooit 't genot van de liefde gekend, al heeft hij er zijn leven lang naar gehongerd. Zijn omgang met Jezus heeft hem tot een ander mensch gemaakt en de booze lusten schijnen uit hem gevaren tot dat hij voor den tempel van Kajafas plotseling Maria van Magdala ziet. Feller dan ooit laait het in hem op, Jezus en zijn leer zijn vergeten en niets kan hem weerhouden, die vrouw te bezitten. Is het niet zeer menschelijk door den schrijver gedacht? Zien we niet nog dagelijks zelfs de nuchterste, bezadigdste mannen de hechtste banden verbreken, zich losrukken uit hun omgeving, waaraan ze vastgegroeid schenen, en dit alles ter wille van een vrouw? Hoe veel te meer dus Judas, de leelijke, die nooit een vrouwenoog zacht en teeder op zich had voelen rusten.

En Kajafas, de sluwe, maakt van dezen geestestoestand gebruik en biedt hem dertig zilverlingen, waarvoor hij geschenken kan koopen voor Maria. Doch op één voorwaarde: Judas zal hem de plaats noemen, waar Jezus den nacht doorbrengt.

Judas' zielestrijd is kort maar hevig. In doodgewone taal, alsof het den koop van een koe gold, onderhandelen beide mannen en Judas slaat toe, nu Maria hem nog eenmaal verschenen is. Dat is het eerste bedrijf.

In het tweede verraadt Judas zijn Meester en op Gethsemané ontmoet hij Maria, die in hem den trouwen discipel ziende, met

hem over Jezus spreekt. Doch Judas, weldra zijn zinnen niet meer meester, spreekt haar van zijn liefde en zij, en dit is ook weer een mooi trekje van den schrijver, slaat de oogen ten hemel en klaagt bitterlijk, dat zij gedoemd is de mannen door haar lichaam te bekoren, tot zelfs de discipelen van den Heer!

Door haar reinheid en teederheid komt Judas tot zich zelf en ziet het zondige van zijn liefde in. Slechts één gunst vraagt hij haar: één enkele kus. Zij geeft hem die, doch dan herinnert zij zich plotseling, dat de Heer door een kus verraden werd en wild slaat zij de handen voor de oogen. „'n Kus, zoo zacht, zoo teeder", aldus Andrejef in z'n verhaal, „met zulk een smachtende smartelijke liefde, dat — indien Jezus een bloem ware geweest op fijnen stengel, zoo zou die teedere kus haar niet hebben doen trillen, en de dauwparelen op die reine blaadjes dier bloem niet zijn neergedruppeld." Zielesmart van Judas. Hij wordt van het tooneel getooverd, en Maria, tot dusver onbewust van zijn verraad, komt thans achter de waarheid. Weer staan ze tegenover elkaar en in een scène, die aangrijpend kon zijn, vooral door het spel van Maria, hoort zij de waarheid uit zijn mond.

Het derde bedrijf speelt weer voor Kajafas' tempel. Jezus wordt naar Pilatus geleid en Judas, na de 30 zilverlingen op den grond geslingerd te hebben, pleegt achter de coulissen zelfmoord.

De Satan, die in Judas gevaren is, is dus de vrouw. Eerst het paradijs verloren door de Vrouw en nu dit weer.....

Dit eenmaal aangenomen, ontwikkelt de schrijver zijn treurspel vlug en vlot, zonder zich veel om de diepere gevoelens van zijn personen te bekommeren. Judas' zielestrijd duurt geen drie minuten en Kajafas koopt hem al heel gemakkelijk, nadat het den sluwe gebleken is, wat in dezen ongelukkige omgaat. In het tweede bedrijf gaat zijn nieuwe bekeering al even snel. Zoo heeft hij Jezus verraden en zoo begeert hij heviger dan ooit Maria of zoo is hij bekoeld, en de ideëlste man van de wereld. Doch

dit alles en nog eenige houterig- en onhandigheden, in een jong auteur vergeeflijk, stoorde niet, want Louis de Vries gaf een zeer sterke uitbeelding van Judas' figuur, speelde hem met ingehouden kracht en bewerkte door zijn machtige stem en mooie standen een effect, waaruit me bleek, dat zijn artistiek roer weer in de pennen hangt.

In zijn succes deelde mevr. Ternooy Apèl, die de Maria als het rein-menschelijke zeer aantrekkelijk weergaf, al zij het dan met een klein spraakgebrek. De rol bleef min of meer in de windselen, waaruit een actrice met groot dramatisch talent haar zonder twijfel gehaald zou hebben, maar dan zou het stuk „Maria van Magdala" moeten heeten en verdween Judas naar het tweede plan.

Herman Schwab was Kajafas, een in ietwat burgerlijke taal sprekende burgerlijke kerkvorst, en Chrispijn Jr. een schilderachtige Jood, met intonaties en gebaren, die soms eventjes aan Bouwmeester's Shylock deden denken.

Een vriendelijk gestemd publiek liet na elk bedrijf een drie-, viermaal halen en zag mevr. Ternooy en Louis de Vries bloemen en kransen aanbieden.

Twaalfmaal halen — dat is 120 voorstellingen.... —

LOUIS BOUWMEESTER.

Lodewijk XI.

Heel den lieven, langen nacht zou ik over hem kunnen schrijven, zoozeer heeft hij de naar ontroering snakkende ziel van den tooneelcriticus getroffen! Wel schalt zijn stem niet meer als voorheen bij zijn strijdkreet tegen de Bourgondiërs, maar nog altijd is zijn uitbeelding van den schurk onder de koningen die van een koning onder de acteurs.

Hoe meesterlijk zijn overgangen van den boven allen tronen-

den vorst, van den gevreesden tiran tot den zich angstig aan het leven vastklemmenden grijsaard; hoe zwak in zijn angst voor den eigen dood; hoe krachtig in zijn beschikken over het leven en dood van wie hem in den weg staat. Hoe sluw en geslepen in zijn listen en lagen en hoe geestig zijn mimiek, zijn trillende lip, zijn mummelende mond in zijn benauwenis voor den naderenden dood.

De almacht van den vorst en naast haar, in hem levende, al de kleinheid van den mensch — alleen Bouwmeester is in staat die tot één geheel te vervormen. Zijn succes was groot, op alle rangen.

WILHELM TELL.

HET DUITSCHE TOONEEL.

Es lächelt der See, er ladet zum Bade.
Der Knabe schlief ein am grünen Gestade,
Da hört er ein Klingen,
Wie Flöten so süss,
Wie Stimmen der Engel
Im Paradis.

Ihr Matten, lebt wohl,
Ihr sonnigen Weiden!
Der Senne muss scheiden;
Der Sommer ist hin.

Ach, die schöne Jugendzeit, toen op de H. B. S. over de Westermarkt Taco H. de Beer ons inwijdde in de schoonheden der Duitsche klassieken. Gezegend zij zijn ouderdom! Want de klassieken waren vervelend en zijn lessen smakelijk.

Maar das Alte stürzt en vol zat de schouwburg gistermiddag met nieuw leven. Op twintig jongens drie meisjes en allemaal met glinsterende oogen en roode koppen, en zij, onverdorven idealis-

ten, vonden het maar half mooi, dat Wilhelm Tell met zijn pijl, wacht tot Gessler „durch diese hohle Gasse kommt" in stede van hem op het marktplein de pijl in 't oog te schieten, die bestemd is voor den appel op Tell Jr.'s blonde hoofd. Zoo redeneerden ook wij in onzen heldentijd, toen we voorbeeldige leerlingen waren in IIB en IIIB en Aimard verslonden. Maar het leven leert je wel anders. Geen dwaasheden in 't publiek doen — tenzij je journalist mocht zijn — en wachten met je laatste pijl totdat het verraad in een nauw steegje voor je staat, en dan geen genade, à outrance!

Hans Edmund heeft pleizier van zijn ondernemen gehad. Uitverkocht was de zaal en het kletterde na elke scène van hartelijk applaus. De vertooning viel in veel opzichten te loven. Daar waren b.v. Jan Maandag's berglandschappen als achterdoek, die nog niets van hun frischheid verloren hebben. Daar was een oerkrachtige Wilhelm Tell van Georg Feuerherd met den bergwind in zijn haren en de eeuwige blanke sneeuw in zijn ziel en een fijn-artistieke Stauffacher van Dr. Elwenspoek. Tell's zoon met den appel was een levendige jongen met durf en tooneelroutine, en Antje Hendriks en Else Dohmen waren moedige en cordate echtgenooten van Zwitsersche Berggeuzen, waard om zoo in onze eigen roemrijke vaderlandsche geschiedenis te worden overgeplant.

Iedereen deed zijn artistieken plicht en, dank zij Edmund's kundige regie, werd een goed en vlot loopend geheel verkregen, dat op dezen 300en Schiller-dag den dichter op smakelijke wijze huldigde.

Als onze gesubsideerde Koninklijke Vereeniging „Het Nederlandsch Tooneel" ook eens dergelijke voorstellingen gaf voor de Amsterdamsche schooljeugd? Dan dient onze Stadsschouwburg ten minste ergens voor.....

FREULEKEN.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Onbelangrijke menschen in een onbelangrijke situatie onbelangrijke taal sprekend. Overigens een lief stuk. Costuums omstreeks 1780, die een goed effect maken en met zwier gedragen worden en een behagelijke interieur in den Gelderschen achterhoek, zooals zij er nu vermoedelijk zeldzaam zijn.

De geschiedenis heeft niets om 't lijf. Een Amsterdamsch jongmensch jaagt in de buurt van Baron van Aveling's landgoed; maakt, zooals Amsterdamsche jongelingen omstreeks 1780 en uit alle vorige en latere tijden gewoon waren te doen, grappen met het kittige dienstmeisje van den baron, grappen in alle eer en deugd — we zijn op 't Leidscheplein —; een lamme zoon van den baron komt er achter en is bang, dat de Amsterdammer ook zijn zuster, het „Freuleken", het zonnetje in huis, het hoofdje op hol zal brengen, dat hij niet nalaat te doen; het boerinneke wordt jaloersch en juist als de deugdzame vrijer bezig is haar op zijn knie te sussen, komt Freuleken binnen en valt niet flauw, maar wordt door het dienstmeisje met den don Juan in de kamer opgesloten. In het derde bedrijf de explicatie. Betjemietje gaat naar Amerika en Freuleken verlooft zich zoo goed als met Iman van Aerschot, den vroolijken kwant, die boerendeerntjes alleen zoent en met ze stoeit.

Voor drie bedrijven een tikje mager. Geest is er aan deze „komedie" niet veel verspild, wel hier en daar eenige literaire ontboezemingen, die in den Gelderschen achterhoek wat mal staan. 't Blijft alles liefelijk aan de oppervlakte en 't is, na al de ontrouw- en sigarettenstukken, van een rust, die weldadig aandoet, vooral omdat de costuums bevallig zijn en de drie bedrijven precies kort genoeg, om niet te gaan vervelen.

Mevr. Lobo—Braakensiek brengt er kleur en leven in doo haar kittig spel als het boerentrientje. Ik vrees zelfs, dat het

zonder haar wat saai zou zijn geweest. Emma Morel is een engel van een „Freuleken", bijna zoo engelachtig als haar doode mama, die volgens het programma „te vroeg" is gestorven, wat ik, gezien de weeë blikken van al de meespelenden naar haar portret geworpen, zoo vrij ben te betwijfelen. Hein Harms blijkt als baron en burgemeester uit den Pruikentijd de blikken dominé, die hij in alle tijdperken der geschiedenis is; Chrispijn speelt den zoon met de lamme beenen met dezelfde intonatie alsof hij in „La Femme nue" zat; Reule is een zwierige Iman van Aerschot; mevr. Schwab is een Haagsche precieuse, bereid volgens het recept van Wolf en Deken en leek me minder deftig dan de taal, die ze spreekt, en de jeugdige Frenkel, kleinzoon van mevr. Mann—Bouwmeester, die voor het eerst een rol van eenige beteekenis vervulde, verraste door de goede typeering, die hij in 't eerste bedrijf van een geaffecteerd Leidsch student gaf. Vele vrienden en kennissen klapten aan het slot het doek vier-, vijfmaal omhoog.

DE VIOLIERS.

„Het Tooneel".

De ontvangst van Willem Schürmann's stuk is gisteravond in het „Paleis" niet minder geestdriftig geweest dan in Rotterdam en toch..... en toch.... Er ontbrak iets aan het geluk van den recensent, dat ik moeilijk kan omschrijven. Kwam het door de reactie na den tijd van ingespannen repeteeren, na den hoogen druk van den première-avond? Is het in de tooneelwereld niet een bekend verschijnsel, dat de tweede voorstelling van 'n nieuw stuk lijdt aan een zekere matheid — veroorzaakt door den terugslag, die komen moet na het harde werken in den tijd van voorbereiding?

Of is de schrijver hier en daar in zijn schildering van dit Jood-

sche winkel- en sjaggersmilieu te kort geschoten, zoodat er leege plekken en gapingen zijn, waar men afmosfeer en stemming verwacht had?

Zeker is het, dat de beide eerste bedrijven wat arm aan handeling en „gijn" zijn. Er is veel drukte en herrie in, maar brengt al dit lawaai wel het echte Joodsche leven in Violier's huiskamer? Aan de oude moeder ligt het niet en al wat men uit Rotterdam gezegd heeft van mevrouw Sablairolles, is volkomen bevestigd. 't Was voortreffelijk, een mevrouw De Boer waardig. Men ziet ze nog wel een enkele maal, die oude, Joodsche vrouwtjes, in elkaar gezakt op een stoel, een stoof onder de voeten naast hun stalletje. Ze schijnen te suffen, maar kijk niet naar hun negotie — geen blik, geen gebaar ontgaat ze. Zoo zit heel den avond mevrouw Sablairolles, een paar korte beweeginkjes met de handen en ander spel heeft ze niet. En toch voelt ieder, dat hier een brok echt Joodsch leven geteekend is. Mark Violier's zuster Rebecca heeft kostelijke uitvallen en mevr. Spoor—Carelsen speelt haar levendig, en zoodra zij met haar moeder samen is, voelt men zich in de omgeving, die Schürmann heeft willen teekenen.

Doch zoodra verschijnt niet Willem Royaards als Mark Violier, de „ramscher" oftewel koopman in ongeregelde goederen, of het valt moeilijk aan 't Joodsche milieu vast te houden. Veel bereikt Royaards, vooral in 't echt-menschelijke, doch een Jood te spelen vermag hij niet. Zijn stem zit hem in den weg en daarbij is bij niet sappig genoeg, ook al omdat de schrijver hem te weinig „gijn" in den mond legt.

Voor Marie Holtrop is elke nieuwe rol een nieuwe vooruitgang, ook nu weer, al is zij geen kind uit Joodsche ouders maar volbloed Ariër. Of is een Brusselsche kostschool zoo radicaal in' haar vervorming, dat zelfs de meest ingeroeste raseigenschappen worden weggeslepen? Sterker dan nog Rooyaards valt zij uit het kader maar men vergeeft het haar gaarne, want in dramatische kracht schiet zij niet te kort, speelt zij zelfs met al den durf van

de actrice van groote ervaring en haar succes is volkomen.

Interessant is het milieu van den ongeregelden goederenhandel, waarin Schürmann ons binnenleidt, zeer zeker, en hij weet de belangstelling van het publiek vast te houden, zooals een knap verteller de aandacht van zijn hoorders nooit doet verslappen. Ze te doen meeleven in de lotgevallen van zijn personen, 't is hem niet gelukt. —

„RECHT IS RECHT".

HET NEDERLANDSCH TOONEEL.

De zaken bij 't Neerlandsch gaan prachtig. De jubileerende mevr. Mann heeft *f* 5500 min *f* 0.70 voor overwerk-suppoosten in 't laadje gebracht en de geheele opbrengst van haar jubileumvoorstellingen in de provincie zijn voor de vereeniging. De kransen mag ze houden.

Is het dus wonder, dat, waar het materieele geen zorgen meer baart, de „Letterkundige adviseur" de opdracht ontving, nu eens iets rein-artistieks op te schommelen, een wat men noemt „daad" te doen? En hij deed. Las en las, zifte en zeefde, peinsde en woog en overwoog, en ziet: „Recht is recht" bleef over en werd ter opvoering aangekleed. Een man van gekuischten smaak, deze Letterkundige adviseur. De geest in deze „juridische klucht" is dik als stroop en de truc is fonkelnieuw: zet op het programma n i e t den naam van den hoofdpersoon in 't derde bedrijf en de klucht blijft klucht!

Zet je hem er wel op dan wordt het een drama. Dit is de geest, die hier rondsprankelt. De heer Teune, die langzamerhand een Louis Bouwmeester en 'n Jac. de Boer in één persoon wordt, is beklaagde, wordt van moord beschuldigd. Hij jammert als Oedipus zijn onschuld uit, twee bedrijven lang. 't Hoogtepunt bereikt ie als hij zijn arme, bedroefde ouders toefluistert, dat hij alle

hoop verloren heeft sinds hij gedroomd heeft, dat zijn hoofd in de soep is gevallen. Dit is natuurlijk een symbolieke reclame voor een of anderen spekslager. In het derde bedrijf komt de vermoorde, wiens naam zorgvuldig van het programma is gehouden, de rechtbank bezweren, dat hij niet vermoord is en nog zou de beklaagde zijn gevonnist, ware het niet, dat in de dagvaarding zijn naam foutief staat.

Over dergelijke kalverigheden wordt drie bedrijven gedaan en de „Letterkundige adviseur" noemt dit „Satiriek".

De bedoeling is de..... de..... „klasse-justitie" scherp en schrijnend te geeselen! Het is of iemand een nat poffertje wil aansteken en er bij zegt: „pas op de knal!"

EEN BERUCHT PROCES.

LOUIS BOUWMEESTER.

1e tafereel: De Moord.
2e „ Het Kamp.
3e „ 12 jaar later. Vader en dochter.
4e „ De Valsche Vader.
5e „ Het Halssnoer.
6e „ In eer hersteld.

Vandaag ben ik te spreken in 't Wilhelminagasthuis, afdeeling zenuwpatiënten. En ik vraag den $4^1/_2$ tooneelbeminnaar in Nederland af, of het nog heel lang moet duren, dat deze man — ik bedoel Louis Bouwmeester — voor een handjevol publiek en één zijn verfoeilijken plicht doenden criticus zijn beste krachten aan een dergelijk vlooientheater-repertoire verspeelt.

Uw antwoord hierop ken ik.

GLÜCK AUF.

NEDERLANDSCHE TOONEELVEREENIGING.

In het kort is mijn oordeel over deze nieuwe „Heijermans" aldus samen te vatten: De beste gedeelten hebben wij in de vorige stukken beter gezien en de slechtste zijn van een smakeloosheid, een ruw jagen op effect, die men van dezen als „handig" uitgekreten auteur niet verwacht.

Er zijn in dit „spel van de mijnen" brokstukken, die aan „Op Hoop van zegen" doen denken, doch zij zijn minder artistiek behandeld dan in dit spel van-de-zee, ontroeren minder. Er is trouwens niets in dit stuk dat ontroert, wel veel dat afgrijzen wekt, dat doet gruwen als een stuk van de Lorde in 't Parijsche „Grand Guignol".

Brengt dit stuk ons iets nader tot het leven en streven van mijnwerkers en hun directies? Geen stap. Hoe Heijermans' visie is van grootkapitalisten als kolen-baronnen, mag als bekend worden verondersteld. Geen spat menschelijkheid. Als het scherm opgaat, vergaderen de commissarissen der mijn om te spreken over een, in overleg met 't mijn-syndicaat, op touw te zetten „baisse". Die interesseert ze veel meer dan den toestand in de eigen mijn, waar het volk oproerig is, met stakingsplannen rondloopt, zelfs reeds een opzichter heeft afgeranseld. En ze hebben reden tot ontevredenheid; alles in de mijn laat te wenschen over. Wij hooren dit even later uit een gesprek tusschen den directeur en den eersten ingenieur. De waterleiding werkt slecht; in de mijngangen laat het sproeien te wenschen over en het gevaar voor ontploffing stijgt dienovereenkomstig. Een deputatie van mijnwerkers wordt daarop ontvangen. Het onderhoud levert niets bijzonders op. De directeur belooft zelf den toestand na te gaan, doch de verbitterde stemming van de mannen kan hij niet wegnemen. Wij staan dus aan den vooravond van de staking. Ook is ons duidelijk gemaakt, dat de directeur, Louis de Vries met 'n deftige „rr"

in den mond, die hem pas in zijn laatste uur verlaat, getrouwd met de dochter van den president-commissaris, ex-directeur van de mijn, niet gelukkig is in zijn huwelijk, niettegenstaande de bekoorlijke mevrouw Sophie Hermse zijn vrouwtje is. Hij heeft haar reeds eenmaal bedrogen met z'n typiste, die weg is gewerkt en heeft bij haar opvolgster een even gewillig mondje gevonden, wat heel de wereld in den loop van een paar tafereelen aan de weet komt. De mijn-atmosfeer schijnt trouwens heel wonderlijk op de huwelijksverhoudingen in te werken, want bijna geen man in het stuk, of hij sukkelt er mee. De directeur bedriegt zijn vrouw; de ingenieur heeft er een gehad, die hem bedroog; Hadwing, een mijnwerker, heeft zijn vrouw laten zitten; een andere, Spiers, heeft zijn vader doodgestoken, omdat die zijn moeder ranselde, wijl zij er een vriend op na hield, en de vroedvrouw uit het dorp spreekt van mijnwerkers, die er vijf „bruiden" op na houden en haar handen vol werk bezorgen.

Er is dus een staking te wachten en de toestand is zelfs zoo, dat de directeur zijn jongsten zwager afraadt in de mijn af te dalen, die er met alle geweld een nieuw ontdekte echo wil hooren. Het jonge mensch, een verwend, zouteloos rijkeluiszoontje, in zijn zoutelooshеid door den schrijver goed geobserveerd en door Chrispijn Jr. voortreffelijk getypeerd, is een der succesrollen uit het stuk.

Het tweede bedrijf speelt ten huize van Schulz, den leider der stakers. Een prachtkerel, ruw en hartelijk, vooral dank zij Willem v. d. Veer, die door zijn forsche figuur en zijn donkere, donderende stem de anderen vrijwel tot schimmen maakt. Heel veel schiet de handeling in dit bedrijf niet op. Mevr. De Boer-Van Rijk, door een lang en hartelijk applaus begroet — wij hebben dit seizoen van haar zoo goed als nog niets gezien — is de moeder van Schulz, een bijrolletje. Tilly Lus is een geëxalteerd jongentje, dat Jezus in zijn droomen en in de mijn meent te zien en zegt haar zinnetjes met al de fijnheid van haar talent. Dan raken we iets nader bekend met de andere voorlieden der staking. Ook wordt het lieve

typistje in dit bedrijf door Schulz de waarheid gezegd, als zij voor de pas geboren tweelingen van Schulz een paar kapertjes komt brengen.

In het derde bedrijf zijn we in de mijn. Donkere nacht met hier en daar een lampje. In strijd met de algemeen gangbare voorstelling hebben de mijnwerkers het nogal ruim. Het stakingscomité werkt hier aan dezelfde schacht en in 't schaftuur, als iedereen verwacht dat ze spreken zullen over hetgeen hun hoofden verhit en hun harten verbittert, over de staking, zwammen ze goedkoope philosophie, vertelt de een waarom hij zijn vader overhoop stak en de ander hoe hij zijn vrouw liet zitten. De directeur, diens zwager en een opzichter komen op. Wij hooren de echo en dan in eens een krak, geplof, gekraak, kreten en directeur, zwager en stakingscomité zitten bedolven. Een model-middel om stakingen op te lossen! Dames, die bang zijn voor schieten en knallen, behoeven zich niet angstig te maken. Het valt heel gemoedelijk in elkaar. Tegelijk met de bovenste mijnlagen valt een zwart doek als scherm neer en wij hooren de ongelukkigen jammeren en gillen. De verbeelding vult aan wat het oor hoort en het onzichtbare tafereel liet niet na indruk te maken.

Plots verdwijnt het zwarte doek en wij zijn voor de poort van de mijn. Politie bewaakt het terrein. Bekend is het reeds, dat er een noodlottige ontploffing heeft plaats gehad en kermende vrouwen verdringen zich voor het hek. De scène was afgrijselijk, greep de toeschouwers met ontzetting aan en de schrijver dankt dit, naast zijn eigen pakkende schildering, aan het spel van mevr. v. Kerckhoven, die daar al haar leed en haat stond uit te gillen. Voor het eerst van den avond raakte het publiek onder den indruk en er werd zeker tien keer gehaald en van alle kanten brulde men: „Heijermans! Heijermans!"

De blauwe lucht in den linkerhoek van 't tooneel kronkelde en fladderde heen en weer, alsof er zwaar achter geworsteld werd en eindelijk verschenen een paar acteurs met in hun midden den he-

vig en heftig tegenstribbelenden auteur. Toen werd het publiek dol en Heyermans was niet zoo goed of hij moest even kalm naar voren komen en zijn buiging maken. De eerste maal, dat hij op een van zijn premières voor zijn publiek te zien was.

Hier had het stuk gevoegelijk uit kunnen zijn en wij zouden met een sterken indruk van leed en lijden naar huis zijn gegaan. Maar er volgen nog drie tafereelen, die veel bederven. Wij krijgen een scène op 't kantoor met de mijnwerkersvrouwen tegenover den ouden ex-directeur, zooiets als in „Op Hoop van Zegen", maar veel dikker alles er op gelegd; daarop zwelgen we in een zwoel-romantisch tafereel achter het zwarte doek, hooren hoe de levend begravenen liggen te philosopheeren, hoe de directeur zijn verhouding tot z'n typiste biecht en dergelijke schoone dingen meer, die in de stalles een paar bewuste S. D. A. P.-jonge meisjes van hun Marxistische zelf deden vallen. Het was echter te zeer op effect berekend, evenals het slot-tafereel, waarin, een maand na de ramp de vergadering van commissarissen weer aan 't financieren slaat, alsof er niets gebeurd is.

Behalve een paar hoogte-punten, blijft het stuk onder het gemiddelde van Heijermans'oeuvre en het was zonder veel geestdrift dat het publiek tegen half één de zaal verliet.

Gespeeld is er met al het talent waarover de Ned. Tooneelvereeniging beschikt. Ik noemde reeds verschillenden. Een extra-woord voor Herman Schwab als Stein, den ingenieur, die een warm voelend mensch had voor te stellen en tusschen de vele, al te zeer het stempel van hun geestelijken vader dragende figuren, het waarachtig menschelijke tot ons bracht.

DE HUIZEN VAN DEN WEDUWNAAR.

Het Tooneel.

Wij hebben in Shaw's „spel van den huisjesmelker" Willem Royaards als Sartorius gezien, een vrij ploertig, ruw heerschap met een pracht van een doorgedronken kop, en een stem, waarin een karrespoor van whisky-soda; een kerel in wien zelfs de liefde voor zijn dochter eenigszins verwonderde. Lobo, die deze rol gisteravond speelde, maakte er een veel beschaafder type van, was op sommige oogenblikken zelfs sympathiek, bijna een gentleman! Waarom niet? Laat Shaw het hem niet voortreffelijk zeggen, dat een verhuurder van krotwoningen een hoogstfatsoenlijk man kan zijn, die lid is van den kerkeraad en dol op zijn dochter? Lobo's opvatting is in elk opzicht te verdedigen, komt mij gelukkiger voor dan die van Royaards. Ook liet het spel van den jongen acteur weinig te wenschen over. Een enkele maal klonk de stem wat te jong, was een gebaar te onberaden voor een man als Sartorius, doch overigens alle hulde.

De menschen verwijten Barbarossa wel eens dat hij altijd hakt op „Het Nederlandsch Tooneel", schudden hun hoofd als hij niet ophoudt te beweren, dat op het Leidsche plein het kwade welig tiert, het goede verstikt wordt en nu vraag ik dezen snuggeren in allen ootmoed: is het niet eigenaardig, dat deze zelfde heer Lobo, die in den Stadsschouwburg als een plank liep en als een vochtige gramophoon sprak, hier onder Royaards' leiding een waarlijk niet gemakkelijke rol als deze, zoo voortreffelijk speelt? Zou hij op 't Leidscheplein, waar elke leiding ontbreekt, ooit tot zoo iets in staat zijn geweest? En hij is niet de eenige. Mej. Marie Holtrop en mevr. Sophie Hermse speelden bij „Het Nederlandsch' onbenullige rolletjes. De een komt bij Royaards en ontwikkelt zich in den loop van één seizoen tot een onzer intelligentste vaardigste actrices, de ander gaat naar Verkade en wordt een zijner beste krachten, terwijl de meisjes, die uit het warme nest in den

Stadsschouwburg niet wegfladderden, nog dezelfde gansjesrollen spelen en zullen blijven spelen, totdat ze in de Gompertsche lijfgarde der 100-kilo's worden opgenomen. Toeval?

GYSBREGHT VAN AEMSTEL.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Edele Heer Burgemeester,

Het was gisteravond voor de tweede maal, dat gij, gezeten in uw loge, op den „Gijsbreght" nederzaagt en ik vraag u thans in gemoede: wordt het niet tijd een dergelijke hemeltergende vertooning eens en vooral te verbieden?

Ik spreek nog niet eens van de vele geschoffeerde en verkrachte Amsterdamsche meiskens, die er in voorkomen, noch van woorden als „bedgenoot", noch van het feit, dat de eenige man in dit stuk een vrouw is, Badeloch, en een vrouw, o gruwel, die dit jaar, niettegenstaande het feit, dat ze zoo juist haar 40-jarig jubileum gevierd heeft, alweer volle twintig jaren jonger is geworden. Volle twintig, zoodat als.... doch waarom nog meer gezedekwetst?

Noch denk ik aan den edelen Heer de Jong, die reciteerende het schoone vaers:

„Nog staat zij overend naast Gozewijn,
Ontbloot van menschelijke hulp."

het aldus opzegt, dat de argelooze meisjes met de witte strikken in de stalles hun pa vragen, wie ontbloot staat, Klaeris of Gozewijn, wat m.i. hoogst onzedelijk is.

Neen, edelachtbare Heer, waar ik speciaal uw gewaardeerde aandacht op vestig, is op het feit van de costuums. Jaren lang heeft de critiek, waaronder ook mijn, helaas te slap handje, op de edelste deelen van den Raad van Beheer en deszelfs letterkundigen adviseur-buiten-tooneelzaken gebeukt. En ziet! De Raad heeft dat andere edele deel, 't hoofd, geschud en gepeinsd: Gut, doen Wil-

lem Royaards en Verkade dat? Dan doen wij 't ook en zoo is 't geschied dat Cato Neeb, de talentvolle costuum-ontwerpster van Verkade, de opdracht ontving de „Gijsbrecht" aan te kleeden. Zij deed het met al het talent, waarover zij beschikt. Zij bestudeerde de karakters en kwam tot de conclusie, dat voor het oude, trouwe huis van Aemstel, met een braven Gysbregt aan het hoofd, de kleur der trouwe, het blauw, was aangewezen.

Gysbregt en zijn verwanten en trawanten zijn dus allen eenigszins blauw, blauw natuurlijk niet in den zin, o burgemeester, die uw burgers van den Zeedijk daaraan hechten. De tegenpartij, die vecht en door het bloed waadt, werd in 't rood gestoken, met den heer Teune van Vooren in 't griezeligste, bloederigste rood. De heer Teune van achteren gezien was vreedzamer. Eigenaardig is het, dat Nell Bronger, de rechterhand van Willem Royaards bij 't aankleeden, Gysbregt juist rood houdt en de tegenpartij groen. De beroemde witte Rey (Treck in, o Aemstel) is van gevlamde zijde — stof van goud en rozig-lila. Hoe ik dat alles zoo haarfijn weet, heer burgemeester? Omdat ik toegang tot de kleedkamers heb, wat ook verboden is — terwijl de Klaerissen haar oude pakjes houden, waarin ze rond en blozend zijn geworden. De Rey van Edelinghen is blauw met een goudgelen mantel en de Rey van Burghzaten (waar werd oprechter trouw — mej. Rika Hopper zegt niet meer „vroooo" en „troooo", maar op z n Hollandsch „vrouw en „trouw", waarvoor mijn dank! —) is somber getint omdat mej. Neeb in de kleur de stemming wil uitdrukken, wat zeer juist gezien is, want, heer burgemeester, is uw hoofd bij een speech van Jan Oudegeest niet altijd veel rooder dan bij een speech van meneer Zwart?

De engel Rafaël, een geheel nieuwe engel, die uit de duisternisse plotseling te voorschijn werd getooverd, is in geel onderkleed, met een witte wade er overheen en draagt een sluier van rose-grijs. De engel zag er prachtig uit; doch dank zij de pech, die de Raad van Beheer heeft, als hij een kunstzinnige daad doet, was de belich-

ting zoo geregeld, dat mevr. Holtrop—Van Gelder een zwart ringbaardje had met machtig breed uitstaanden sik, waardoor Cato Neeb s grondidee, dat Rafaël op een jongen moet lijken, eenigzins overdreven werd.

Een poging der artiste, de buiken van t gezelschap weg te moffelen, mislukte. Er was geen stof genoeg te krijgen.

Zoodat ik maar zeggen wil, dat door deze nieuwe costuums de toestand nog ellendiger is geworden dan vroeger. Zoolang Amsterdam een geheugen heeft, waren de costuums — ik gebruik hier een zeer populaire tooneelterm — „verrot" en de décors precies even „verrot". En wij, Gysbreght-gangers, waren daar zoo aan gewend, dat we er niets meer van merkten. En wie het merkte, zuchtte en trachtte zich te verblinden aan het goud en de juweelen, aan het bont en het hermelijn van Vondel's heerelycke taal. Thans zijn de costuums zeer appetijtelijk en nu vloeken ze de zwaarste vloeken tegen de dikke buiken, kromme beenen en bolle ruggen, die ze dragen en tegen de armzalige décors, waar ze tegen afsteken. En als ze dan nog een schorre hoempa huren om den aanval van de bastaarden op het klooster à la Richard Strauss te illustreeren, dan vraag ik u, o heer Burgemeester, of het pas geeft, dat in den schouwburg van onze gemeente, Amsterdam's grootste dichter zoo getortureerd wordt? Is dat niet erger dan het tentoonstellen van naakte beeldjes en opgevulde kousen met suggestieve kousebanden er omheen?

Dat na den dichter Vondel de dichter Reyding komt, soit! Als Vondel het geweten had, hij zou nooit iets anders dan kousen verkocht hebben. Maar zonder Reyding zou menige burgemeester nooit door de burgerij zijn toegejuicht. Zoodat ik deze instelling nog zoo verkeerd niet vind.

Veel zegen over u en al het heil aan ons geliefd Amsterdam.

Een Uwer dienstwilligste hoofdelijk-
omgeslagene.

HET HUIS HENSE & ZOON.

LOUIS BOUWMEESTER.

Als het in een boek stond, zou je de eerste drie bladzijden lezen, daarna kijken hoe het afloopt en vervolgens de meid schellen en zeggen: „Mina, bewaar dit zorgvuldig. Het papier is niet te dun en ik meen, dat een zekere rol op z'n eind raakt."

Maar nu 't een tooneelstuk is, wordt er een halve stad voor gemobiliseerd. De critici worden uit hun holen gesleept, eten haastig en branden zich den mond aan de heete thee en in meer dan één gezin ontstaat een verkoeling omdat pa vergeten heeft, dat-ie naar Bouwmeester moest of omdat ma te lang voor den spiegel staat.

Dan zit je in den schouwburg, van achten tot kwart over elf, met gelukkig twee pauzes van anderhalf uur, en je ziet met steeds stijgender ongeduld, hoe het Huis Hense & Zoon zoonloos zal uitsterven. Want dit is de tragedie, dat Hildebrand Hense een zoon heeft en toch geen zoon, die zijn zoon is.

Het mysterie is spoedig opgelost. Hildebrand Hense is getrouwd met een arm meisje. Een kindje wordt geboren en Hildebrand is den koning te rijk. Het Huis Hense & Zoon heeft weer een zoon. Waarom Hildebrand, wiens levenstaak schijnt te zijn voor de opvolging in de dynastie Hense te zorgen, eerst op z'n veertigste jaar getrouwd is, zegt de schrijfster ons niet. Hij is rijk, zelfs nu nog een flinke, krachtige kerel, iemand dus, die op z'n vijf-en-twintigste, dertigste jaar vrouwen bij de vleet heeft kunnen krijgen. Maar enfin. Stevig is hij nu getrouwd. Hij doodgelukkig. Zij koel als een komkommer. Heel de zaal,die aan schoone maagdekens extra geofferd heeft voor overleden godsdienstleeraren, ziet het; Hildebrand alleen niet. Een specialiteit van mannen, die meenen gelukkig getrouwd te zijn. „Verliefde mannen zien nooit iets, zegt de dame naast me, verliefde vrouwen zien alles." „Verliefde mannen vergeven alles, zeg ik, verliefde vrouwen vergeven nooit iets."

Behalve in dit stuk, want Hildebrand, op een noodlottigen dag te vroeg thuis komende — ik kan wettig getrouwde mannen nooit genoeg aanraden, nimmer te vroeg thuis te komen, of anders hun komst tijdig aan te kondigen — vindt zijn vrouw in de armen van een schilder, een interessanten kerel, die in de ziel van het jonge vrouwtje rondspringt als een duivel, en van wien ik gaarne wat meer had gezien. Over de vrouwen-psyche zegt hij een paar aardige dingen — dat vrouwen b.v. beste, brave mannen alleen kunnen hoogachten, maar voor ellendelingen met zwarte zielen knielen, ze zoenen en vader, moeder en fatsoen voor ze vergeten. In de pauze tusschen I en II gaat-ie helaas dood.

Mevrouw Hildebrand Hense is dus gesnapt en wat erger is haar man ontwringt haar de bekentenis, dat het kind in 't rose wiegje van den schilder afstamt. Boem! In Bahr's „Kinderen gebeurt iets dergelijks, maar Hense is minder modern dan de beide vaders daar en vergiftigt zijn leven, dat van zijn vrouw en van 't kind op den koop toe, door ze, bang voor schandaal, bij zich te houden en naast zich voort te laten leven. Vijftien jaar later zien we het drietal in 't tweede bedrijf terug. Een hel, dit gezin. Hildebrand lief zoolang er menschen over den vloer zijn; zoodra is hij niet alleen, of hij dondert vrouw en kind. Vooral op dezen dag, dat het huis Hense & Zoon 100 jaar bestaat. En tot overmaat van ramp teekent het zoontje het heele huis vol met poppetjes en scheepjes — erfenis van zijn onechten pa, den schilder.

Dit is het tweede bedrijf.

In het derde komt Hildebrand alweer te vroeg thuis — nu liefst 14 dagen — ontdekt, dat het kind geen droppel koopmansbloed in de aderen heeft, wordt woedend, vertelt het wurm het geheim van z'n geboorte en 't schaap steekt op z'n kamertje z'n hoofdje door een lus en hangt zich op. Wordt nog net bijtijds afgesneden en Hildebrand, bang voor een tweede poging, jaagt moeder en kind de deur uit.

Het Huis Hense & Zoon is zoonloos. We hebben erg met den

stakker te doen, meer nog met de autrice, die een dergelijk vervelend ding geschreven heeft, en het meest met Louis Bouwmeester en mevr. Erfmann, die dezen ongaren kost moeten spelen. Om niet te spreken van den armen criticus, die alweer niet voor half twee op z'n bed komt.

HEILIG LICHT.

SPEL DER MACCABEËN.

Rabbijn De Hond is de schrijver van dit stuk, dat gisteravond door dilettanten in den Hollandschen Schouwburg werd gespeeld. Een merkwaardig man in deze stad, te oordeelen naar wat ik dezer dagen over hem las.

„Wij hebben, schrijft het „Hbl.", een van de bijeenkomsten bijgewoond, die een uiting zijn van een nieuw Joodsch leven. Zij worden belegd door de vereeniging Touron Our, (De Leer is het licht), welke Joodsche organisatie in 1904 te Amsterdam opgericht werd, met het doel elken Sabbatdag een predikatie van den heer M. de Hond Jr. te kunnen hooren. Dezen jong Joodsche geestelijke, die te Berlijn zijn kerkelijke studiën voltooide, heeft zich langzamerhand onder zijn talrijke geloofsgenooten in de hoofdstad en in den lande een grooten aanhang verworven. Hij heeft op zich genomen de taak van propagandist, die niet wacht totdat de berg bij hem komt, maar zich tot den berg wendt. Rabbijn De Hond gaat tot de massa.

„Touron Our" is zijn wegbereidster. Eerst was de Amsterdamsche Jodenbuurt aan de beurt, nu het Oosterparkkwartier.

De bijeenkomsten, die iets geheel nieuws zijn voor ons land, worden zeer druk bezocht, en ook dezen avond was het zaaltje in de 2e Oosterparkstraat stampvol, zóó vol, dat een simpel bordje voor de deur moest vertellen, dat er „geen plaats meer" was,

en dientengevolge zeer velen teleurgesteld hun bezoek een week moesten uitstellen.

Het aantal bezoekers schatten we op 150 onder wie een twintigtal vrouwen de voorste banken hadden ingenomen, allen eenvoudige menschen, ambachtslieden en kleine kooplui, een stuk van het groote Joodsche proletariaat, dat in de hoofdstad leeft. Naast bestuurderen van „Touron Our" zat de heer De Hond, klein van postuur, sympathiek uiterlijk, met korten zwarten baard omkranst, de energieke alles zeggende blik achter zijn gouden bril verborgen. Eenvoudige, zwarte kleedij.

Maar als deże man over het een of ander Joodsche onderwerp spreekt, grijpt hij zijn hoorders aan, die van begin tot einde aan zijn lippen hangen. Eenvoudig, begrijpelijk, liefdevol en tegelijk toch voornaam, en vóór alles met een onbevangenheid en overtuiging, die indruk maken, spreekt hij het Joodsche volk over godsdienst of beter over der vaderen Geloof. Zóó gaat de schoone Joodsche historie, die tot een klank geworden was, in veler harten weer leven. Er komt verlangen goed Jood te zijn, te streven met elkaar tegen assimilatie voor een Joodsche gemeenschap in den Joodschen rechtsstaat van dertig eeuwen hèr.

Zoo trekt deze strijder voor het Joodsche geloof door de wijken van Amsterdam en de opkomende beweging, die hij onder de duizenden Joden in de hoofdstad werkt, lijkt ons ruimschoots de moeite van het volgen waard."

Men weet nu wie Rabbijn de Hondt is en het zal niemand verwonderen als hij hoort, dat „Heilig Licht" niet anders is dan een predikatie. En wie preeken wil, behoort op een kansel, niet op het tooneel. Wat natuurlijk niet zeggen wil, dat er onder de predikers geen groote acteurs zouden zijn! Wie wel eens een zitting in de Tweede Kamer heeft bijgewoond en dr. Kuyper.... Maar ik schrijf hier niet over politiek.

„Heilig Licht" is de geschiedenis van een gedoopten Jood, die telkens op den „Inwijdingsavond", als het heilig licht brandt ter

eere van den Maccabeër Judas, door het noodlot geslagen wordt. De straf des hemels over den ontrouwe natuurlijk! En het is een vast in het oude geloof samen huiverend gezin, dat hem tot de Maccabeën terugvoert. Meer geloofsijver en goeden wil in 't stuk dan tooneelkennis en schrijverstalent. En toch — hoort en ziet hoe deze dilettanten het spelen en over veel onvolkomenheden glijdt gij lustig heen.

Bij de meeste dilettanten-voorstellingen doe je het verstandigst met je rug naar het tooneel te gaan zitten en de zenuwachtige ma's, de ietwat sceptische pa's, de cynische broers, de smachtende verloofden, de nijdige tantes, de jaloersche nichtjes en de op een mal figuur hopende intieme kennisjes van de spelers en speelsters, aandachtig gade te slaan. Dat is interessanter dan het spel op 't tooneel. Hier echter niet. Rabbijn de Hondt heeft ze allen bezield en ze spelen met een zwaai, die de Tooneelvereeniging in „Ghetto" geen oneer zou aandoen. Joukie van Staveren, de 77-jarige voddenkoopman, was een prachttype. zooals de schrijver er zich moeilijk een betere had kunnen wenschen.

Een stampvolle zaal liet het niet aan warme bijvalsbetuigingen ontbreken, niet het minst toen de heer E. M. Pimentel, de waardige regisseur, met bloemen bekranst, ten tooneele werd gesleept.

DE VREEMDELING.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Er was eens.... Want dit is een sprookje.

Er was eens een gesjochte pension-houdster in Londen, die een huis vol met gesjochte commensaals had. Zij gaf ze te weinig eten en zij betaalden niet op tijd, zoodat ze volkomen quitte waren. Het is een sprookje, zooals men ziet.

Op een droefgeestigen, triestigen dag laat een vreemdeling den klopper op de deur vallen; hij wordt binnengelaten en huurt de

kamer driehoog achter. En ziet, het wonderbaarlijke geschiedt. Hij draagt voor de hit, die een daalder in de week verdient plus de standjes van al de commensaals, een blad met borden de kamer uit, en de hit wordt eensklaps van een brutaal, diefachtig, onzindelijk dagmeisje — geestig, zooals mevr. Lobo een dergelijk wurm voorstelt — een fatsoenlijke dienstbode van den P. G., met een wit schortje voor en een vlindertje op haar nu gekamde haren.

Mevrouw de pensionhoudster, die eerst *f* 25 in de week voor een zolderkamertje vraagt, kijkt den vreemdeling in de oogen en zij biedt hem haar salon voor *f* 20 aan. Juffrouw Kite, een 40-jarige coquette, die diep onder de verf en de vernis zit, hoort den vreemdeling zeggen, dat zij ook zonder verf interessant is en ze kruipt de kamer uit en boent zich schoon.

Van het echtpaar Tompkins drinkt pa en maakt ma ruzie, terwijl de dochter op 't punt is een schorren bookmaker met geld te trouwen. Eén woord van den vreemdeling — herinnering aan de schoone verlovingsdagen van de Tompkinsen — en pa lust geen whisky meer — vergeten mag niet worden, dat de pensionhoudster er even tevoren slappe thee bijgeschonken heeft! — ma wordt een lieve, zachte vrouw en Vivia, de bekoorlijke dochter, laat den bookmaker in zijn smoking staan en gaat naar boven.

Een adellijke dame, die prat is op haar hofrelaties, gaat zich bemoeien met haar arme zuster, die naaister is; de bookmaker krijgt zijn stem terug; een schilder schildert geen naakte juffrouwen meer, maar stillevens van cathechis-boekjes en witte dassen; een schunnige bankier in zilvermijnen gaat in boerderijen doen; een artist, die schuine moppen op de piano speelt en het dienstmeisje tracht te verleiden, wordt een tweede Richard Strauss en als Ko van Dijk, die den „Vreemdeling" met zooveel tact speelt, dat hij geen oogenblik belachelijk wordt, het tooneel rondkijkt en niemand meer ziet, die te bekeeren is, valt zijn oog plotseling op de loge van den Raad van Beheer; hij doet een stap in de richting der bonbonnière, de heer Gompertz valt op de

knieën, de heer Funke veegt de angstdroppels van het gelaat en de heer Van Nouhuys belooft weer critieken te gaan schrijven.... Het is een sprookje, zooals ik zei.

In 't derde bedrijf passeeren al de bekeerden de revue. De pensionhoudster, die in haar goeden tijd den derden Vrijdag van elke maand „jour" heeft gehouden, heeft deze nuttige instelling weer in 't leven geroepen en al haar commensaals komen een voor een binnen, zitten voor den vreemdeling op en geven pootjes — 't merkwaardigste is, dat de ex-geverfde juffrouw Kite, die feitelijk het minste op haar geweten heeft, het ergste onder den indruk is, waaruit zou zijn af te leiden, dat vrouwelijke ijdelheid een der ergste hoofdzonden is, wat vermoedelijk juist is — en 't keurig aangedane dienstmeisje laat, als allen met zwier, gratie en deugdzaamheid de deur zijn uitgegaan, den „vreemdeling" uit. Dan valt er een lichtstraal in de kamer en het publiek, dat bij elken nieuwen bekeerde heeft zitten meesmuilen en grinneken, verlaat gesticht den schouwburg.

Zeer voorzichtig van den schrijver, om de jour op den derde Vrijdag van de maand te laten spelen, want ik vraag me af, hoe de toestand zal zijn op den laatsten dag der maand als de maandboekjes betaald moeten worden.

Wel ligt er op den bodem van elk menschenhart het Goede en Schoone; de Vreemdeling, die 't „Betere-ik" heet, kan het opwekken maar dat hij daar ooit in slagen zal in een pension, waar dertig dagen van de maand ontbeten wordt met boterhammenworst en gemiddagmaald met lapjes, waaraan een luchtje is, ik weiger het te gelooven. Het „betere-ik" ontwaakt alleen onder de slagen van het Noodlot, wordt hopeloos vermoord onder de dagelijks terugkeerende zorgen des levens.

Toen ik na het schrijven van deze critiek vannacht laat het Frederiksplein passeerde, kwam ik den „Vreemdeling" tegen. Hij hikte licht, riekte naar champagne en wilde met alle geweld links-af, de Van Woustraat in. Hij kwam van de soirée-dansante,

door Willem Royaards in 't Paleis gegeven en op mijn vraag, of hij daar veel bekeerlingen had gemaakt, fluisterde hij mij aangedaan in mijn ietwat bevrozen ooren: „Allemaal broeders en zusters, vrienden en vriendinnen onder elkaar. Ik was de eenige slechtaard!"

RIKA VAN DEN DOMINEE.

„Het Tooneel."

„Dimonee Hans Dahl heeft een dienstbode, Rika, voorheen kellnerin, en, o litteraire hand, die den korten inhoud met zooveel smaak samenstelde! — en reeds moeder over een kind". Is het na zoo'n inleiding niet de meest natuurlijke zaak van de wereld, dat men verwacht, dat zij aan het einde van het stuk ook vader over het kind geworden is? Dit natuurwonder wordt den toeschouwer helaas bespaard. Rika is een prachtmeid, bij de hand, gevat, met een paar brutale oogen en een mond.... Ach, als er ooit eens 'n studie geschreven wordt over den invloed van de dienstbode op den heer des huizes....

Dominee daarentegen is een kind gelijk. Vol idealen als elke jonge dominee, is hij in zijn gemeente aan het werk getogen, heeft onder de armen een vereeniging opgericht en zij dragen hem op de handen. Zijn rijke familie trekt er den aristocratischen neus voor op en intrigeert om hem weder op het beproefde familiepad te krijgen, maar het lukt niet. Het spreekt vanzelf, dat het verleden van Rika tegen hem wordt uitgespeeld — tevergeefs natuurlijk. Hij kan haar in het eerste bedrijf al niet missen en ik houd mijn hart vast voor de twee volgende. Een jonge dominee alleen met zoo'n meid in huis.... 't Loopt spaak. Dominee's zuster neemt onder haar arm Malwing, eigenaar van een stoomdraaimolen, zooals het programma vermeldde, en aangesproken met den titel „Consul" — suf heb ik me geprakkiseerd hoe in dit stuk een ech-

ten Consul, van Paraguay bijv., betiteld moet worden als de Tewe's reeds „Consul" zijn, doch de vriendelijke administrateur van Royaards hielp me terecht: de stoomdraaimolen is een houtzaagmolen — mevrouw Dagenaar weet Malwing te bewerken en door zijn stoken wordt Dominee's vereeniging oproerig en smijt met op twee na algemeene stemmen Dominee er uit. Dominee in zijn idealistischen wiek geschoten, maar Rika beurt hem op met haar frisschen geest: „Van de 45 leden twee fatsoenlijke menschen. U kunt over het percentage tevreden zijn", meent ze — en ze legt hem uit, dat de ondankbare vereenigingsmannen het geluk, dat hij hen gebracht heeft, niet hebben kunnen waardeeren. „Wat geluk is, moet geleerd worden", zegt ze, „en menigeen kan 't niet meer leeren als zijn beurt komt". Van dergelijke levenswijsheden wemelt het stuk en men moet ze mevr. v. d. Horst met al haar levendigheid hooren zeggen. Dominee krijgt door haar weer vertrouwen in de menschheid, en als 't scherm voor de derde maal zakt, heeft ze Dominee geheel in haar macht. In een vierde bedrijf, dat er gelukkig niet is, zou zij zijn preeken hebben geschreven en in het vijfde zou ze reeds moeder over alweer een kind zijn geweest, ditmaal een kind van Dominee echter.

Evenals bij zooveel Scandinavische stukken gebeuren de meest interessante dingen niet op het tooneel — van de trotsche familie zien we alleen een mallootige zuster en 'n lawaaiigen broer — en van de vereenigingsleden alleen 'n schoenmaker en een sigarenmaker en beiden niet langer dan één minuut. Het onderhoud tusschen Dominee en Malwing heeft de schrijver niet aangekund — hier was het conflict, dat tusschen twee levensbeschouwingen, maar er komt niets van terecht — en de rest is op enkele pakkende gezegden van Rika na, precies even onbelangrijk.

Lobo speelde den Dominee zeer sympathiek, zijn bijna kinderlijk vertrouwen in de menschen wist hij van belachelijkheid vrij te houden.

Mevr. v. d. Horst bruischte als spuitwater; een en al natuur en

leven wat aan haar was — een meid om te zoenen, maar dan op een afstand. Met een voetlicht er tusschen.

DON TORRIBIO.

AMST. STUDENTEN TOONEELVEREENIGING.

Het zal wel altijd een psychologisch raadsel blijven hoe iemand die „Don Torribio geschreven heeft, deze smakelijke parodie op koningen en volksleiders, het ooit in zijn hoofd heeft kunnen krijgen „Walden" op te richten en door zelf als „Frederik" achter de groentekar te gaan loopen, de maatschappij te willen hervormen. Is er een Don Torribio aan het werk geweest, die Van Eeden door zijn fluitspel aan het dansen heeft gebracht en hem even blind en dom gemaakt heeft als de toovenaar uit het stuk het Janos, den volksleider maakt?

De vertooning door het Amst. Studenten Tooneel was verdienstelijk. Aan het ingehouden, sobere spel der hoofdpersonen herkande men den goeden smaak van den regisseur, L. Chrispijn Jr. De heer Goseling, die Bilbonzo den Groote, koning van Cadmenië, speelde, deed dit met een zekere gelatenheid. Hij chargeerde niet en leek zoo op 't oog niet dommer dan het meerendeel der vorsten, die men van tijd tot tijd op zijn levensweg ontmoet. Een Menelaus uit „de Schoone Helena" was het niet en met een opvatting zoo goedmoedig als hier, zou de Raad van Beheer het stuk best eens op een gala-voorstelling voor H. M. de Koningin en het Hof kunnen doen opvoeren. Ik ben overtuigd, dat voor het eerst in zijn bestaan het Hof in den Stadschouwburg zou glimlachen.

Janos, de volksleider, werd door den heer H. F. van Leeuwen gespeeld met vuur, overtuiging en een echte demagogen-stem, die soms aan Troelstra's orgaan deed denken en het moet onzen Commissaris der Koningin in de provincie Noord-Holland wel even hebben doen knipoogen, toen hij bloed van zijn bloed en

vleesch van zijn vleesch v. Eeden's anarchistische theoriën op het heilige tooneel van den Stadsschouwburg hoorde uitbulderen.

Don Torribio van den heer C. A. Josephus Jitta zag er als een geknipte Svengali geheimzinnig genoeg uit. Een knieval voor de dames voor heur keur van toiletten en een groet aan Maurice Polak voor de menuet in het 4e tafereel, die het succes van den avond was.

En in de grafkuil tusschen voetlicht en zaal muziek en muziek in de hoofden en in de harten der bevallige jonkvrouwen..... Een schoone avond. —

NATHAN, DER WEISE.

Het Duitsche Tooneel.

Er is misschien hier en daar een slechte lezer, die liever Satan, der Weise gezien had. Dat is een kwestie van smaak. Over het stuk dus niets, alleen over von Possart en dan moet de verzuchting mij van het hart: welk een verrukkelijke dominé is in dezen acteur verloren gegaan! Ach, hoe vol zouden de kerken loopen als het Woord steeds op deze wijze van den kansel verkondigd werd! Een zachte welluidende, bijna zangerige, stem, die den toehoorder onmiddellijk onder de bekoring brengt, maar ook een stem, die de aandacht weet vast te houden door de juiste intonaties, een stem zoo vol van „the milk of human kindness", dat alleen de wijsgeer zoo kan spreken, die alles doorschouwt, alles begrijpt en dus alles vergeeft.

Maar vlak naast den verrukkelijken dominé — predikanten zullen mij er, naar ik hoop, niet boos om aankijken — staat de volleerde tooneelspeler, in wien ik niet weet wat meer te bewonderen: zijn spreken, ondersteund door het zacht-wuivende gebaar der bijna vrouwelijke handen, dan wel zijn luisteren naar wat de anderen zeggen. Het lichaam, het gezicht, de oogen, zij zijn dan

als een weerslag op de woorden van den ander en weerspiegelen onmiddellijk wat er in den acteur omgaat. De groote kunst van het stille spel tot in de perfectie.

Groot was zijn succes, overweldigend natuurlijk na het verhaal der ringen. Als staal van declamatorisch zeggen zal het wel voorloopig onovertroffen blijven. De wereld rondom vergeet je. De meneer, met het bordpapieren hemd schuin onder je, bestaat niet meer en de juffrouw, met het afgezakte schouderblad, recht voor je, zie je in een nevel. Dan is plots het verhaal uit en met een paar zwemmende oogen kijk je naar Hans Edmund, in smoking — beslag-vrij dit kleedingstuk, gelukkig — die von Possart toespreekt, dankbaar is, dat zijn gezelschap deze jubileum-voorstellang heeft mogen meevieren, en dankbaar, dat de grootmeester weer eens heeft laten zien hoe men groot moet zijn.

Bij het verlaten van den schouwburg struikel je over een paar deurwaarders. Daartegen is zelfs de wijsheid van een Nathan niet bestand.....

DE FAMILIE LEHMANN.

NED. TOONEELVEREENIGING.

Als het scherm opgaat, is er vrede en vreugde in het gezin Lehmann. Siegmund, de onderofficier, wordt uit zijn garnizoen terugverwacht en vader en moeder zitten vol verlangen op hem te wachten. 't Is Sabbathavond en de gewijde stemming is in de kamer. Rachel, het pleegkind der beide oudjes, komt thuis, is naar het station geweest, heeft gehoord dat de trein vertraging heeft en keert terug. Men gaat aan tafel en de oude man verricht zijn godsdienstplichten. In dezen schouwburg, waar het op première-avonden altijd rumoerig is als in een paardenstal, wordt het plots stil, zoo vol wijding zegt Louis de Vries zijn gebeden. Siegmund komt thuis. Een knap soldaat, die vol liefde en geestdrift

over het leger praat en zijn ziel en zaligheid er voor over heeft officier te worden. Maar in Pruisen heeft dat, ondanks de kabinetsorder van den keizer, zijn eigenaardige bezwaren. Aan de houding der beide jongelui bemerkt de leepe toeschouwer al heel spoedig dat er iets broeit. Siegmund is stil, afgetrokken en Rachel bleek en zenuwachtig, Vader en moeder gaan een tukje doen en het jonge paar blijft alleen. Dan, in een heftige, korte scène biechtSiegmund het aan zijn verloofde: hij heeft zich laten doopen om officier te kunnen worden!

Rachel is kapot. Geen oogenblik van tweestrijd kent ze. De liefde voor het oude geloof overwint de liefde voor Siegmund en zij laat hem gaan. Hoeveel vrouwen op de 100 doen iets dergelijks? Het spel in dit eerste bedrijf is van allen van een innigheid en een kracht, die voor de volgende veel schoons voorspelt.

Anderhalf jaar later. Siegmund is officier en het Sedan-feest wordt in het Casino gevierd. De officieren komen binnen. Een hunner heeft ontdekt, dat Lehmann gedoopt is, een ander maakt hatelijke toespelingen, doch Siegmund blijft rustig zijn potje bier drinken.

Herrie aan de deur en de oude Salomon, Siegmund's peet-oom, dringt binnen. Siegmund kijkt hem brutaal aan, haalt zijn schouders op, gaat weer zitten: „Dien Jood ken ik niet. De vent is gek!"

Salomon is beduusd, daarna verontwaardigd, en verdwijnt. Komt een oogenblik later met den ouden Lehmann terug en dan helpt geen ontkennen meer. Tegenover de eerlijke oogen van den oude durft de jongen niet meer te liegen. Een korte scène — al de scènes in dit stuk zijn kort en krachtig — door Chrispijn Jr. en Louis de Vries aangrijpend gespeeld. Het blijkt dat de oude Lehmann gekomen is om uit den mond van zijn jongen te hooren of-ie gedoopt is, ja dan neen. Hij stelt hem in 't bijzijn van zijn kameraden de vraag, een vraag, door De Vries met zooveel hartelеed gezegd, dat de tranen den menschen in de oogen springen,

Siegmund krimpt ineen en dan fluistert hij de bekentenis: ja, ik ben gedoopt!

Vier-, vijfmaal is er na deze scène gehaald, Zelden heb ik Louis de Vries met zooveel waarachtig gevoel, met zooveel soberheid, met zooveel ingehouden leed zien spelen. Het grijpt in de ziel en hij bereikt dit door zoo goed als geen spel. Een van de schoonste oogenblikken in zijn acteursleven.

In het derde bedrijf is de oude man thuis, gebroken. Ten teeken van rouw zijn de gordijnen neergelaten, zit hij op een lagen stoel. Dood is zijn zoon voor hem. Hij neemt zijn ontslag uit het kerkbestuur en wil niets meer van den jongen weten, vervloekt hem, als Siegmund het ouderlijk huis betreedt om vergiffenis te smeeken. Veel woorden heeft de schrijver, Hermann Reichenbach, niet noodig, omdat hij de kunst verstaat steeds de juiste te gebruiken, de woorden, die zóó uit het hart opwellen. Een voortreffelijk staaltje van zijn kunst is de slotscène van dit bedrijf, het laatste onderhoud tusschen Siegmund en Rachel. In vijf minuten trekt een wereld van leed ons voorbij. De gebroken toekomst van den jongen man, de wanhoop van het meisje, haar strijd, haar weifelen, haar laatste krachtsinspanning, waarin ze den geliefde van zich stoot en dan, als de deur achter hem dichtvalt, één kreet, waar Tilly Lus al de wanhoop van verloren liefde in uitgilt.

Het vierde bedrijf brengt den dood van Siegmund. Beleedigd door een zijner kameraden heeft hij geduelleerd, is doodelijk gewond en sterft achter de coulissen. De oude vader en Rachel kunnen hem nog juist de oogen toedrukken. En graaf von Sudert, zijn tegenstander in 't duel, biedt den Jood de hand. Gebroken wankelt de oude weg, tot het laatst toe steun zoekend in zijn geloof.

Vier korte bedrijven van ongewone dramatische kracht en gespeeld door allen met buitengewone soberheid. De besten heb ik reeds genoemd, Louis de Vries, Chrispijn Jr., Tilly Lus, Herman Schwab als Salomon, mevr. De Boer—Van Rijk als de moeder,

het is één familie, één en ondeelbaar, tot in den dood van den afvallige. —

DE BROEDERS KARAMAZOV.

HET NEDERLANDSCH TOONEEL.

Drie bedrijven hebben mijn zwakke hersenen het uitgehouden. Toen, op het oogenblik, dat Sherlock Svengali een houten hamer opneemt, om zijn bastaardvader den schedel te deuken, ben ik gevlucht. Ik hoop dat -ie raakgeslagen heeft.

't Was weer troosteloos. Dostojevski heeft in een roman den ondergang van een familie voet voor voet beschreven. Twee Franschen, die vermoedelijk geen Russisch kenden, hebben er een drama in vijf bedrijven uit geklopt, een Hollander heeft dit vertaald en het „Nederlandsch" speelt het nu. Hopeloozer kan een romanschrijver niet gecompromiteerd worden.

Vijf lange bedrijven en niets dan gekal en gelal. Er is een 52-jarige vader, die cognac drinkt als een geheelonthouder kwast; die na middernacht jonge deernen bij zich ontvangt, drie echte en één natuurlijken zoon heeft en al zijn geld bijeen schraapt om zijn liefjes te kunnen betalen. De figuur is tragisch bedoeld. Jan C. de Vos maakt er een grappigen drinkebroer van met tooneeluithaaltjes. Effect nihil.

De oudste zoon moet zijn — het brave program zegt het — intelligent, nihilist, koud, correct en meester over zichzelf. Is bovendien 23 jaar en flink en slank. Ko van Dijk moet hem verbeelden. Van voren het noordelijk halfrond, vanachteren het zuidelijk en beide polen voor Ko onbereikbaar.

Dmitri is de fantast van de familie en Reule speelt hem met fantasie. Een trotsche vrouw vernedert hij; aan een lichtzinnig wezen verslingert hij zich; geld, dat hem toevertrouwd is, vergokt-ie en naar Siberië wordt hij getransporteerd voor een moord, die zijn basterdbroer begaan heeft.

De derde zoon is de verheven ziel en aangezien de traditie bij 't Nederlandsch wil, dat al wat verheven zoet is, speelt de heer Fernantzen hem met een toetje, blonde lokken en te nauwe laarzen.

De onechte zoon, een verschoppeling, wordt dank zij Myin Sherlock Holmes en Svengali dooreen gestampt.

En tusschen dit vijftal bewegen zich twee interessante vrouwen. De schoone Katherina, het fiere, trotsche meisje, dat zich voor Dmitri vernedert om haar vader te redden, en de alle mannen het hoofd op hol brengende lichtekooi Grouchenka.

Mevr. Holtrop moest op het laatste oogenblik invallen voor Rika Hopper. Het zou dus onmeedoogend zijn, te zeggen, dat ze van het jonge meisje net niets terecht bracht. In deze actrice is een vrouwelijke Possart verloren gegaan. Wat 'n geluk bij een ongeluk is.

Mevr. Caroline van Dommelen was Grouchenka en zoolang zij op het tooneel is, tintelt er leven in 't stuk. Een tijgerin tusschen een kudde omgekeerde zeeschildpadden. Dmitri is in haar macht — één uur heeft ze hem waarachtig lief gehad!, zooals ze het hysterisch heeft uitgeschaterd — en Katharina zal trachten de begoocheling te breken. Veel spel was er in deze groote scène niet, en toch gelukte het mevr. Van Dommelen de vonken te doen spatten uit de inerte massa om haar heen. Een applaus bij open doek werd haar deel. De heer Gomperts klapte ook. Krijgen wij nu misschien wat meer te zien van deze bijzondere actrice, die totdusver eens in de drie maanden een rolletje van tien woorden krijgt?

De regie was van den heer De Leur. Waarom gaat deze heer niet liever met meneer v. Nouhuys visschen?

SIROCCO.

„Het Tooneel".

Mevrouw Betsy Ranucci—Beckman heeft vermoedelijk een schoone herinnering aan Venetiaansche nachten en levendig heeft zij zich kunnen voorstellen hoe de zwoele lucht, het gezang der gondeliers, de lichtweerkaatsingen op het water en de vurige Italiaansche wijn het best geëquilibreerde vrouwenzieltje aan het schommelen vermogen te brengen. En als vrouw van temperament en intelligentie, die tusschen het afdraaien van een boodschap in „Sherlock Holmes" en het binnenbrengen van een boa in „De Violiers", veel tijd heeft, is zij aan het schrijven gegaan en zie hier „Sirocco". Het gegeven is niet al te alledaagsch. Een 32-jarige tante, die krankzinnig verliefd wordt op een 18-jarigen pekelneus van een neef. Het is meer gezien, maar een vrouw, die daartoe in staat blijkt, moet ergens in haar ziel een zwakke stee hebben en daarvan heb ik bij de hoofdpersoon, door de schrijfster zelf voorgesteld, niets ontdekt. Integendeel! Als het scherm opgaat zien we een allerliefst vrouwtje knus en gezellig bij haar man zitten en na de eerste woorden blijkt hoe gelukkig dit echtpaar is. Zij helpt hem bij zijn werk en beter en nobeler huwelijk is niet denkbaar. Van een naderende catastrophe geen spoor. Komt neeflief thuis. Uit het Vondelpark. Steekt zijn armen in de hoogte, rukt aan zijn polsen, draait met z'n oogen en zucht. Het voorjaar heeft hem zwaar te pakken en in schoon-litteraire zinnen bezingt hij de ontluikende natuur bij het Melkhuis. Als oom verstandig ware geweest had hij hem vijf minuten onder de kraan gehouden en hem laten voetballen, maar dan was er van den Venetiaanschen nacht in het tweede bedrijf niets terecht gekomen. De sentimenteele snotneus doet naar tegen zijn tante, maar het wordt nog maller als oom Karel de deur uit is. Dan zegt hij in woorden, die op den rand van poëzie staan te hinken, zijn adoratie voor zijn lieve tante uit en het goeje mensch raakt zóó van de kook, dat ze precies doet

wat de blaag van haar vraagt. Niet eten in de huiskamer, maar hier; niet het gaslicht op, maar de kaarsen; geen thee, maar champagne, en als hij haar zegt, dat op haar hoofdkussen een briefje van hem ligt, huppelt zij naar haar slaapkamer en komt met briefje en bloemen terug. Een goed, lief vrouwtje zoo ineens weg bij een aap van een jongen — ik heb er niet veel van gesnapt. Als jongen van 18 jaar hebben de meeste van ons wel eenige neiging gevoeld voor „la femme de trente ans", maar als mijn geheugen me niet bedriegt — het is helaas al zoo lang geleden — was dat minder het dweeperige dan wel het erotische. Ik meen me te herinneren, dat ik dol was op de bloote armen van onze schele schoonmaakster, die 39 was, maar een vers heb ik nooit op 'r gemaakt.

In dit eerste bedrijf komt ook nog een vriendin voor, een mooie, coquette weduwe, en als ik in de plaats van Pierre Mols geweest ware.... Deze de vriendin, waarschuwt Louise voor haar spelletje met den jongen, maar Louise is de argeloosheid zelf en met z'n allen gaan ze naar Venetië, waar het verschrikkelijke geschiedt. Rob, de neef, is niet meer te houden en Louise, bezwijmeld door het schoon Italio, laat zich zoenen. Oom moet plotseling terug naar Holland en tante en neef blijven samen achter. Te oordeelen naar enkele uitlatingen in het derde bedrijf, is er in het Venetiaansche hotel nog heel wat meer gebeurd en zoo zien we in No. 3 Louise wanhopig. Rob heeft genoeg van de liefde en de sentimenteele aap uit het eerste bedrijf blijkt een geraffineerde ploert, die al de allures heeft van een rijpen man met 12 liefdes en 13 ongelukjes. Razend van jalouzie, als neefje met de weduwe zeer handtastelijk flirt, scheldt ze hem zeer litterair de huid vol, juist op het oogenblik, dat haar man binnenkomt. Deze brave ziel, die er uitziet als een aangekleede pop uit de etalage van Brenninckmeijer, is danig overstuur, jaagt den jongen weg en vergeeft zijn vrouw na een korte uiteenzetting. De meeste mannen doen op zulke oogenblikken anders. Het zieleproces van de vrouw voor hen, interesseert ze minder dan de vraag: wat heeft de andere van

haar gehad? Zoo zijn wij, mannen. De heer Lobo maakt een edele uitzondering en vergeet en vergeeft alles als Louise Rob nog eens eigenmondig precies zegt waar het op staat. Dit doet ze eerst zeer menschelijk-hartstochtelijk, maar bedorven wordt deze uitbarsting door schoone litteraire zinnen als bijv. deze uitroep: „De passie heeft als een brandende wind mijn ziel geschroeid". In dergelijke dramatische oogenblikken hebben gewone menschen geen last van brandende winden. Dit heeft mevr. Ranucci heel haar stuk door vergeten. Had zij er een novelle van gemaakt, zij zou iets zeer pakkends hebben geschreven, want zij heeft stijl en haar Hollandsch is van goeden huize. Nu zijn de menschen poppen, die ons alleen interesseeren, omdat de schrijfster een beminnelijke, levendige actrice is en 'n schrijvende actrice een te heuglijk verschijnsel is in onze tooneelwereld. Gespeeld werd er met veel toewijding. Het quasi-natuurlijke spel van mevr. Ranucci botste herhaaldelijk met haar boekentaal en bedierf voortdurend den indruk In de groote scène zag ik snikken en gezwoeg à la mevr. v. d. Horst maar het bleef imitatie.

Pierre Mols hield zich danig in en bedierf het weinige, dat hij bederven kon, niet. Lobo deed als een sukkel, mevr. Pine Belder was vol leven, verstand en coquetterie als het vroolijke weeuwtje. En mevr. Elise Lemaire een appetijtelijk Hollandsch kamermeisje met een onvervalscht Italiaansch accent.

Veel bloemen, veel applaus en laat ik hopen, ook menige les voor de debuteerende schrijfster. —

BUNTES MODERNES THEATER.

De natuurlijke historie van het café-chantant oftewel de music-hall leert, dat het ontstaan is op den Zeedijk, in de matrozenkroegen, waar matrozen-meiden, gezeten op den knie van een flink aangeschoten zeebonk, een liedje zongen. Accompagnement

van bierglazen en leege flesschen op de koppen der nog stomdronkener maats. 't Veredelde zich onder leiding van Köhler, Witkower Gerzon en andere welmeenende ridders, en tierde eenige jaren welig in Warmoesstraat en Nes. Flippie Solser was er de held en Chrétiènni zette er zijn eerste schreden. De tabakkers namen de Nes en de politie de Warmoesstraat in en nog welmeenender menschen veredelden 't café-conceert opnieuw en het Ueberbrett'l ontstond. De heeren, die van wege de rijpte hunner jaren en de glorie van hun positie niet meer met goed fatsoen in de Nes durfden komen, konden opnieuw gestreeld en gekriebeld worden door weldadig gedécolleteerde danseressen, ietwat schorre zangeressen en verwhiskiede komieken.

Nog een stap hooger en het Buntes Modernes Theater ontstond. De komiek is er snijdend modern. Vertrekt geen spier en bijt zijn moppen nijdig dood op hetzelfde oogenblik dat ie ze tapt. Hij heet Alfred Müller en is bovendien niet zonder geest. Mizzi Dressel en Josel Hauschulz zijn atavistisch aangelegd en zoete herinneringen aan Vic en Empire doemen op, maar dit alles verdwijnt als Dina Dietrich, de lieve, bekoorlijke, optreedt in haar altdeutsche Volkslieder, die ze sentimenteel, die ze guitig en die ze verliefd zingt. 't Is een snoepje — om in een atax mee naar 't Kalfje te nemen.

DE HEER EN MEVR. v. d. HORST.

De heer en mevr. v. d. Horst-v. d. Lugt Melsert hebben heden van Amsterdam afscheid genomen. Negentien jaar lang hebben zij samen gewerkt, zij als de intelligente actrice met het gevoelige temperament en het sobere spel, de ideale hoofdrol van Heijermans' stukken, hij de bekwame, tactvolle leider, die rekening wist te houden met de litteraire stroomingen en wiens groote verdienste hierin bestond, dat hij op waarlijk onbekrompen wijze onze jonge tooneelschrijvers in de ge-

legenheid stelde hun stukken voor het voetlicht te brengen.

Een schoone taak wacht hun in Antwerpen. Van der Horst zal onder zeer gunstige omstandigheden optreden als directeur en regisseur. Tot dusver werd de Antwerpsche Stadsschouwburg — tout comme chez nous — beheerd door koekebakkers en margarine-fabrikanten en het drakenbloed stroomde bij okshoofden tegelijk de zaal in. De jong-literaire Vlaamsche beweging heeft zich daar tegen schrap gezet, het stadsbestuur zag in, dat een stadsschouwburg met een flinke stedelijke subsidie tot plicht heeft de Schoonheid onder het publiek te brengen en v. d. Horst werd uitgenoodigd de taak op zich te nemen, artiesten en publiek in de gewenschte richting tot elkaar te leiden.

Dat hij daarin slagen zal, betwijfelt niemand. Zij energie, artistiek inzicht en bovenal zijn tact zijn er even zoovele waarborgen voor.

Een krachtigen steun zal hij daarbij vinden in zijn vrouw. In den eersten tijd zal het haar misschien moeilijk vallen het Belgisch publiek in de ziel te grijpen, doch wie haar eenmaal haar leed heeft hooren uitsnikken — jongelingen, wacht u voor de vrouw die niet kan huilen! — die is tot in zijn diepste innerlijk ontroerd, en gebroken zal de tegenstand zijn. Wij weten het — mevrouw v. d. Horst verlaat noode ons land, doch de wetenschap, dat zij de ontroering gebracht heeft in tallooze zieltjes van bordpapier en stopverf en haar aangrijpende kunst in de herinnering van duizenden blijft voortleven, zal haar het afscheid minder zwaar doen vallen.

Dat het ze wel ga!

NEDERLANDSCH MUZIEKFEEST.

Gysbrecht van Aemstel.

Het stuk speelt 24 uur vroeger, op de generale repetitie. Een zaal half vol met genoodigden, aan wie stilte verzocht is. Ze zijn stil. In het orkest Willem I, in rose hemdsmouwen. Op het tooneel

Willem II als Gijsbrecht. Het doek van de Wagner-opvoeringen splijt vanéén en wij staren op een tooneel op 't tooneel, door gordijnen afgesloten.

„Is u klaar, meneer Mengelberg?" vraagt Willem II.

„Ja, meneer Royaards", zegt Willem I.

En we beginnen.

Royaards zet fel in: Het hemelsch gerecht heeft zich ten langen leste.

Drie heeren in de raad-van-beheer-loge schuiven een eindje achteruit. Dat hebben ze nog nooit bijgewoond ! Vader Willebrord komt op. 't Is Daan van Ollefen: „Mijn Welgeboren Heer! de zoete Jezus... ..."

„Nee, Daan", zegt Royaards, „zoo niet", en hij doet het hem voor. Maar Daan legt den klemtoon tweemaal te ver. Dan heeft hij hem.

De beurt is aan de Amsterdamsche Maagden. 't Duurt een heelen tijd voor de Maagden goed staan. Royaards, van achter uit de zaal, kweelt zijn zoetste klanken tot mevr. Noordewier, die dan weer te ver en dan weer te dicht bij het voetlicht staat. Als de dames eindelijk als een bevallige bloemkrans tegen de treden van het proscenium-gordijn liggen, ruischt Diepenbrock's rei door de zaal. Vijf maten, dan tikt Mengelberg af. 't Gaat zoo niet. 't Blijkt, dat de dames door het voetlicht Mengelberg niet kunnen zien.

Royaards brult om meneer Kaart. Meneer Kaart verschijnt, als Karthuizer-broeder vermomd. Heel den avond wordt om meneer Kaart geschreeuwd. Een geluk, dat de man eenvoudig Kaart heeft en geen Russischen naam draagt met 24 onuitsprekelijke medeklinkers achter elkaar.

Meneer Kaart wordt bij alles geroepen. Dan brandt het licht te hoog, dan te laag en dan in 't geheel niet.

„Meneer Kaart!"

„Ja, meneer".

Daar dondert achter op 't tooneel, terwijl de Maagden zingen, een stuk décor tegen de wereld.

„Meneer Kaart!!!" brult Willem II achter uit de zaal.

„Ja, meneer!" en de altijd geduldige Kaart steekt zijn zwarte kop om het gordijn.

Tien, twintig maal moeten de twee pages Gijsbrecht z'n zwaard en helm aangeven. Eindelijk hebben zij de juiste manier te pakken en de heer Zalsman is zeker twintig minuten bezig om vijf passen te doen, die zoo moeten uitkomen, dat hij recht voor het altaar staat als Mengelberg inzet.

Royaards holt heen en weer, is overal en zweet dwars door zijn schmink heen. Mengelberg blijkt een engel van geduld.

De Rei van Klarissen wordt gezongen. Mengelberg tikt af, keert zich om en schreeuwt in de donkere zaal: „Diepenbrock, is het niet te hard? Ik hoor de dames niet".

Diepenbrock, die een kruising van Mahler met v. Beethoven kon zijn, diept uit de schaduw op.

„'t Klinkt prachtig".

„Zoo" bromt Willem I, „mij goed".

Opnieuw wordt begonnen.

„Hoe klinkt het nou??

„'t Klinkt prachtig".

„Wat denk je van de pauken?"

„Ik had graag houtkoppen", zegt Diepenbrock schuchter.

„Die heb je. Vooruit."

En als de muziek niet speelt, doet Royaards al zijn artiesten voor hoe ze zeggen moeten en het blijkt, dat hij den heelen Gijsbrecht in zijn hoofd heeft. Hij kan hem zoo jongejannen.

Vermoeiender, maar voor de critiek leerzamer „generale" heb ik nooit bijgewoond. Met de pauze ben ik, doodmoe, naar Américain gevlucht. Daar zat Nel Bronger achter een kwast, vanwege de galkoliek, die gelukkig over is.

Ik interviewde haar en zij vertelde:

„Een heele geschiedenis, meneer. Op 't tooneel zijn twee tooneelen, door gordijnen in aquarium-grijze tinten afgesloten. Links

en rechts op die gordijnen de schilden van Aemstel en van Amsterdam, in hun zwart met roode, gulden en metaaltinten.

Bij 't eerste bedrijf wordt het deelend gordijn weggeschoven en ziet men 't profiel van de stad, in zachte schemering. Het treurspel begint immers in den namiddag en om 3 uur 's winters is het in Amsterdam entre chien et loup, en ze nipt aan haar glas. Bij het Neerlandsch laten ze de zon fel schijnen. Dat is weerkundig onjuist.

„Bleef 't maar bij 't weer!" zuchtte ik.

De hooge schilden van de krijgers zijn bijzonder geschikt om de halve figuur van den speler te bedekken, vooral als hij kromme beenen heeft. Zij geven hem tevens een stutje. Mijn zwart in de wapens is nooit zwart, maar donkergroen. Het kostuum van Musch in de „Seiglière" b.v. is niet zwart, maar groen satijn, omdat, volgens mijn lieve geïnterviewde, echt zwart bij avond- of tooneellicht den indruk van iets doodsch maakt, van een „gat". Cato Neeb is heelemaal niet van dit idee. Haar Hamlet was wel degelijk in 't zwart en volgens haar was Verkade heelemaal geen gat.

Heeft u den klopper op de kloosterdeur gezien? Iets heel bijzonders. Een echte, geen bordpapieren. De Amsterdamsche maagden zijn oranjegeel. Voor roserood, zooals eerst mijn plan was, zijn de solisten wel een tikje te rijp. De edelingen zijn hooggroen, met bruine tinten. Dat stelt de lente voor.

Gijsbrecht is eenigszins rood. Bij Cato Neeb was hij brons en zijn familie en aanhangers blauw. Hier om Gijsbrecht veel groen. Heemskerck b.v. is vrij groen. Onze Premier stamt uit een ander huis. De Burghzaten zijn bezadigd bruin. De raamschildering in de kerk, die van dichtbij magnifiek en gemaakt is door Frits Lensvelt, is ontworpen naar raamschilderingen in de kathedralen van Angers en Chartes. Badeloch zou van den winter bessensap-rood zijn, maar zij is thans van 'n diep blauw. Dat kleedt mevr. Royaards beter. Gozewijn is kersrood met wittiggelen mantel.

Cato Neeb gaf meer de psychologie der kleuren in verband met de karakters of het gebrek aan karakter der personen. Bij ons is het meer het bijeen brengen van nevelige groepen, waaruit enkele sprekende figuren ook sprekend uitkomen. Meer decoratief dus".

— Heeft u den mantel van Gozewijn gezien? Een prachtig stuk vooral op zijn rug. Jammer dat ie maar 2 seconden zoo te zien is. En mej. Brongers stond op en ging weer naar de repetitie.

Tegen sluitingstijd kwam Royaards in Americain.

— Hoe gaat het? vroeg ik.

— „Bedonderd!!", donderde hij, en in de keuken sloegen de borden tegen den grond.

Maar gisteravond ging het prachtig. Onder geen gunstiger voorteekenen had het Muziekfeest kunnen begonnen.

Om 5 u. 57 — la politesse des rois est leur exactitude — verscheen de heer Ch. E. H. Boissevain op de fauteuils de balcon en stak een hand met een witten handschoen er aan, in de hoogte. We stonden allemaal op, een socialiste, die een te nauwe rok aan had, uitgezonderd.

Mengelberg zette het Wilhelmus in en staande zongen we mee. En nog was het niet uit of een meneer met een eenigszins weifelende tong, riep: „Hiep, hiep, hoera!" Vier heeren, die vrijbiljetten hadden riepen mee. De rest keek elkaar aan. 't Klonk heel ordinair.

Toen begon het voorspel. Zooals gezegd, op het tooneel een tooneel, met als achterwand een blauwgrijze muur, waarin het middenstuk eerst een kloosterdeur is, dan een nis, dan een blinde muur en eindelijk de plaats, die Rafaël noodig heeft om zijn profetie te doen. 't Is knap gevonden en het stoort nergens de illusie.

Royaards is er in geslaagd het klassieke scherp naar voren te brengen en het was vooral in den beginne, dat men meermalen aan Sophocles dacht. Wat niet wegneemt, dat Vondel, klassiek of oleographisch, zooals bij het „Nederlandsch Tooneel", vrij vervelend is, een verveling, waartegen zelfs een machtig talent als Royaards vergeefs vecht. Royaards was een geweldige Gysbreght,

maar hij zette zijn stem meermalen veel te sterk uit en het ging me werkelijk aan mijn hart, dat een voorzaat met zooveel temperament niet op de puinhoopen van zijn stad sneuvelt, in plaats van naar Marken te vluchten. Hij ontroerde zelden, overdonderde bijna altijd. Een ontroerende Gysbreght zal overigens vrijwel een onmogelijkheid zijn.

Jan Musch was prachtig als Vosmeer. Geen acteur, die zoo met zijn woorden weet te schilderen, die je zoo zijn eigen toestand doet gevoelen. Als hij spreekt van „klippertanden", klippertandt de dame naast je mee en zijn verhaal van zijn zitten in 't moeras maakte de zaal huiverig van kou en water. Een schitterende prestatie.

De Badeloch van mevr. Royaards was zwak, doch haar eerste versen zei ze ontroerend schoon. Voor hartstochtelijke uitingen als in de latere scènes, schieten stem en kracht te kort. Zij zag er overigens in haar heerlijkblauw kostuum, gedoken in den Byzantijnschen zetel, allerbekoorlijkst uit.

Wij hadden 'n een tikje modern doende heer Van Voren van Lobo en een niet malsche bode van v. Dalsum, die aan dezelfde stemuitzettingen lijdt als zijn directeur. Jan Musch zei de Rafaël met grooten nadruk en de Arent van Balfoort was te gelikt, geen krijgsman, die op de Zeedijk en Warmoesstraat thuis is.

Over de reien heeft onze muziek-medewerker zijn meening gezegd. Als ik er ook iets van zeggen mag dan is het dit, dat ik het bijna jammer vind, dat ze gezongen, niet gezegd zijn. Nu is Vondel's prachtige taal doodgedrukt door het orkest en zijn de reien eigenlijk niet het interessantste deel van den „Gijsbrecht"?

Wat Royaards tot stand gebracht heeft, is grootsch en met behoorlijke coupures en de reien gezegd, zal de voorstelling nog veel meer succes hebben dan zij dezen avond reeds had.

In den Stadsschouwburg is eindelijk weer eens op waardige wijze tooneel gespeeld en de slaperige oogen van de heeren, die in dezen schouwburg heer en meester zijn, zullen zonder twijfel ver zijn

opengespalkt toen zij aanschouwden wat talentvolle, energieke leiding vermag. Zou de donderende stem van Royaards, toen hij hen aan het slot toeriep:

„Vaarwel, Raad van Beheer,
Ik keer hier eenmaal weer!"

zou zijn stem hen wakker geschud hebben? Ik vrees, want geapplaudisseerd hebben de heeren geen moment, niettegenstaande Hare Majesteit na elk bedrijf haar welgevallen in een hartelijk applaus uitdrukte.

In de pauze ontving Hare Majesteit de commissie voor het muziekfeest in de foyer en onderhield zich zeer opgewekt met de verschillende dames en heeren. Zoo vertelde H. M. o.a., aan Catharina van Rennes, dat Prinses Juliana dol is op haar kinderliedjes en ze al aardig begint te zingen.

Zouden wij eindelijk een muzikale natie worden?

DE VIJF FRANKFORTERS.

„Het Tooneel."

Gij, zonen, die uw oude moeder min of meer een lastpost vindt, of een vervelend oud mensch, of een bemoeilal of iets, dat beneden uw stand is, en ook gij, mijn zonen, die nimmer uw moede hoofd hebt kunnen vleien aan een moederlijken boezem — gaat naar Royaards en koestert u aan de gouden stralen, die mevr. Sablairolles als het zonnetje in den huize Meyer Rothschild over haar vijf jongens uitgiet. De korst om uw hart zal smelten en als het u gaat als mij, den harden, wreeden, gevoelloozen recensent, zal een traan in uw oog opwellen en geen sterveling zal het willen gelooven. Heeft een traan ooit bedrogen? En als het waar is, mevr. Sablairolles, dat één traan eens criticus den acteur meer waard is

dan drie maanden voorschot, ziedaar! — daar ligt hij dan aan uw voeten gelijk een parel! En glijdt er niet over uit.

't Is het gevoeligste scènetje, dat ik in tijden gezien heb! De eerzuchtige Salomon wil zijn dochter — u kent het stuk natuurlijk — versjaggeren aan den hertog von Taunus en moeder schudt haar lieve hoofd, spreekt een paar verstandige woorden en wenscht zich met de zaak niet te bemoeien. Het heeft zoo niets om het lijf. Gaat het zien en laat u ontroeren.

Het was een in alle opzichten schitterende voorstelling. 'n Onberispelijke aankleeding van de vijf broers, van den hertog — Royaards zag er uit als 28 en deed alsof in zijn zeeziekgroene zwaar-gebloemde jas — van het lieftallige Lotje, met haar valsche krulletjes en het frissche kopje, van de bekoorlijke mevr. de St. Georges en het prinsesje, van iedereen en alles. De beide kamers in het oude huis van de Judengasse zijn gemoedelijk deftig en het decor van het tweede bedrijf is een vondst — een afsluiting van donkergroen, geschoren heggen voorstellend — waarop zich de kleurige costuums fleurig afteekenen.

Het spel van mevr. Sablairolles, van Royaards en Jan Musch, deze laatste als Salomon, is doortrokken van den echtsten, den besten humor. Een oogenblik vreesde ik, dat mevr. Sablairolles ons haar goedheid, haar moederlijke teederheid wat al te bewust zou toonen, doch hoe meer het stuk vorderde, hoe inniger haar spel werd, met het bekende noodlottige gevolg voor mijn onverstoorbaarheid.

'T CAFÉ-TJE.

FRASCATI-ENSEMBLE.

Chrispijn..... en dan nog eens Chrispijn..... en dan nog eens Chrispijn, en dat alles in 't kubiek — dat is „'t Café-tje". De rest doet mee, is weinig veranderd. Mevr. van Biene, thans van voren

Rosette geheeten, heeft hoeden op uit een ander magazijn, maar is overigens dezelfde en zusterlijk staat zij met de andere directeursvrouw, mevrouw Gusta Chrispijn, voor in het programma. Daar is Hock weer, de ietwat onnoozele en ietwat ongelikte dikkert uit tweehonderd Fransche kluchten, die onder Prot gegaan zijn; De Blaauw, geboren en getogen in Frascati, is terug, en Lena Kley, de onstuimige komische Alte, en Verenet, een andere komiek, zijn van het Plein naar hier overgeplant en voelen zich er op hun gemak. En dan zijn er een eerbiedwekkend aantal jongelui, met, naar ik veronderstel, veel sluimerend talent. Mevr. Marie Meunier is er met haar innemend gezichtje en Annie v. Ees met haar donkere kopje, beiden nog wat ijl in haar spel, en daar is Pierre Myim, uit den huize Holmes, die een bijna Shakesperiaansch type gemaakt had van den flesschenspoelder uit het „Café-tje".

Voor Chrispijn moet het een onvergetelijke avond zijn geweest en nooit begon een directeur onder gunstiger voorteekenen. Een blijspel van hooge kwaliteiten met aan 't slot een liefdesscène tusschen den kellner en de dochter van zijn patroon, die tot het klassieke kan gerekend worden, zoo eenvoudig, zoo echt menschelijk dat heel de zaal, die den ganschen avond had zitten stikken van den lach en ook een tikje van de hitte, plotseling stil werd. Het spel van Chrispijn is zoo voortreffelijk, staat zoo hoog boven dat van al de anderen, dat ik me afvraag, hoe of dit waarachtig geestige blijspel met zijn geniaal gevonden intrigue zijn moet als allen het spelen zooals onze eenige jeune premier het speelt.

ESTHER'S VERLOVING.

TOONEELVEREENIGING.

„'t Publiek moet voor zich zelf leeren oordeelen", zei Keer-ido, want zoo spreek je „Querido" uit. De critiek is een mooi ding en

er gaat een wondere bekoring van het gedrukte woord uit, maar gij, dames en heeren, moet uw oordeelsonafhankelijkheid behouden, wat niet behoeft te beletten, dat gij in uw ochtendblad de critiek leest en er van leert. Maar vorm zelf in klarende bezinning uw oordeel." 't Werd lief en coquet gezegd, soms met diepe bastonen, dan weer met een klein gilletje. Maar het was gemeend en dus sympathiek.

Vermoedelijk om het publiek 't voor zoo'n eersten keer niet al te moeilijk te maken bij het vormen van zijn oordeel is dit slappe Joodsche stuk gekozen. Als daarvoor de kunstdeur opengehouden moet worden, dan weet ik wel wie op den tocht komt te staan.

Een onnoozele geschiedenis. Een Joodsch meisje uit een geloovig Joodsch gezin wordt verliefd op een Christenmeneer, die lezingen houdt. Ze verlooft zich met hem en de vader maakt een helsch lawaai, maar stemt blijkbaar toe, want in het derde bedrijf zien we de oudjes plotseling bij den Christen-pa op visite om de zaak te beklinken. Maar de Christen-pa is in zijn hart een anti-Semiet en heeft jaren geleden den Joodschen pa de deur uitgesmeten. Ze praten nu heel genoeglijk over het aanstaande huwelijk, worden het eens, dat er in geen kerk zal getrouwd worden, maar als over de nog niet geboren kleinkinderen gesproken wordt, raken de beide aanstaande opa's slaags en springt het huwelijk af, Maar de verloofde lezer, ook niet mis, zegt dat de kinderen, die hij nog niet heeft, noch Jood noch Christen zullen zijn, maar mensch, wat te oordeelen naar den aanstaanden pa nog zoo vast en zeker niet schijnt, en laat op den avond spoedt hij zich naar het huis zijner beminde, vertelt ook daar dat hij van zijn kinderen menschen zal maken en niets anders en ze vallen mekaar om den hals.

Jetje van Kuyk, die voor Esther speelde, heeft aan het slot een tien minuten te huilen aan de borst van mevr-. De Boer—Van Rijk, en zij deed dit blijkbaar heel gevoelig, want er werd in de zaal plotseling wonderlijk gekucht en gesnoten.

Is uit het feit, dat de heer Querido bij dit stuk een inleidend

woord spreekt, op te maken, dat hij, de lezer-dramaturg, dit stuk gelezen en het in zijn dramatische nieren geproefd heeft? Dan ben ik hartelijk benieuwd naar zijn verdere evolutiën op dit gebied.

En toen ik, bij het uitgaan, als goed criticus, die luistert naar de geluiden van zijn tijd, een van drie-hoog komenden meneer vroeg, of hij al in bezinnende klaarheid zijn oordeel gevormd had, geeft-ie me ten antwoord:

— Schlemiel van 'n vent. Heeft geen kinderen en als-ie ze krijgt maakt-ie d'r menschen van. Menschen, menschen, maak jij d'r olifanten van!

FREULE JULIE. DE DWAAS EN DE DOOD.

TOONEELVEREENIGING.

Een avond van wisselende stemmingen. 't Begon met een tafel en een stoel vóór het scherm en achter de tafel Herman Heyermans, feestelijk uitgedost in gekleede jas, liggend boordje en zwart kolletje — de historie zal deze gegevens dankbaar noteeren — en lezende zijn intree-rede. Monsieur le Directeur stelde zich aan het publiek voor en ik dacht aan Strauss in de „Vic", als hij, de gesjochte directeur, de komst van Flippie Solzer aankondigde. Een niet aan overmaat van deftigheid lijdend gemoedelijk woord, doorspekt — spekt: mooi is toch onze Hollandsche taal — met Falkland-moppen en een knauw aan de curators in 't faillissement van de Ned. Tooneelvereeniging. Over dit gezelschap zelf, waaraan de naam van Heyermans onafscheidelijk verbonden is, geen woord. 't Leek me wat al te bescheiden..... Verder wat elke directeur van een nieuw gezelschap belooft: luisteren naar den geest des tijds, het verleden en het heden overbruggen, het publiek nader brengen tot het tooneel, enz. Een herinnering aan den korten tijd van voorbereiding, de daarmede gepaard gaande moeilijkheden en een zeer kort woord over de beide stukken. Een buiging

en Monsieur le Directeur, die als auteur met geweld op deze zelfde planken naar voren moest gesleept worden, verdween.

't Was half negen toen het scherm opging voor „Freule Julie" van Aug. Strindberg, den vrouwenhater par excellence. Hoe moet deze man de vrouwen gehaat hebben, want hoe weinig blijkt hij ze te kennen! Een hysterische vrouw, die zich in een overmoedige, uitgelaten bui afgeeft met den knecht van haar vader, daarna een niet zuinigen moreelen kater krijgt en zoo de kluts kwijt raakt, dat zij met den knecht en een kanarie vluchten wil en eindelijk het scheermes van Jean, den lakei, door haar hals jaagt. Een dame van het slag van deze Julie, maakt over zoo'n bagatelle niet dien omslag, vooral niet iemand, die haar verloofde zoo gedresseerd had, dat hij op commando als een hazenwind over haar rijzweep wipte. Na de hoofdscène, die de zaal verzocht wordt in den geest mee te leven — 't is een „naturalistisches Trauerspiel", — komt me de ommekeer in de freule weinig waarschijnlijk voor. Een echt gevallen meisje volgens het bekend recept. Mevr. Erfman was in dit gedeelte dikwijls ontroerend in haar hevige smart. In de eerste helft was zij me niet uitgelaten genoeg, had weinig van de wilde juffer, die met Jan en alleman danst en, in de woeste stemming, waarin zij verkeert, zonder nadenken haar gevaarlijk spel met den knecht begint.

De man is door den auteur veel beter geteekend. Eerst de door de eerzucht opgevreten lakei, die van hooger-op droomt, dan de strijd tusschen „le jeune homme" in hem en den knecht, waarin de man natuurlijk overwint en, zijn wij mannen niet zoo?, na „la bonne fortune" de cynicus, de bruut. Aan den eenen kant de man, koud en wreed, de overwinnaar, in het volle besef van zijn overmacht — aan den anderen kant het angstig fladderend vogeltje, de Gretchen. Als de schrijver ons daarop had voorbereid, zou hij een pakkend, wreed drama geschreven hebben. Nu wordt het niet gemakkelijk om te gelooven aan de metamorphose van de brutaal-lonkende caronje uit de eerste helft en 't wanhopige, drama-

tische gevallen meisje aan 't slot. Een Julie, zooals wij haar in den beginne gezien hebben, zou haar vader wel wat wijs gemaakt hebben en heel lang had het niet geduurd of Jean, de knecht, zou, evenals zijn voorganger, over de rijzweep gesprongen zijn, zoo dikwijls als de freule het gecommandeerd had.

Willem v. d. Veer speelde den knecht wat langzaam en zwaar, was wel wat erg lang lakei, zoodat hij in de verleidingsscène, waarin hij als man bekoren moet, niet de „fascinating young man" was, die in dergelijke omstandigheden zeker is van de overwinning. In het tweede gedeelte, in zijn cynische bruutheid, zijn ploertigheid, was hij voortreffelijk.

Veel bloemen en een hartelijk applaus, dat vijfmaal het doek deed rijzen, beloonde beide spelers voor hun zeer afmattend spel.

Na de pauze Eduard Verkade in..... ja, waarin? Ik zag een mager, afgeleefd jongmensch in een stoel en daarna in een mooi in Bakker-Korff-stijl gehouden kamer, een buikdans dansen en als ik het goed begrepen heb, griezelde hij van het Leven, dat hij nooit goed begrepen had. En hij griezelde zoo erg, dat na gevoelvol vioolspel, de Dood uit de coulissen te voorschijn kwam en hem op somberen toon — v. d. Veer sprak zoo zwaar, dat hij niet te verstaan was — eenige min plezierige dingen scheen te vertellen, want Verkade keek of-ie een kakkerlak in zijn hals voelde en zijn neus scheen den geur op te snuiven van de doerian. Maar het werd nog erger. De schim van zijn moeder verscheen en hij voelde nu een leger gekko's over zijn rug glibberen en steeds misselijker geuren snoof zijn neus op toen de schim van het jonge meisje het hem ook lastig maakte. 't Publiek werd ongeduldig en er stommelden menschen de zaal uit. Doch toen de schim van een agent van de Amsterdamsche Beurs-politie verscheen — Anton Verheyen leek sprekend op een verbleekten „Gemzenjager" van het Damrak — en aan Verkade vroeg of hij Horatius nog las — zaten er tal van dames in haar zakdoekjes te proesten en n waardige grijsaard voor in de stalles wenschte Verheyen hardop „goeden avond",

toen hij eindelijk verdween. 't Was een pijnlijke mislukking, een figuur als modder, dat Verkade vermoedelijk aan eenigen van zijn ultra-litteraire vrienden te danken heeft.

Een publiek, dat begint met bloedworst te eten en daarbij genoegelijk smakt, heeft geen maag voor een Hoffmannsthal'sche „Grübelei", die duister is van zware philosofie, welke bovendien nog zoo wordt voorgedragen, dat er heelemaal niets van te snappen is.

Monsieur le Directeur zal daaraan wel spoedig een einde maken.

MANDRAGOLA.

NEUES SCHAUSPIELHAUS.

Liplekkend, met de snorpunten kittig in de hoogte, schoten ze den schouwburg binnen, de oude en de jonge katers en de poesjes sponnen met glinsterende oogjes. Maar het viel erg tegen — 't was een hoog moreel stuk waarin drie bedrijven lang den ouders wordt voorgehouden, wat Vader Cats in twee regels zeide:

Jonck by out,
Heet by kout,

of te wel

Gerimpelt vel
En vrijt niet wel.

In Bocaccio's „Decamerone" komen minstens een paar dozijn van dit soort verhalen voor, waarin de oude, aftandsche echtgenoot door een list van den belager van de deugd zijner vrouw, alles in het werk stelt om de twee geliefden bij elkaar te brengen. Heel geestig is de „Komödie" niet, die Paul Eger van Machiavelli's oude klucht gemaakt heeft en zonder Mirjam Horwitz, die vrij en frank hard-op zegt, wat het jonge, met zich zelf strijdende

vrouwtje denkt, zouden de op sensatie-belusten zich gruwelijk verveeld hebben. Zij was geestig, brutaal, mooi, verleidelijk en zei over de liefde eenige schoone dingen, waarmee de jonge meisjes van een 40 jaar geleden haar voordeel hadden kunnen doen.

Onze tegenwoordige.....

Retzbach was natuurlijk grappig als de oude sukkel en Kitty Aschenbach had de ondankbare, niets-zeggende rol van 't lieve vrouwtje, dat heel den avond niet veel anders doet dan diep zuchten en in de verte staren. Dat deed ze hartbrekend.

De jonge Florentijnen waren verre van verleidelijk. Het costuum droegen ze zonder zwier en van ravenzwarte lokken, vurige oogen, welsprekende gebaren en der liefde-gloed, die de plechtigste eeden, als stroo door het vuur, vernietigt, heb ik niets gemerkt In moderne salons mogen deze heeren onweerstaanbaar zijn, in Florence en Pisa zijn ze houterig.

Maar ach, de vrouwtjes.....

FERDINAND HUYCK.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Na de première van „Sara Burgerhart" heb ik in een onbewaakt oogenblik de verzuchting neergeschreven: „Wie maakt er nu van „Ferdinand Huyck" een tooneelstuk? en ziedaar — nog geen twee jaar later komt het antwoord op mijn lokstem en biedt mevr. Anna van Gogh—Kaulbach, de schrijfster van het bij de Ned. Tooneelvereeniging met weinig succes opgevoerde „Eigen Haard", ons de verlangde bewerking aan.

Met vaste hand heeft zij de draad van het verhaal gegrepen en snel, wat al te snel, vliegt het ons oog voorbij. De roman is ons allen lief en ieder voor zich heeft zich in zijn gedachten een voorstelling gemaakt van de hoofdpersonen: den ietwat bloemzoetigen Ferdinand, den degelijken en taaien hoofdschout, de lieve Hen-

riette, de vroolijke Santje, den patserigen Lodewijk, den braven poëet, den ronden Pulver, de wereldsche tante van Bembden, de vrome tante Letje en eindelijk den sympathieken graaf van Talavera, het ongejaagde wild, en zijn behoorlijke dochter Amelia.

Als schimmen schieten de meesten ons voorbij en hoeveel heerlijke détails, hoeveel bijwerk, dat den roman tot Van Lennep's beste werk maakt, heeft de bewerkster niet moeten laten zwemmen?

Na de twee eerste bedrijven vreesde ik een mislukking. „Sara Burgerhart" pakt onmiddellijk door de kleurige tafereeltjes en de kleurige, pittige taal; hier moesten we door twee niet al te handig in elkaar gezette bedrijven heen tornen. Het eerste speelt in de beroemde koepel op „Guldenhof", waar Ferdinand en Jetje elkaar voor het eerst ontmoeten. De jonge v. Kerckhoven, die het voorrecht heeft van er nog wat jongensachtig uit te zien, sprak heel afgemeten en Jetje Morel deed erg afgemeten zedig. Trouwens de heele gang van het stuk is die van het deftig-afgemetene, dat op den duur een dreun wordt, waarin vroolijk Santje van mevr. De Vos alleen wat afwisseling brengt.

In het tweede bedrijf zijn wij in de herberg aan den Naarderweg. Van het kleurige tafereel uit het boek blijft niet veel over. Atmosfeer ontbreekt hier en zelfs de verschijning van Ko van Dijk als een doorvoede Mefisto — veel korfballen! — geeft weinig verademing.

Het derde bedrijf, ten huize van Huyck is „tooneel". De kamer ziet er keurig uit en de tantes komen, mevr. Poolman, de vrome Letje, zoo weggeloopen van een schilderij van Bles, en mevr. Schwab in een rijk toilet, dat onze medewerkster „Gladys" noodig eens moet beschrijven. Nooit had ik me tante anders voorgesteld en waarachtig, daar stond ze voor me, in levenden lijve. Zoo worden de schoonste droomen werkelijkheid!

Kapitein Pulver verschijnt hier ook even en doet zijn verhaal

van zijn gevangenschap. Ach, wat viel dat tegen, hoe zeebonkerig Holtrop, die er kostelijk uitzag, het ook zei. Pulver was voor mij altijd een kort, dik, lollig propje, hijgend en blazend, en daar verscheen een driedekker, die dreigde door de heerlijke stoeltjes van Bles heen te zakken.

Het vierde bedrijf speelt op Amalia's kamertje ten huize van Sinjeur Heynz, van wien Myin een aardig type maakte, Mevr. Blokzijl, die voor het vreemde, verlaten meisje speelt — er zit een nagalm van Dickens in het kind — was als het exotische nichtje in deze voor haar vreemde omgeving, werkelijk als een vreemde kip in den loop. Zij was een tikje te burgerlijk, niet de dochter van een Grande van Spanje, den onweerstaanbaren van Linsch, den vermetelen zeeroover.

Het vijfde bedrijf, waarin met een geweldige spurt de bewerkster het einde haalt, is merkwaardig door het smaakvolle interieur dat Louis Richter, de schilder, en De Leur, de regisseur, hebben samengesteld. Het publiek was zoo enthousiast, dat 't klapte, een applaus dat zich herhaalde toen Emma Morel de suitedeuren opendraaide en men een kijkje in de achterkamer met het pronkkabinet kreeg. En in die statige, deftige omgeving worden met razend snelheid eenige gevoelvolle scènetjes afgewerkt, die met aandacht en sympathie werden gevolgd.

In totaal een vriendelijk succes. Een voorstelling, die mij het boek er nog te liever om maakt.

DE IDEALIST.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Snel laten zinken in de koele meren des doods en er nooit meer over praten. Want dit product van een hoog-litterair echtpaar is je reinste vergissing. Een nieuw bewijs hoe iemand criticus kan zijn zonder er de minste zelfcritiek op na te houden. Daaraan

sterven wij ten slotte allemaal, de litteraire, zoowel als de onlitteraire critiek.

Heel het litteraire Nederland van de allerbovenste plank — waar gewoonlijk het meeste stof op ligt — was aanwezig en als het dak ware ingestort, ach, welk een „deuk major" zou ons intellectueele leven gekregen hebben.....

Daar zaten dichters van '80 en van het jaar nul, daar zaten romanschrijvers met het eenige in omloop zijnde exemplaar van hun roman in hun eigen binnenzak, en daar zaten de dames en heeren, die elkaars werken wederzijds oneindig adoreeren. En ze klapten — „De Gids" is een invloedrijk tijdschrift — terwijl de houders van gele en roode abonnementskaarten, die gruwelijk voor hun goede geld bekocht waren, mekaar aankeken en dezen idealist, zoo niet een idioot, dan toch een pelurk of een zeemelurk vonden.

Een idealist, die de menschen om zich heen hervormen wil, is op tien, twintig manieren te teekenen, maar hem zoo te teekenen, dat er niet één greintje humor, niet één sprankeltje vernuft te zien komt, dat is een kunst. Een een hoogst vervelende kunst. Alles is verkeerd gezien en scheef geteekend. De idealist zelf is geen idealist, maar een idioot, die een verzopen timmerman door het voorlezen van Perk's „Iris" en Gorter's „Mei" afschaffer maakt, waarop deze in vervoering uitroept, dat de schilderijen in 't Rijksmuseum in schoonheid de „Iris' niet kunnen overtreffen. Na zoo iets vraag je je angstig af, of de kerel niet in stilte is blijven drinken en het delirium heeft. Als hij eindelijk tot zich zelf komt, smijt hij de complete „Boutens" naar het hoofd van zijn vrouw. 't Is de uitgaaf in stijf-linnen band.

Een ziekenverpleegster wordt door Verlaine en Musset verliefd op den idealist. Als hij dwars over haar heen kijkt, wordt ze mal.

't Arme kind was het natuurlijk al. Zij pakt de boeken van de Idealist in, want hij gaat verhuizen, en bij elk boek, dat ze in handen krijgt, citeert ze het vers, dat past bij haar zielstoestand.

Toen ze aan Verhaeren kwam en dien naam met haar somberste stem voorlas, keek een juffvrouw met een gele kaart naast me verschrikt op, dacht dat Riek Hopper aan het ruien zou gaan.

Er is een frisch dochtertje — 't is natuurlijk mevr. Lobo — van een onfrissche hospita, dat 't door de litteratuur ook al te pakkan heeft en den slechten weg op gaat, en er is een verjaarsvisite — bij Van Looy kun je lezen hoe 't op zoo'n ding toegaat en bij Solser en Hesse kun je zien hoe zoo'n ding op 't tooneel moet zijn om 't publiek te pakken — die met een zeldzaam gemis aan kennis van het tooneel in elkaar is gezet.

En zooals al de litteratuur sinds '80: nergens één vonkje humor.

En nergens ziel, ondanks de zieligheid van het geheel.

WENN WIR TOTEN ERWACHEN.

De Kunstkring.

De mensch wordt ouder en het leven schijnt hem leeger. De „waaroms" stapelen zich als rotsblokken boven zijn verbijsterd hoofd, een klein duwtje en hij is onder de lawine bedolven. En als hij eindelijk op den top staat, ziet hij de leegte van het leven achter zich, en het grijnst hem aan als een afgekloven karkas.

Waarom? Dat is de levensvraag.

Waarom zit ik hier, tot diep in den nacht, in een verkreukeld smokinghemd — avondtoilet op al de eerste vijf rangen, anders geen toegang! — over Ibsen's diepzinnigheid en raadselen te schrijven, terwijl ik als degelijk, getrouwd man op dezen tijd van den nacht behoorlijk in mijn bed diende te liggen? Waarom?

Waarom smijt u, uit uw humeur, dit ochtendblad tegen den grond en denkt aan den nieuwen dag en den nieuwen wissel, die vervalt, en waarvoor gij de contanten niet hebt?

Waarom al dat geploeter, al die jammer en ellende?

Waarom? Waarom?

Ibsen geeft al evenmin als ieder ander dichter of wijsgeer, het antwoord; maar in dit stuk opent hij een uitweg: leef en geniet van het leven.

Wij, volken uit het Noorden, verstaan de levenskunst niet en drie zware bedrijven, vol symboliek en hallucinaties, heeft de Noor er voor noodig, om het ons duidelijk te maken. De Zuidelijke volken hebben dergelijke bewijzen niet noodig, snappen daarom ook niets van Ibsen.

De beeldhouwer in dit stuk gebruikt de vrouw, die hem liefheeft met al de warmte van haar temperament, slecht als model en doodt in haar het leven.

En hij is hard op weg, in de tweede vrouw, die hij in zijn leven ontmoet, ook de liefde te dooden als de berenjager, de ruwe natuurkerel, binnenvalt en het jonge, levenslustige ding met zich meeneemt.

Voor den beeldhouwer en zijn model is het gedaan en in een laatste, wanhopige poging 't leven te genieten, komen ze om.

't Is alles symboliek en daarom is het verkeerd je af te vragen, waarom de warmbloedige vrouw nooit haar zachte armen om den hals van den geliefden man gelegd en hem diep in zijn oogen gekeken heeft instede van als een blok marmer voor hem te poseeren. Shaw leert het wel anders. Dat het altijd de vrouw is, die op den man jaagt en hem altijd aanschiet.

Maar als de „reisende Dame" dit gedaan had, waren deze dooden nooit opgestaan.

In doodsche stilte heeft het publiek gisteravond gezeten en zich laten ibsen. Merkwaardig zoo'n geïbsd publiek. Er komen een paar aardigheden in 't stuk voor, waarom in een ander stuk hartelijk zou gelachen worden. Hier zijn de menschen bang om te lachen — je kon eens belachelijk zijn! Dat is de wondere werking der symboliek. En daarom zal ik me ook niet verdiepen in de vraag, waarom Louise Dumont onder haar wit toilet zwarte rijglaarzen droeg. Een symbolische aanduiding, dat zij met haar voe-

ten in de zwarte werkelijkheid stond? Niets is onmogelijk bij Ibsen. Van het Heine-ensemble heb ik tien jaar geleden het stuk gezien en de Irene van toen staat nog voor me als een lange, slanke figuur in een ivoorkleurig gewaad en met een doodsbleek masker, waarin geëxalteerde oogen. Exaltatie, dat is het wat een Ibsen-speelster vooral moet hebben en dat miste ik te veel in Louise Dumont.

Lindemann heeft geen welluidende stem of diende dit geluid, dat hard klonk als een beitel op marmer, misschien expresselijk voor deze gelegenheid? Dan is het heel knap. Hij was wel de man die de vrouw slechts als 'n episode in zijn leven beschouwt, terwijl de vrouw dit heele leven met huid en haar wil verslinden en lukt haar dit niet, het zal trachten te vergiftigen; dit egoïsme gaf hij zeer sterk weer, sterker dan zijn kunstenaar-zijn.

Maja en Ulfheim waren in hun zucht naar vrijheid — de een wel wat ongebonden, de ander ongelikt, maar ook dit zijn zinnepoppen en waarom dus niet?

Ja — waarom?

YVETTE GUILBERT.

Is de eerste zondige gedachte na het hooren van deze vrouw niet een „Dood aan alle Nutslezers!"? Want is iemand, die onder haar bekoring is geweest, niet zedelijk verplicht den eersten den besten dier brave vaderlanders, dien hij op een podium ziet verschijnen, neer te leggen met een welgemikt pistoolschot?

En is de tweede gedachte, minder zondig dan de eerste, niet deze: Is dit niet de grootste actrice, die ooit geleefd heeft, La Duse en la divine Sarah inbegrepen?

La Légende de St. Nicolas:

Saint Nicolas, au bout d'sept ans,
Vint à passer dedans ce champ.

De bisschop staat voor u, mijter op, kromstaf in de hand. 't Wonder is geschied, een wonder nog grooter dan het opwekken van de drie, zeven jaar lang gepekelde jongentjes, door den goeden Sint.

En zoo gaat het heel den avond. Een achterover-gooien van het lichaam, plomp op de beenen neergezet en zij is een moeder. Een regel verder en haar guitig dochtertje staat voor u, met het lachende mondje, het ondeugend oog en het jonge, dartele lichaam. Een plastiek, die in het helaas, eenige moderne liedje, dat zij voordroeg, van een satanieke kracht wordt. Hoe armelijk stond de gepleisterde, tamme Apollo met zijn kuische vijgeblaadje, tegen den muur, waar ook zij, deze vlammende duivelin, tegen geleund stond! Hij moet gebloosd hebben, de stumperd.

In de Vieilles Légendes de Bergers et Musettes, in de Chansons romantiques en crinoline, waaruit het programma bestond, hoort men in de stem soms den eentonigen zang der wilde volken en hoe suggestief werkt dit eenvoudige middel!

Slechts één modern liedje, „Notre petite compagne". Het werd een geweldig slot.

Si mon air vous dit quelque chose,
Vous auriez tort de vous gêner;
Je ne la fais pas à la pose,
Je suis „La Femme" on me connait.

Nos armes ne sont pas égales,
Pour que je vous tende la main,
Vous n'êtes que de naïfs males,
Je suis l'Eternel Féminin.

Naïfs males. Het was als een mes, dat alle mannenzielen, rits opensneed! En daarop het hoonende, triomfeerende: „Je suis l'Eternel Féminin" — de tragedie van den Man en de Vrouw in zes coupletten.

Na zoo'n avond is critiek schrijven een marteling. Ik ben slechts een „naïf male" en, madame, nos armes ne sont pas égales.... ... ...

ALLERZIELEN.

TOONEELVEREENIGING.

Weelde-dronken heeft mevr. Julia Cuypers gisteravond als Rita gezwelgd in romantiek. De eerste waarachtige rol voor haar in dit seizoen. En nooit is dit symbool der Moeder Aarde zoo menschelijk, zoo warmbloedig voorgesteld — de vruchtbare aarde, die mensch en dier voedsel verschaft, tot woning verstrekt en waarover de stormvlagen van leed en smart heengieren, die 't arme menschenhart doen ineenkrimpen.

't Was een grootsche creatie van Julia Cuypers. De eerste Rita, die van mevr. v. d. Horst, rijst onmiddellijk naast haar op en nooit was een grooter tegenstelling, de verinnigde smart van de een tegenover de levensvolheid van den ander. En als ik voor het kiezen had — 't is 't mooie van symboliek, dat 'n paar dozijn opvattingen mogelijk zijn, die alle evengoed voldoen — koos ik de Rita van Juli Cuypers. Het echtmenschelijke tegenover het rein-geestelijke.

MINNE-SPEL.

DE ROTTERDAMMERS.

't Is weer over de liefde. Ik kan het niet helpen en 't spijt mij voor de eerwaarde redactie van „de Maasbode", die van liefde op 't tooneel niets moet hebben. De liefde is de menschelijkste allermenschelijke hartstochten en een schouwburg-publiek, dat geacht wordt uit menschen te bestaan, is er daarom allergevoeligst voor. Ook dat kan ik niet helpen, wat niet wegneemt, dat

de eerwaarde redactie mij dezer dagen voor „tooneelcynicus" uitschold. Ach, schreef ooit teederder idealist over tooneel... ...!

Dit „Minne-spel" van Arthur Schnitzler is een droeve geschiedenis, als alle gespeel met min. De jonge man bemint een getrouwde dame. Bemint haar hartstochtelijk. De vriend voorziet ongelukken en tracht hem van haar los te scheuren door hem te storten in avontuurtjes. In minne-spel, dat niet al te moeilijk' begint en niet al te pijnlijk eindigt. Waarvan de eerste kus in overmoed wordt gegeven, waarvan de laatste in katterigheid is gedrenkt. De man trekt de deur achter zich dicht en zegt „Oef!" — het meisje blijft achter en neemt een ander.

Zoo is het cynische leven. Maar zoo gaat het niet op de planken. Daar is het altijd tragisch. Het meisje verdoet zich en de jonge man wordt door den man van de getrouwde dame in een duel doodgeschoten. De vriend — de cynicus uit het stuk — had gelijk gehad. Er moesten ongelukken van komen. Met een verliefden jongeman als de heer Fritz Lobheimer kan dat niet anders. Hij is doodelijk van de vrouw van „een Heer" — aldus noemt het programma den man — en wordt langzamerhand dol op een eenvoudig, jong meisje, dat als een vogeltje door het stuk tipt. Drie bedrijven lang is Else Mauhs dit vogeltje en ze weet accenten te vinden, die je hart in watten pakken, maar aan het slot, als zij hoort, dat haar Fritz dood is, tracht het vogeltje naar de allures van een „grande tragédienne" en is het mis.

V. d. Lugt is de onder een wolk zittende verliefde jongeling — correct als steeds en ingehouden, om niet te zeggen droog. Mien Duymaer van Twist stelt een jolige meid voor met de moderne levensopvatting: „voor jou een ander!", lijnrecht in tegenstelling met haar vriendin, in wie Schnitzler de liefdevolle vrouw met tal van fijne trekjes geteekend heeft. De eerwaarde redactie van „de Maasbode" heeft er jammer genoeg geen verstand van, anders moest zij eens gaan luisteren als Else Mauhs in de geluk-

kige overgave van een vrouw, die alles voor den man heeft opgeofferd, hartroerend fluistert: „Ik ben ééns gelukkig geweest — wat er van me wordt kan me niet schelen!" Zoo is het cynische leven.

De eerwaarde redactie kan zich in dergelijke toestanden niet indenken, omdat zij zich helaas blind staart op de politiek, waarin alles met rozerood idealisme overgoten is — rozerood natuurlijk niet bedoeld als vrijzinnig-democratisch.

De vriend in het stuk — de raisonneur — zit vol geest en — het wordt vervelend — cynisme. Zijn paradoxen op de liefde zijn als bliksemflitsen en een die de liefde van den man schel belicht, is wel deze zijn uitroep: „de man haat de vrouw die hij liefheeft — hij houdt alleen van de vrouwen, die hem onverschillig zijn."

't Was dus weer kip met peren — de liefde.....

DE SCHOONZOON VAN MIJNHEER POIRIER.

TOONEELVEREENIGING.

De bloedroode Barbaar van „De Telegraaf" — zoo noemt „de Groene" van deze week den vaalbleeken schrijver van deze kritiek — schudt meermalen smartelijk zijn hoofd als hij ziet hoe het „Koninklijke" gezelschap onder onze gezelschappen, dat onder de beste omstandigheden den besten schouwburg in den lande bespeelt, onze dierbare tooneelspeelkunst verslonst en verfomfaait en de artisten, onder wie vele verdienstelijke en enkele zeer verdienstelijke, door gebrek aan inspiratie van boven, hun schoone kunst opvatten als een baantje — 't geld is goed en prompt op den laatsten.

Als ik dat bedenk en voor me zie den onvermoeiden Royaards, die kort na elkaar èn de Misanthroop èn de Gijsbrecht voor onze

oogen getooverd heeft op een wijze, die den kunstzinnigsten liefhebber in de kunstzinnigste steden in verrukking zou brengen, — als ik dien anderen onvermoeide, Herman Heijermans, voor me zie, die als een Razende Roland vecht tegen burgemeesters met klepbroeken en in korten tijd een van paar dozijn individuen — 't woord in den waardeerenden zin natuurlijk! — een uitstekend samenspelend geheel gemaakt heeft — als ik dat alles bedenk, dan word ik wel eens bloedrood van ergernis.

Wat Royaards en Heijermans met zooveel minder hulpmiddelen kunnen, zou dat van 't Leidescheplen onmogelijk zijn?

Neem nu weer een voorstelling als die van gisteravond in 't Grand Théatre. Onder de intelligente regie van Verkade werd de vertooning van dit klassieke blijspel een genot voor het talrijke publiek. Het stuk, dat al meer dan een halve eeuw oud is, bleek niets aan frischheid te hebben verloren; het fonkelt van geest en geestigheden en telkens treft het weer door zijn bouw, het voortdurend in evenwicht blijven der handeling.

Voor Const. v. Kerckhoven is het een triomf. Den burgerlijken Poirier, die een adellijken schoonzoon getrouwd heeft — hij en niet zijn dochter — om eenmaal met diens hulp Pair van Frankrijk te worden, heeft hij met kostelijken humor gespeeld en zoo natuurlijk, zoo was hij in de huid van dezen eerzuchtigen aanstaanden bourgeois-gentilhomme gekropen dat je vergat met een acteur te doen te hebben.

Verkade was als de adellijke schoonzoon voortreffelijk zoolang hij ironisch-lachend zich den meerdere van zijn schoonvader voelt Toen hij in de klem raakte werd hij Hamlet, de tobbende, tegen het Noodlot vergeefs optornende Hamlet. En toen mevr. Enny Vrede daar diep-tragisch tegenover ging staan, beleefden wij het wonderbare, dat een Fransch blijspel uit het midden der vorige eeuw op zijn Shakespeariaansch gespeeld werd! Zonder het warme spel van v. Kerckhoven waren we misschien midden in de Macbeth verzeild geraakt.

Mevr. Enny Vreede is een „verschijnsel" op onze planken. Die valt buiten elk kader, dat wij tot dusver kennen. Met geen enkele onzer jonge actrices is zij te vergelijken. Riek Hopper, Emma Morel, Duymaer v. Twist, Else Mauhs, Marietje Holtrop — noem wie je wilt, in elk opzicht is zij geheel anders. Zij spreekt afternoon-tea-Hollandsch; maar zij doet dit zoo bekoorlijk, dat je je gewonnen geeft. Geen zin, geen woord, geen letter van den tekst schenkt zij je, alles, zelfs de meest onbeduidende zinnetjes, zegt zij met stevigen nadruk, zoodat je je wijze hoofd diende te schudden over haar eigenaardige klemtonen, en weer geef je je gewonnen, want haar frischheid, haar innemendheid, haar ontooneelerigheid, het rein zijn van alle beproefde tooneeltrucjes, geeft een wondere bekoring aan haar spel, dat geen spel is. Wat het wel is, is me niet duidelijk maar ik vermoed, dat het een veredelde onbeholpenheid is.

In geen jaren heeft een stuk in het Grand-Théâtre zoo'n succes gehad en de drie gebroeders Van Lier zijn er geen getuigen van geweest. Leon ontvangt je niet meer met zijn hartelijk: „Vrind — Amies!", Jozef is er niet meer achter de schermen en Isouard zit niet meer naast de kas. Het portret van hun vader hangt niet meer in de hal; hun andere schatten zijn uit den foyer verdwenen en het gebouw, dat hun op het 60-jarig jubileum bij monde van mr. Koning als geschenk was toegezegd, is hun onder de voeten verkocht. Als ooit een feestcommissie haar holheid heeft bewezen en ooit een rede van een feestpresident „gezwam in de ruimte" was, dan deze.

Dat hebben de gebroeders aan Amsterdam niet verdiend!

DE KONING ZONDER KONINKRIJK.

PLANTAGE-SCHOUWBURG.

In deze democratische tijden kan men een toevlucht voor onbehuisden meubileeren met koningen zonder koninkrijk, doch

de koning, die hier optreedt, is nooit koning geweest en heeft nooit een koninkrijk gehad. Er is meer verbijsterends. Mevr. Poons speelt bedriegelijk voor een zevenjarig jongetje en zoo doet mej. Roza van Gelder, die de „dolfijn" voorstelt, zooals ik achter me hoorde zeggen. Mevr. Poons gaat in zijn plaats in de Temple en wordt daar langzaam vergiftigd en de dauphin vlucht, groeit op tot een knappen jongen man, met een puntbuikje en een wipneusje, en heet dan plotseling de heer Langenaken, terwijl de zoon van Lodewijk XVI, uit het eerste tafereel, nu in meisjeskleeren rondloopt en Marie de Montvallon heet. Voor wie niet sterk is in de leer der geslachten, is de topographie hier niet zonder moeilijkheden.

Het stuk, dat, wonderlijk genoeg, in ons land nooit gegaan is, zit uitstekend in elkaar, is vol gevoelige scènes en vrijwel zonder de gewone nonsens, die de schrijvers noodig hebben, als het verstand hun begint te ontbreken. Het maakte op dezen eere-avond van Verhagen, die een arglistige Fouché voorstelt, dewelke natuurlijke kinderen verwekt bij echt-adellijke dames, diepen indruk, ook door het goede spel, vooral van Sam Poons, die in een geïdealiseerd jockey-costuum optrad en er zoo schilderachtig uitzag, dat ik me sterk maak, dat de Nederlandsche courses nooit zouden zijn opgeheven als hij aldus aangedaan zijn beroemde „allright!" had mogen schreeuwen.

DE GROOTE VLUCHT.

„Tooneelvereeniging".

of „de Wilde Jacht op 't Tantième , groote sensatie-klucht in 11 afdeelingen met voor en naspel. Uitsluitend opvoeringsrecht aangekocht door de Maatschappij tot Exploitatie van Heijermans' tooneelwerken, onder directie van Herman Heijermans.

Het Voorspel.

Bestaat uit twee afdeelingen. 1e. „Een vraaggesprek met Herman Heijermans , door Bernard Canter in de „Opr. Haarl. Ct." van 4 September 1912.

Vraag: Bent u gebonden aan het advies van een raad van beheer?

Antwoord: Ik heb op 't gebied van de kunst volkomen volmacht.

Vraag: Bij uw tooneelgezelschap is dus de leiding in één hand?

Antwoord: Dat is zij — en in den meest uitgebreiden zin.

Vraag: Vreest u niet, dat uw invloed als directeur-auteur een soortgelijke eenzijdigheid ten aanzien van de te vertoonen stukken zal brengen, als de invloed van den directeur-acteur ten aanzien van het spel?

Antwoord: Daarvoor zal ik weten te waken. De auteur Heijermans is volkomen gescheiden van den directeur Heijermans. Voor zooverre mijn eigen werken opgevoerd worden, ben ik mij zelf en als u wilt, in dàt opzicht eenzijdig. Maar de directeur Heijermans wenscht een absolute veelzijdigheid.

Voorspel, 2e afdeeling, getiteld: „Monsieur le Directeur parlant au public", op 26 Sept. in den Hollandschen Schouwburg:

„Als ik, dames en heeren, hier als „monsieur le directeur" voor u zit, is het nóch met de geslepen intentie als theater-exploitant binnen een paar jaar op een klein, gezellig villatje te gaan rentenieren, nóch om de koetjes van eigen stukken sterker te gaan melken".

Dan begint de groote klucht, welke in 11 verschillende tableaux is ingedeeld:

1e tableau: Ghetto.
2e „ De Opgaande Zon.
3e „ Op Hoop van Zegen.
4e „ Allerzielen.
5e „ Het Kamerschut.
6e „ De Meid.
7e „ Nocturne.
8e „ Het Zevende Gebod.
9e „ Vreemde Jacht.
10e „ Schakels.
11e „ Groote Vlucht.

Zoodra er nog eenige acteurs en actrices los komen, zullen bijgevoegd worden:

12e tableau: Ora et Labora.
13e „ Het Pantser.
14e „ De Schoone Slaapster.
15e „ Uitkomst.

met als Naspel: 't kleine, gezellige villatje of de melk van eigen koeien.

Nieuwe costuums, décors en orkest van de „Vereenigde Geldschieters".

Dramatis Personae:

De absoluut veelzijdige directeur-acteur, bijgenaamd „Tantième-tweeling"..... Herman Heijermans.

Regie: Herman Heijermans.

Koor van 53 zwoegende acteurs en actrices. Speciaal voor deze gelegenheid ingestudeerd het aandoenlijke lied: „Aan het systeem der doublure zijn groote nadeelen verbonden". Woorden van Herman Heijermans.

Plaats der handeling: Het Heijerman'sche standpunt.

Het stuk speelt in den kortst mogelijken tijd.

IN ROK.

De Rotterdammers.

Sinds een aftandsche schoenmaker in een versleten kapiteinsuniform een heel stadsbestuur, de stedelijke schatkist incluis, kon overrompelen, is alles mogelijk en sta je niet bijster sceptisch tegenover dit geval, waarbij een frissche, vroolijke kleermakersjongen met de eene helft van zijn bol vol phantasie en de andere helft vol opmerkingsgave — de twee elementen om in deze halfromantische, half nuchtere wereld vooruit te komen — het in een paar dagen brengt tot minister van Handel en schoonzoon van een ridder.

Zijn kleermakerservaring heeft hem geleerd, dat met een goedzittenden rok aan z'n body zelfs de stomste ezel in de hoogste kringen voor vol wordt aangezien en dit brengt hem op het grandiose idee, in de rok van een van de klanten van zijn baas brutaalweg naar het avondfeest te gaan dat de pas geadelde Joodsche industrieel — het stuk speelt in Oostenrijk en zit dus vol van wat heel goedkoope moppen op Joodsche parvenu's — dien avond geeft. Daar zal hij den eersten minister ontmoeten en hem wijs maken, dat hij het is geweest, hij Anton von Melzer — het „von" heeft hij aan zijn naam gelapt —, die bij de jongste verkiezingsrelletjes in z'n hooge zijden een steen heeft opgevangen die bestemd was voor het hoofd van Zijne Excellentie.

Met een paar goed te pas gebrachte wijsheden uit het boek „Kapitalisten en Arbeiders", dat de schoonzoon van zijn baas bezig is te schrijven, pakt hij den premier in; de oudere dames dweepen met hem, de jongere worden op hem verliefd — ook een voorwaarde om in deze wereld van zakelijkheden succes te hebben — en het energiek-brutale in zijn optreden overbluft de mannelijke knullen en nullen, die hij op dit feest ontmoet. En dit alles in een luchtig geschreven dialoog, vol goede zetten en aardige vondsten, die v. d. Lugt-Melsert met aanbiddelijke los-

heid en charme weet te zeggen. Er is in heel Nederland maar één acteur, die deze rol ook zou kunnen spelen — Loe Chrispijn —, maar ik betwijfel of hij het den Rotterdammer zou verbeteren.

De zwendel dreigt natuurlijk uit te komen, maar Menzel bezweert het gevaar door zijn belagers te overstelpen met weldaden en trouwt tenslotte de rijke Joodsche erfdochter.

De Rotterdammers spelen dit modern sprookje „Grootvader, grootvader, waarom heb je zoo'n goedzittende rok aan?" — „Dat is om de lui beter te kunnen verlakken" — met die weergalooze vlotheid, die de bekoring van hun spel is en hun hier altijd weer een uitverkochten schouwburg bezorgt.

SCHAKELS.

„Tooneelvereeniging".

Is Prancas Duif de meest levende figuur uit Heijermans' verzamelde werken of is hij een onmogelijk wezen? De meeningen zijn er over verdeeld. De eene psycholoog acht het onbestaanbaar, dat een man, die zich van smidsknecht opgewerkt heeft tot leider van een fabriek van 540 man, zich zoo door zijn kinderen laat behandelen en zoo min-voornaam optreedt.

En de andere school acht dezen in den grond goedhartigen, pienteren en vol lolletjes zittenden „ouwe baas", die door een gelukkige speculatie fortuin gemaakt heeft, een mensch van vleesch en bloed te zijn, die pienter genoeg was zich gedelegeerd-commissaris te laten maken, toen hij zag, dat zijn zoon Henk de onderneming krachtiger dan hij zou besturen; die, ondanks zijn voorspoed, dezelfde ruwe kerel gebleven is en, komt hij eindelijk met een lieve, zorgzame vrouw in aanraking — hij, de weduwnaar sinds lange, lange jaren —, naar gezelligheid verlangt in zijn huis, waar zijn kinderen — men kent het stelletje, om niet te zeggen zoodje — het hem zeker niet prettig gemaakt hebben.

Is dat alles zoo onmogelijk?

Voor wie Louis Bouwmeester in de rol ziet, is de questie geen quaestie. Die maakt van Pancras misschien wel den meest aannemelijken mensch, die er door onze tooneelliteratuur wandelt. En vooral als hij hem speelt zooals gisteravond — sober, ingehouden, en toch vol pit en levenslust.

In den beginne was hij er niet in en het gevoelige scènetje met z'n ouwen kameraad Dulk, die hem in '68 het leven gered heeft, mislukte vrijwel. Wie herinnert zich dien stumperd niet van v. Beem?

Maar verder werd het voor Bouwmeester 'n triomf en wie zich door de kou heeft laten weerhouden om hem te zien in een van zijn beste creaties, heeft de gelegenheid verzuimd van binnen warmer te worden dan door vier ouwe klàren en zes grocjes.

HET ZEVENDE GEBOD.

TOONEELVEREENIGING.

„De herinnering aan een ding,
Is schooner dan het ding",

zong Herman Gorter in „Mei", dat zijn December werd. De herinnering aan de voortreffelijke voorstellingen van de N. T. V., is dus nog schooner dan die opvoeringen zelf en het is met die herinnering, dat je heel den avond vecht, die oogenblikken uitgezonderd, dat mevrouw De Boer en mej. Van Kuyk op 't tooneel zijn. Onder de onsterfelijke engelen zal de „Engel" van mevrouw De Boer eenmaal haar plaats innemen en komt de toekomststaat ooit, de dan levende mensch zal ongetwijfeld zijn historisch-materialistisch hoofd schudden over de verwording der maatschappij uit de jaren 90—95, toen fatsoenlijke weduwvrouwen kamers moesten verhuren aan op zwart zaad zittende studenten

en door de kleine zorgen des levens verwerden tot ongekamde feeksen en groezelige heksen.

Eén verandering heeft mevrouw De Boer in haar rol gebracht en het klonk mij niet als een verbetering in de ooren. Ze praot nou plèt-Jordaonsch. Is dat onder den invloed van den lezerdramaturg van dit gezelschap, Is. Querido, die blijkbaar in diepe duisternis werkt?

Mej. v. Kuyk is eveneens 'n engel, een engel, die de figuur van Peter in een ander en beter licht brengt dan mevr. v. d. Horst, hoe groot haar kwaliteiten waren, het vermocht te doen. Mej. v. Kuyk heeft het zalige geluk jong te zijn! En zij speelt de rol jong en lief, die korte stonden, dat in deze armzalige Pijp-omgeving het zonnetje schijnt. Dat jonge geluk heeft Heijermans zoo goed als niet doen voelen in zijn stuk. Jetje van Kuyk doet dit wel en dat is het verrukkelijke in haar. Komt de strijd, dan is zij opnieuw lief — lief door haar angst voor de familie, haar schaamte over haar vader en moeder en haar ongerustheid over Peter's gezondheid. En valt de slag, sterft de arme jongen, dan is zij ontroerend door haar smart, die zelfs het nuchterste ding, dat ik in een schouwburg ken — de controleur der gemeentebelastingen — tranen in zijn oogen brengt. Peter speelt een jong acteur, Jaap v. d. Poll. Zijn jeugd maakt hem sympathiek en tusschen het sublieme spel van Mevr. De Boer en dat van Mej. v. Kuijk bederft hij niets en doet zelfs vele goede dingen; o.a. de romantische uithalen, die in dit fel-realistische stuk voorkomen, zegt hij sleepend-mooi.

Bart — en we denken aan Ternooy, de op 't oog apathische Bart, die de dingen zoo rustigsnijdend wist te zeggen. Brandenburg speelt hem als Brandenburg en tracht de figuur nergens tot een figuur te maken. Wat misschien een verdienste is. Er is een warm-voelende Gaaike van Truus Post, die, voor zij nog een woord in het eerste bedrijf gezegd heeft, treft door het leed, waaronder zij gebukt gaat; een lieve moeder Dobbe van Mevr. v.

Kerckhoven en een bijzonder goede pastoor van Johan Schmidt, die in „Allerzielen" als Van Dalen met zijn „dat is vast" reeds uitstekend debuteerde. Slecht is Erfmann èn als de oude Dobbe èn als Ricaudet. In het eerste bedrijf groeiden zijn bakkebaarden uit z'n ooren, wat misschien mode in Zeeland was en zijn dikke pels kon zijn mager spel niet verwarmen. En als Ricaudet leek hij naar niets en op niets. O, Henri de Vries, keer terug!

Louis is gelukkig terug en het is te hopen, dat Heijermans er in slaagt hem vast te houden. Ik zie hem als Dobbe en als Pancras Duif en als den reeder Bos en als den Koster in „Allerzielen" en misschien als Shylock in „De Koopman", een „Koopman", in elkaar gezet onder de artistieke leiding van Heijermans en Verkade!

O, zuster Anna....

MEVROUW WARRENS's BEROEP.

TOONEELVEREENIGING.

Vivie Warren bestaat voor 9/10 uit koudzakelijke en voor 1/10 uit vrouwelijk-gevoelige hersenkronkels. Mej. v. Kuyk maakt er 10/10 sentiment van, doet zelfs melodramatisch en had er succes mee bij het Zondagavondpubliek. Shaw romantisch — mijn eigen oogen hebben het wonder aanschouwd aan het slot van het derde bedrijf.

De mevr. Warren van mevr. v. Kerckhoven kent iedereen nu wel, en wie haar nog niet mocht kennen — hij ga onverwijld ten Hollandschen Schouwburg. Dat is de vrouw, zooals ieder haar voor zich moet zien na lezing van het stuk. Dit bij-de-hande wijf met haar prachtigen zin voor zaken doen aan den eenen, haar grove gevoelens aan den anderen kant. Het tweede bedrijf' striemde ze tot fel leven en zij speelde met zooveel kracht, dat in de zaal iedereen er op zou gezworen hebben, dat er geen fatsoen-

lijker en aangenamer werkkring voor een jong meisje is dan pensionnaire in een huis der firma Warren en Crofts.

Ik heb geen overtreffende trappen, hoog genoeg, die aan dit sublieme spel reiken en ons tegenwoordig geslacht is wel zeer gebenedijd, dat het drie artiesten heeft als mevr. De Boer—Van Rijk, mevr. Mann—Bouwmeester en mevr. Van Kerckhoven—Jonkers, die het avond aan avond de opperste schoonheid, de opperste ontroering brengen. Ellendig volk van Nederland, zijt gij deze vrouwen eigenlijk wel waard?

Louis Bouwmeester als Crofts. Ik was zeer benieuwd, hoe hij deze Shaw-figuur onder zijn knuisten zou verwerken. Wij hebben hondsche, knorrige, nijdige Crofts gehad, die hondsch en nijdassiger bleven tot in hun liefdesverklaring aan Vivie. Bouwmeester heeft klaarblijkelijk overwogen, dat zelfs een Crofts op zoo'n oogenblik zijn gevoeligen kant laat zien en hij werd bijna..... joviaal. De ploertige, smerige Crofts beminnelijk — men voelt de schrille tegenstelling en de walgelijkste van alle Crofts staat voor ons. Helaas! Bouwmeester schoot tekort, de tegenstelling, die hij zonder twijfel gewild heeft, kwam niet tot ons. Van den schofterigen Crofts hadden we te weinig gezien om van den joviaal doenden te walgen. Ik durf heel veel, maar nu ik pas in de „Oprechte Haarlemmer" gelezen heb, hoe „onhoudbaar-belachelijk" Heijermans het vindt, „wanneer lieden, die van de practijk van het theater geen jota begrip hebben — dit slaat op den heer Frans Netscher, den criticus der „Oprechte" — zich toontjes aanmatigen tegenover hun meerderen in kennis, talent en ervaring — dit slaat op Heijermans — huiver ik bij het maken van de opmerking, dat Bouwmeester's grime niet terugstootend genoeg werkt. Hij lijkt zelfs op Louis de Vries in zijn schoonste oogenblikken, terwijl Royaards als Crofts regelrecht uit een hondenhok scheen te komen.

GABRIËL SCHILLINGS VLUCHT.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Dit stuk wemelt van menschen, die met den helm geboren zijn en zou, wil het succes hebben, in de vierde dimensie gespeeld moeten worden. Doch aangezien de artisten van „Het Neêrlands" alleen lang, breed en dik zijn, is het als een baksteen gevallen.

Doch laat ik u een geregeld verhaal doen van dezen interessanten avond.

Als het scherm opgaat, zijn wij op het Fischmeister's Oye, een eiland in de Oostzee. Het tooneel stelt een duinlandschap voor, dat uit kleine hooibergjes bestaat. Op een dikte ligt Rika Hopper en leest. Een timmerman en zijn knecht wandelen langs haar heen en het blijkt dat zij hout halen om een doodkist in elkaar te timmeren. Symbool no. 1. Gedenk te sterven, ook als je vacantie hebt. Links van de hooibergen staat een houten loods. Er tegen aan hangt de piek van een schip, in den vorm van een vrouwengedaante. Is aan land gespoeld, tegelijk met de bemanning van het schip, waar-ie aan vast zat. De matrozen verdronken doordat de vrouw aan de piek onderdook en zich in het zand woelde. Symbool no. 2. Volg je een vrouw, die naar het strand gaat, dan heb je kans op natte voeten.

Nadert een gebruind heer met een baard, die zijn rol niet kent. 't Is Chrispijn. Ook 'n symbool, 't symbool van een man, die onwetend door het leven gaat en afgaat op een stem uit de diepte. Riek Hopper is intusschen ook een symbool geworden — de frissche, levendige vrouw, die den kunstenaar alleen tot vrouw is, als deze alleen man is. D. w. z. in zijn vacantie. Want Riek Hopper en Chrispijn ontmoeten elkaar alleen in den zomer op dat verlaten eiland. Zij zijn twee tortelduifjes. Mevr. Hopper heeft last van „second sight", het tweede gezicht.

Chrispijn kondigt haar de komst van Gabriël Schilling aan, een schilder uit Berlijn, die vandaar gevlucht is voor twee vrouwen —

zijn wettige, die hem naar beneden haalt door haar kleinzieligheid, en zijn onwettige, die hem nog een trap toe geeft door zich aan hem te hechten en hem het werk onmogelijk te maken. Symbool no. 4: groote stad Berlijn met haar zorgen voor het dagelijksch brood en haar verleiding.

Zoo'n stuk is heel mooi, want je kunt het uitleggen zooals je wilt.

Chrispijn en Riek Hopper zullen Schilling, d. i. Louis de Vries, weer gezond maken. Ik twijfelde aan het succes, want de Vries was een en al kleverige marsepijn. Net als hij zich kiplekker gaat voelen en met zijn vrienden naar Griekenland zal tijgen om 'n bad van schoonheid te nemen, komt de onwettige hem verrassen. Mevr. Gusta de Vos-Poolman speelt haar en doet haar uiterste best de noodlottige vrouw voor te stellen. Het gaat haar slecht af. Een rol voor Yvette Guilbert, voor iemand wier houding en gebaren het onmiddellijk bij den toeschouwer inbranden: „Je suis la femme, on me connait!"

Met een Schilling van zoethout en een actrice, die al haar aangeboren vriendelijkheid weg te werken had, mislukte dit symbool allerellendigst. Schilling raakt weer onder haar invloed en vandaar buiten westen. Een dokter komt en brengt Schilling's vrouw mee — de wettige en wat zelfs in de symboliek niet kan uitblijven — als beide dames elkaar ontmoeten, willen zij elkaar met haarspelden te lijf en schelden als vischwijven. En mevr. De Vos èn mevr. Holtrop deden het bijzonder natuurgetrouw en het wonder geschiedde, dat in dit stuk, vol mystiek, waar naar het publiek met open mond — van het gapen — had zitten staren, dit fel-realistisch scènetje het eenige succes werd.

Schilling is door de aanwezigheid der twee vrouwen natuurlijk totaal de kluts kwijt, klimt op een schoonen avond uit zijn bed en zijn raam uit, vertelt den doodkistenmaker van zijn eigen begrafenis en wandelt vervolgens, na een ietwat onsamenhangende redevoering tegen een seinpaal, die wat houterig op het tooneel staat,

tot ver over zijn lange ooren in zee. Bij kaarslicht, als de zee, die heel den avond zoo natuurlijk ruischt, dat je 't zout proefde als je je lippen nat maakte, onstuimig wordt, de wind giert en het zwerk jaagt, zoeken de vrienden naar hem. Achter een coulisse vinden zij hem aangespoeld en in optocht, precies zooals Schilling het beschreven heeft, gaat het over het tooneel. Dan hoor je het geluid van een baksteen die valt.

Aan het slot werd ternauwernood geklapt. Het falen komt voor een groot deel op rekening van het spel. Louis de Vries heeft een weeïg-zoete manier van spreken en kijken, die dezen Schilling tot iets slijmerigs smaakt. Ik kan me voorstellen, dat een ander de tragiek in deze figuur — den ondergang van een groot talent tuschen twee onmogelijke wijven — beter zou doen gevoelen.

Chrispijn, die een beroemd beeldhouwer moet voorstellen en van leven onstuimig moet overvloeien — in den loop van een paar bedrijven wordt hij zijn eerste liefde ontrouw en loopt een 17-jarig meiske na — had de levendigheid van 'n ouderling, die met het kerkezakje rondgaat. Mevr. Lobo-Braakensiek, de bekoorlijke 17-jarige, zei een lesje op en deed het zeer slecht. De eenige, die onverdeeld te prijzen is, is Rika Hopper. Tusschen al dat vage, ibsenachtige gedoe, deed zij werkelijk aan als 't jonge, bloeiende leven, als de vrouw, die liefheeft enkel om lief te hebben, om zich te geven.

NINA.

TONEELVEREENIGING.

„Veredelde onbeholpenheid" heb ik na Poirier's Schoonzoon van Enny Vrede gezegd. 't Is er naast, zooals elke critiek er naast is en het beleefde verzoek is dus nooit waarde te hechten aan wat ik hier schrijf, ook thans niet.

Mevr. Enny Vrede is de interessantste verschijning die wij in

jaren op onze tooneelen gehad hebben en als ik „veredelde onbeholpenheid" bij deze terug neem, dan is dit omdat zij mij heden-avond in het derde bedrijf van dit stuk overtuigd heeft, dat zij een eersterangs artiste is, die zonder de verfoeilijke tooneelschooltrucs, die sinds jaren onzen smaak hopeloos bedorven hebben, de kunst verstaat 'n stemming te verwekken, achtergrond te geven aan haar eigen figuur en daardoor de zieltjes van de toeschouwers naar zich toe te trekken en ze te kneden tot het gevoel er uitdruppelt. Zij staat wel zeer apart in onze tooneelwereld en als onze jonge en ook de minder jonge actrices een vriendelijke raad van mij willen aannemen, laat ze dan Enny Vrede's spel eens nauwkeurig bestudeeren en als er nog redding voor hen mogelijk is, dan zullen zij veel nalaten wat zij tot dusver deden en doen wat zij voortreffelijk doet: zoo uit het leven op het tooneel stappen en toch de illusie van het echte, waarachtige leven niet verliezend.

In die bewuste derde acte krijgt Nina, het lieve tweede vrouwtje van den drogen, vervelenden Filmer Jesson, brieven in handen van Filmer's eerste vrouw, de nog altijd als een heilige ziekelijk vereerde Annabel. Minnebrieven van een vriend des huizes aan haar. En Nina, die voor een oortje thuis heeft gelegen en onnoemelijk lijdt onder de behandeling van Annabel's hoogst achtenswaardige familie — Filmer zou je zoo in zijn achtenswaardigen kraag pakken! — krijgt nu eindelijk gelegenheid zich te wreken. Doch edel, lief vrouwtje als zij is, verwerpt zij dit idee en geeft de brieven aan haar zwager, den man met de ironie en het gezonde verstand, die — 't is natuurlijk Verkade en Verkade niet op z'n best, want hij was den tekst van zijn rol niet meester en zei de dingen dus niet vlot genoeg —, die de brieven aan zijn broer geeft, dewelke thans eindelijk met open oogen naar zijn respectabele schoonfamilie kijkt en ze de deur uit werkt.

HAMLET.

TONEELVEREENIGING.

Het moet gisteravond bij de „Tooneelvereeniging" zwaar getocht hebben, want, terwijl Shakespeare in 't Grand Théatre ging, werd v. Riemsdijk in den Hollandschen Schouwburg gespeeld. Dat zal zijn, wat Heijermans in zijn openingsproloog noemde, „frissche lucht brengen".

„Silvia Silombra" heb ik zeker al twintig maal vermoord, maar het leeft telkens weer op en nog erger dan de geest van Hamlet's vader, waart het over de zeer platte daken van onze tooneelen rond. Ik geef het op.

't Is nu al weer wat jaren geleden, dat Verkade's allereerste „Hamlet in „Odéon" ging. De Noord-Oostenwind woei er om je slapen en de voorstelling had veel fladderigs. Maar de poging was sympathiek. Sinds dien is er veel veranderd. In de kleine zaal van het Concertgebouw droeg Verkade eenigen tijd later zijn lievelings-rol voor en het bleek, dat hij zich sterk in de rol had ingeleefd en een zeer aannemelijken Hamlet gaf, een koningszoon echter, die alleen mooi was om te zien als hij zat.

Staan en loopen kan hij nog niet en zijn gebaren zijn en blijven die van een jongen hond. Volgens de regelen der kunst is zijn zeggen ook zwak en toch is het deze zwakheid, die tot een kracht wordt. Want in dat zwakke zit zooveel sympathieks, het klinkt alles zoo innig oprecht, dat men, eenmaal aan zijn wijze van zeggen gewend, in een stemming komt, die zeer na verwant is aan meeleven.

De figuur in het stuk was voor mij gisteravond minder Hamlet dan wel Claudius, de koning, Ik had niet gedacht, dat Van Gasteren in staat was dezen koningsmoordenaar en eerzuchtige zoo scherp te typeeren. Zijn sterk gespierde spel, de ingehouden kracht van zijn taal, zetten een stut onder dezen „Hamlet", die in de hoofdpersoon wel wat te slap is, al is het een zeer levendige slapheid.

DE SPHINX.

TONEELVEREENIGING.

In een interview met een verslaggever van „Haarlem's Dagblad" heeft jhr. v. Riemsdijk zijn ontwikkelingsgang als dramatisch auteur ongeveer aldus geschetst: „Ik begon met stukken, waarin 25 personen optraden, kwam allengs tot 18, daarna tot 10 en thans ben ik zoover, dat in „de Sphinx" slechts acht voorkomen. Ik ben nog jong en hoop zelfs eenmaal mijn ideaal te bereiken: het schrijven van een stuk, waarin alleen een heesche souffleur optreedt, doch dit heeft eenige technische bezwaren, die ik vooralsnog niet meester ben."

„De Sphinx" komt het ideeal al aardig nabij, want van de acht personen, die het telt, zijn er maar vijf volkomen gaaf, een is er blind, een heeft een bochel en de derde is idioot en in de groote pauze had ik nog een weddenschap loopen, dat mevr. Cuyper doofstom zou worden en Adolf Bouwmeester een paar lamme beenen zou krijgen.

't Is overigens een diepzinnige geschiedenis. In Noord-Dalmatië woont Pietro Gignoni en is componist. Hij schept oratoriums en is beroemd. Ook is hij getrouwd. Zijn vrouw is echter blind of zoo goed als blind. Zij zal aan de oogen geopereerd worden en als zij weg zal gaan naar het ooglijdersgesticht, stijgt uit de zee op haar zuster. Dat is schoon gedacht, deze uit het water in een goddelijk reistoilet opstijgende Hester. Ook is er in huis, doch deze woont onder de balken, een gebochelde organist en verder zwerft door het huis een idiote Zigeunersjongen, die bevliegingen heeft. Er komt natuurlijk een journalist in, aan wien de heer v. Riemsdijk uitlegt, dat Silvia Silombra een meesterwerk is, doch dat de critiek het niet snapt, en verder een dienstbode en een postbode.

In den tijd dat mevrouw geopereerd wordt met het gewone gevolg — ze keert blind terug — is Pietro, de componist verliefd

geworden op Hester, doch alles is doodelijk kuisch. Wel heeft Anna, de vrouw, 's avonds in de gang een plank hooren piepen en een deur hooren open- en dichtgaan, maar Hester zweert een duren eed, dat zij het niet is geweest.

Doch Piko, de zigeuner heeft alles gezien en gehoord, vraagt aan Pietro, waarom hij geen zon om zijn hoofd draagt als de heiligen uit zijn gebedenboek, waarop Pietro het zonder zon benauwd krijgt en Piko wegstuurt. Dit tooneel laat aan duidelijke symboliek niets te wenschen over. Anna doet Hester zweren, dat ze Pietro niet lief heeft en Hester zweert. Maar dan vertelt Piko, die weer een wandelende stuip heeft, alles aan Anna en de blinde, die op Pietro's verjaardag 40 jongens uit Haarlem heeft laten komen, die een gedeelte uit Pietro's nieuw oratorium „De Sphinx" geheeten, lichtelijk valsch zingen — de auteur had ze wat rijkelijk op boterletters en limonade getracteerd — hoort, juist als het gezang het schoonst is, hoe Pietro Hester zoent en Hester tusschen twee zoenen steunt: „Zoo als ik jou liefheb, kan geen vrouw je beminnen!"

Waarmede alweer bewezen is, hoe onverstandig, om niet te zeggen roekeloos, het is, een onwettige vrouw te zoenen als alle ramen en deuren openstaan.

Ach, ware de blinde slechts doof geweest, doch eilacie.... Zij snelt naar den rand van het terras en werpt zich in de koele zee. Maar Hester heeft haar gezien en wil..... wat ze wil, weet ik niet, maar ze valt bijna over haar wat te nauwe rok — het toilet is anders een droom van aardbeien met room en crême à la ananas — en begint — ik overdrijf heusch niet — zoo te kokhalsen, dat ik van den weeromstuit me verbeelde bij een stijven bries op de Noordzee groengeel over de reeling van de Harwichboot te hangen. Het was bij die gelegenheid, dat ik 10 tegen 1 wedde, dat mevr. Cuypers van de schrik doofstom zou blijven.

Het is anders bijna Ibseniel gedacht: de eene vrouw uit het water komende en de andere er in vallend.

Er is ook nog een vierde bedrijf. Hester is half verlamd, maar spreekt, helaas, nog wat tot snood gevolg heeft, dat zij Piko uitnoodigt, haar in het water te duwen. Maar zij deinst terug! Dan trekt zij een pracht van een fluweelen mantel aan, zet een coquet fluweel mutsje op en neemt afscheid van Pietro, na deze verteld te hebben, dat zij gezien heeft hoe Anna zich verdaan heeft.

Dan is Pietro met stomheid geslagen en woelt in zijn haren. Doch Rosni, de gebochelde, is niet dood — hij leeft en vertelt aan Pietro, dat hij Anna in stilte liefhad omdat zij zijn bochel niet zien kon, waarop Pietro met nog meer stomheid geslagen is, waarop Rosni voor het orgel gaat zitten en langzaam een aria uit de op muziek gezette „Silvia Silombra" speelt. Dat redt Pietro van een zeer stille beroerte en hij gaat weer aan het componeeren. Dan valt het doek.

Er waren veel kransen, o.a. een met op de linten: „Het Kunstsyndicaat". Dat zal een fabriek van geconserveerde tooneelstukken in blik zijn.

Van het spel is weinig te zeggen. Een dergelijk stuk is niet te spelen. Elze van Duijn, uit de school van Enny Vrede, had voor het eerst een groote rol, die der blinde vrouw. Zij deed het beminnelijk links.

Verkade had de regie, het zag er dus goed uit.

Dat is nu de Kerstavond in den Hollandschen Schouwburg! O, Herreman — keer terug!

HET LEVENDE LIJK.

Het Tooneel.

Als een arme slobber een schilderij maakt, dat in 't halfdonker op 'n Israëls lijkt, de handteekening van den Meester er onder zet

en het tracht te verkoopen, draait hij, als hij gesnapt wordt, de bak in.

Als een tooneeldirecteur het stuk van een dooden auteur tot een levend lijk maakt, het vervalscht en verknoeit, het aan den man brengt als „drama van Leo Tolstoï", doet niemand hem wat.

Het groote verschil tusschen Royaards en Heijermans is nu wel gebleken. De een is de koopman in kunst, die maling heeft aan het werk van den auteur, als hij meent er meer recette mee te maken; de ander heeft er heiligen eerbied voor, beduimelt het niet en denkt er niet aan het op te voeren, als hij het niet kan opvoeren in den geest van den schrijver. De „bewerking" van Heijermans heeft de ziel uit het stuk genomen en acht tafereelen lang heb ik me afgevraagd, of Fedor Protassov wel een mensch was. Eén der voor het begrijpen van deze figuur meest belangrijke scènes, die tusschen Fedor en Vorst Abreskow, is gewoonweg geschrapt, een scène, die bovendien tot een der beste van het stuk behoort.

Bij Royaards ziet men, dank zij de twaalf tafereelen, een mensch leven; men ziet en voelt zijn verwording; onder zijn lompen blijft een hart kloppen en men begrijpt, hoe deze man zóó leefde, zóó leed.

Dat het stuk daardoor spanning of onroering brengt — helaas neen. Men volgt met aandacht het langzaam wegzinken van dezen mensch; hij interesseert u, doch hij staat zoo ver van ons, degelijke Hollanders, af, dat wij er naar staren als naar een natuurverschijnsel, waarvan wij niets begrijven. Als het uit is, zeg je „oef" en hol je naar de tram.

Royaards heeft hem prachtig gespeeld. Hij bleef de aristocraat, ook tot in zijn omgang met boeven en gespuis. En hoe meer hij zakte, hoe meer hij het uiterlijk kreeg van een heilige. Een man, die het leven met al zijn misère en misselijkheden omvat heeft en het al lang heeft laten vallen, ergens op een ongure plek. En evenals in den Hollandschen Schouwburg, na Bouwmeester's spel, heeft het publiek den acteur een minuten-lange ovatie gebracht.

Een ovatie, die ook den artistieken leider moet gegolden hebben, want deze voorstelling is, wat de vrienden noemen, een „artistieke daad". De aankleeding is schitterend. Elk der twaalf tafereelen is een welverzorgde, artistieke schakel geworden in dezen langen keten, waarin de scène met de Zigeuners tot een der prachtigste staaltjes van regie-kunst behoort, die ooit op onze tooneelen vertoond werden. Doodjammer, dat het geen creatie is, doch slechts navolging van Reinhardt's geniale mise-en-scène. Alleen reeds dit tafereel, met zijn stemmingsvolle kleuren, zijn karakteristieken zang, waartusschen Jan Musch, die wonderkerel, plotseling te voorschijn schiet en als een volleerde Russische danser een waïsaha danst, is een gang naar het Paleis waard.

OEDIPUS.

OPENLUCHTVOORSTELLING-SONSBEEK.

Een dal — 'n kom in 't dal en daaromheen de rust van het zomersche woud. Een plekje om te droomen, languit op de droge dennennaalden, de zuivere boschlucht diep in te ademen en de stad, de verfoeilijke stad, met zijn verfoeilijke aanplakbiljetten van het Nederlandsch Tooneel: „1 Augustus heropening!!", te verrevloeken.

Vrede daalt in 't gemoed en het kwijnende oog ziet gestalten zich bewegen tusschen de paarse stammen. Een herderspel van lichte dans en vlindervlugge passie? Wee! Wee! Het blijkt het Thebaansche volk, dat naar Oedipus' paleis ijlt, om hem te smeeken hen te helpen.

„Oedipus — Oedipus — help ons — Oedipus!"

Dit een door de vermaledijde pest tot wanhoop gebracht volk?! Het zijn goed gekleede, schoon gewasschen, weldoorvoede, Arnhemsche meisjes en jongens, wier geprevel een enkele maal doet huiveren, doch die overigens in niets aan een waanzinnig te hoop

geloopen menigte doen denken. De zon, de lieve zon, die wij dezen zomer alleen nog maar bij naam kenden, schijnt recht in hun gezichten en tegen een dergelijk licht is geen schmink bestand.

Van beide kanten naderen zij het paleis, dat trotsch en streng en zwijgend voor hen staat — machtige schepping van Lensvelt, Royaard's onovertroffen decorateur.

Daar openen zich de bronzen deuren van het paleis en Oedipus verschijnt. Aller armen strekken zich naar hem uit.

Daar staat de vorst.

Geel is zijn gewaad — geel als de haat der goden en de meanders langs de zoom zijn als doolhoven, waarin het menschelijk verstand zich voor eeuwig verliezen zal. Klein, ineengedrongen lijkt Royaards tusschen de machtige zuilen van zijn paleis. Alles in hem duidt op kracht, op den man, die bij het gefluisterde woord: „vondeling" den fluisteraar worgt; die, op het kruispunt der drie wegen in zijn rust gestoord, Laïos en zijn knechten noodslaat. Ook den man, die door zijn intellect het raadsel van de sfinx oplost? Kracht, brute kracht. In wien het woelt en gist. Zijn stem is als een klok en tot ver in 't bosch sterft eerst de klank.

De van Delphi terugkeerde Kreon nadert. Jong en veerkrachtig is zijn gang en trouwhartig klinkt zijn stem. Dat is geen samenzweerder, geen belager van den vorst. Phoibos heeft gesproken en verheugd treedt hij tot den koning, om hem de orakelspreuk mee te deelen:

„dat wij uit dit land verdrijven moeten
een man, hier wonend, vloekbeladen, dragend
pestbuilen op 't gezonde vleesch, verdoem'nis
zaaiend op dezen grond en om zich
strooiend dood en verschrikking".

„Vloekbeladen" is een leelijk germanisme, dat uit den Thebaanschen mond van Co Balfoort mal klinkt.

De scène wordt door Royaards en Balfoort voortreffelijk ge-

speeld en voor de zooveelste maal valt het op hoe Sophocles, spottend met alle logica, Oedipus laat vragen: „Wààr was 't, dat Laïos viel?" — Oedipus, die, nota bene, al een jaar of twaalf met Jocaste, Laïos' treurende weduwe getrouwd is! Alsof de tweede man nooit naar het lot van den eerste informeerde! Gewoonlijk beginnen tweede mannen daarmee.

Maar Sophocles is een groot dichter en alles kan hij ons doen aanvaarden. Hoe sterk zijn dramatisch inzicht is, bewijzen vooral twee scènes, die, waarin Teiresias tot zijn vervloeking komt en die, waarin Oedipus den ouden herder het geheim van zijn geboorte ontwringt. En ik dacht aan den knapsten schrijver met het sterkst dramatisch instinct van deze tijden, aan Henri Bernstein, en ik vond hem een stumperd.

Prachtig is het spel van Royaards en Jan Musch, den blinden Teiresias. De heftige, volbloedige Oedipus, de sterfelijke mensch, die de hand der goden begint te voelen en tegenover hem de Ziener, sterk in zijn geloof, onaantastbaar in zijn bijna-goddelijkheid. Nooit heb ik zóó den strijd tusschen God en mensch gevoeld. De oude beuken trilden mee van aandoening.

Kreon in zijn donkerpaersen mantel nadert en het flitst door Oedipus' ziekelijk brein, dat tusschen hem en Teiresias.....

Daar openen de deuren zich opnieuw en een teer figuurtje in blauw werpt zich tusschen de beide mannen — Jokaste....

Sophie de Vries, die in zielloos salon-spel schitteren kan, is een lief poppetje, die haar goudglanzige blauwe mantel heerlijk weet te plooien, doch geen Thebaansche koningin, die het gedragen woord met breed gebaar ondersteunt.... Helaas, en ik dacht aan het uiterst gering aantal Nederlanders actrices, in staat hier deze rol te spelen. Alida Klein? Er is bij Royaards een onder de jongeren, die het figuur en het gelaat er voor heeft, doch, of haar stem kracht en haar gebaar macht heeft, weet ik niet. In een heel winterseizoen hoor je van die meisjes gewoonlijk niet meer dan een gilletje.

Veel van het schoone tusschen Joacaste en Oedipus gaat verloren, verwaait over de vlakte voor het paleis en stemming komt pas weer als het koor van grijsaards na het vertrek van den koning en zijn gade, naar voren komend, mompelt:

Hebt gij 't gehoord?
hoe zij van de goden spraken,
hoe ruw de woorden, schaamt'loos en naakt,
uit hunne monden braken?

En, terwijl zij dit mompelen, rolt de donder. De Natuur is een uitstekend regisseur. Het koor van grijsaards, dat van nu af bijna onafgebroken aan de handeling deelneemt, was, zoover een gesproken koor dit zijn kan, treffend in zijn uitingen, voortreffelijk als het aangevoerd werd door Van Dalsum.

En onderwijl de schaduwen van de boomen steeds meer opkruipen naar het paleis en de lucht donker wordt, wordt het Noodlot aan Oedipus voltrokken.

Het tooneel tusschen hem, den bode uit Korinthe — Daan van Ollefen was mooi bij stem — en de oude herder — was wel het dramatische hoogtepunt. Waanzinnige angst heeft allen aangegrepen en als een vogeltje, met gebroken vleugel staat Jocaste tegen een der zuilen, terwijl Oedipus in wilde wanhoop het laatste woord uit den ouden herder perst.

Tot zoover heb ik de voorstelling prachtig gevonden. In een paroxysme van menschelijke ellende, slaat Royaards den mantel voor de oogen en wankelt het paleis in:

O, Licht! 't voor 't laatst,
dat ik u zie! Vervloekt als kind, nog éer
het was geboren! Vervloekte moordenaar!
overal vervloekt!

Als de maagden het paleis uitkomen met hun:

„Dood! — Dood! — De koningin is dood!"
begint de narigheid. Een paar der maagden lijdt aan zware krampen en een met een gestalte als een boschnimf draait zich in elkaar als een worstje in de pan.

Dan verschijnt Oedipus en hij ziet er uit als een Papoea. Wild z'n haren en vol bloederigheid zit zijn gezicht en kleed. Naar mijn smaak te realistisch. Voeg daarbij dat weeklagen Royaards' sterke kant niet is — in mijn jeugd hadden we een hond, die aan één oog blind was en die even onuitstaanbaar jankte als je hem op zijn staart trapte — maar de doodstuip kreeg mijn illusie toen Oedipus mij op zijn tocht naar de wildernis voorbij strompelde en ik op zijn kleed de roode lapjes flanel zag bengelen en bibberen, die bloedvlekken moesten voorstellen!

Meer soberheid in dit laatste deel en de voorstelling zal behooren tot het schoonste van het vele schoone, dat Royaards ons reeds voorgetooverd heeft.

Er was veel publiek, dat, zeer onder den indruk, den Leider en Acteur stormachtig toejuichte, toejuichingen, waarin Lensvelt, den knappen decorateur, die een van zin en ziel is met zijn directeur, deelde.

O, waarom worden niet alle schouwburgen van dit aardrijk weggevaagd en is 't ons, critici, niet gegeven, onder een eeuwenouden beuk gelegen, den reinen geur in te ademen van mos en gedroogde beukennootjes, in plaats van op een wiebelend schouwburgstoeltje, vieze parfumpjes op te snuiven van juffrouwen met speknekken voor je en verwoede verbruiksters van pillules orientales achter je?

Wee! Wee! Wee! 1 Augustus heropening!!

DE WEVERS.

„Tooneelvereeniging."

De zieleverwantschap tusschen Hauptmann en Heijermans is treffend. De tentoonstelling van maatschappelijke ellende op de planken is hun beiden zeer dierbaar en toen daarin niets meer voor hen te bereiken was, hebben zij het met niet al te overtuigend succes met sprookjes en gemengde symboliek beproefd. Maar het rauwe realisme is hun eerste liefde gebleven. „De Wevers", Hauptmann's tweede stuk, is niet anders dan een bijna bioscopische opeenvolging van tafereelen uit het weversleven, anno 1840. Een intrigue, eenige draad is er niet in het stuk, evenmin als het een hoofdpersoon telt. Er zijn vijftig, honderd hoofdpersonen — de wevers zelf, wier ellende ons weinig ontroert. Ligt het aan Hauptmann, die eenvoudig den buitenkant gaf van dit lijden? Of ligt het aan de sinds 1840 veel verbeterde sociale wetgeving, die toestanden als deze heeft opgeruimd?

Het stuk is vol lawaai en zonder conversatie en een sociaal-democratisch publiek, zooals op dezen première-avond, dat zijn revolutionnaire slachttanden reeds lang heeft gewisseld voor den revisionistischen verstandskies, raakt nog wel in vuur, maar weet drommels goed, dat er van een gewapend optrekken met talhouten en soeplepels nooit meer sprake zal zijn. Vandaar het goedgemeende applaus als v. d. Veer met stentorstem en Maurits de Vries met een lat ter plundering van het kapitalisme de menigte voorgaan. Op 't supreme oogenblik, toen zij bij den fabrikant Dreissiger den salon binnenstormden en de meubelen in diggelen wilden slaan, viel een onzer sociaal-democratische raadsleden van den weersomstuit met een klap door zijn stoel. Hij dacht met ontzetting aan zijn eigen fraaie meubilair op den dag des socialen oordeels.

HET PANTSER.

TOONEELVEREENIGING.

Van tien jaar geleden kent men dit stuk. Heijermans op z'n slechtst. Al zijn gebreken puilen er uit. Zijn dik opgesmeerde tendenz, zijn pasklaar gemaakte poppen, die uit sociaaldemocratische brochuretjes opgediepte wijsheid uitkramen, pathetische bevliegingen en gevoelige scènetjes, die den toeschouwer het argelooze hart week moeten maken, zijn wijdloopigheid, die tot verveling wordt en zijn zucht tot schilderachtigheid, die hier ontaardt in allerlei tooneeltjes, die niets met de handeling te maken hebben. Van Heijermans op z'n best is er helaas weinig in. Zijn groote kunst, het geval scherp neer te zetten en schel te belichten, mist men hier; van zijn humor is weinig te bespeuren en van zijn effecten, zijn plotselinge verrassingen, zoodat het publiek „hè" zegt, of een eerlijke traan wegpinkt, treft men er slechts een enkel in aan. Met een ideaal-bezetting als die van de oer-opvoering: Mevr. De Boer als het onderworpen vrouwtje, Lex Post als de weerbarstige militair, Toornooy als de philosophische vriend en mevr. v. d. Horst als de heen en weer geslingerde verloofde, deed het stuk niet veel. Gisteravond deed het nog minder, hoezeer de jongere krachten hun best deden. Teune was de door een gedwongen ontslagname in hart en nieren vergiftigde oud-kapitein, die op en over alles dondert, maar die zijn houw over z'n neus en zijn verloren zonen en zijn Militaire Willemsorde vergeet als zijn aanstaande schoondochter hem een diner voorspiegelt met zwezerik en champignon-saus! En die zijn zoon vijf minuten aanhoort en zich laat uitschelden, alleen om het jongemensch in de gelegenheid te stellen zijn mooie klaus over het neerleggen van onwillige sloebers in Atjeh te zeggen. Van dergelijke valsche effecten wemelt het stuk.

Een vrijwel onervaren, jong acteur, Carel Rijken, was de weerspannige luitenant en hij sloeg er zich dapper door heen. Hij heeft

temperament, zag er uit als een Hollander, die een uniform aan heeft, hield dus het midden tusschen een koekebakker en een verschoten boekhouder en zal goed doen op zijn uitspraak te letten, die dikwijls vrij slordig was. Mej. v. Kuijk was soms één zilte traan, maar dan een traan zoo groot als een tobbe; Timrott de wijsgeerige militair-apotheker, en hij deed het zeer beschaafd en zoo sober, dat men bijna geloofde, dat hij werkelijk 'n rein-cultuur van bacteriën had ingeslikt, om als de wetenschappelijke held tegenover de militaire sabeldragers geplaatst te kunnen worden; Pilger was een komieke oppasser, die in zijn zang aan den onvergetelijken Foezel deed denken; mevr. v. Berkel een en al onderworpenheid en Greetje Gijswijt een mispunt van een jongen. Maar dat kan het kind niet helpen. Adolf Bouwmeester en v. Berghegge, deze laatste met een gul Limburgsch accent, waren militairen, om met een batterij op te schieten, en Hermans, de oude schoenmaker, speelde zijn kleine rolletje met gevoelige bas-stem.

En als de ellende op 't hoogst was en het scherm over een of meer menschelijke wrakken genadig heen schoof, liet Sam Präger onmiddellijk de muziek invallen en kikkerden allen weer op. De zaal is gerestaureerd, ziet er gezelliger uit, maar de stoelen zijn er voor menschen met lange beenen of met een meer horizontalen omvang nog altijd even ongemakkelijk. En aan een eere-fauteuil voor de critiek is, helaas, hier geen denken.

NACHT EN MORGENROOD.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Dat gaat men Hare Majesteit onze, ben ik goed ingelicht, zeer fijn-literaire ontwikkelde Koningin voorzetten! Een ding, dat zelfs als September-stuk niet zou deugen. Maar in dezen schouwburg is alles mogelijk en de Raad van Beheer zit blijkbaar alweer in 't donker.

De auteur H. J. Schimmel heeft de illusie gehad, dat dit historische drama onze, aan dergelijke werken arme tooneelliteratuur misschien zou verrijken. En de heer Gompertz, voorgelicht vermoedelijk door de juffrouw, die den Stadsschouwburg zomers motvrij houdt, is blijkbaar van een zelfde meening. Of is het misschien een attentie aan het comité voor de Onafhankelijkheidsfeesten? In dat geval is het niet minder een strop, want een volk, dat zóó zijn onafhankelijkheid terugkrijgt als in dit stuk vertoond wordt, moet er vooral honderd jaar later niet voor gaan hossen. De laf-en lauwheid van onze over-opa's wordt er natuurgetrouw in geschetst en dat is zoo ongeveer de eenige verdienste. De Franschen overheerschen ons land en Baron Frederik van Goudaan en zijn lieve vrouw, Ursula Gaans, ambachtsvrouwe van Petten, zijn er totaal door geruïneerd. Hun fortuin is getiërceerd, hun oudste zoon ergens in Rusland gesneuveld, de zoon van een oude dienstmeid, wiens man maire is geworden, loopt de bekoorlijke eenige dochter na, een daalder is er niet meer in huis als er een brief uit de West komt, en de ambachtsvrouwe ligt op hoogstderzelver knieën en veegt den grond aan.

Maar zoo berooid is de familie niet of de Baron drinkt 's middags zijn bittertje, zoodat de Duitsche philosoof gelijk had, die zong:

Es ist ein Brauch von altersher,
Wer Sorgen hat, hat auch Likör.

Een tentoonstelling van adellijke ellende — dat eerste bedrijf. Maar er is verandering op til. De heks uit het dorp voorspelt, dat de bloedroode zon oranje zal worden en Ko van Dijk, vermomd als Hubert Laroche, komt de baron aanwerven voor een oplevende patriottische beweging, onder het wachtwoord: „halve kans". Lauw-kans, zou men in onze dagen zeggen.

Maar de maire, ex-knecht op de baronie, waakt, stopt Van Dijk-Laroche, die intonaties van Louis de Vries-Bouwmeester overneemt, in de bak, commandeert het jongste baronnenkind op om

in de keizerlijke legers te dienen en tracht zijn zoon met de freule te doen trouwen. Als een echte Hollander bedriegt deze keizerlijke ambtenaar zijn geliefden keizer en smokkelt tabak bij karrevrachten vol door een duinlandschap, dat er als een Russisch oerwoud uitziet. Dan is het stuk eigenlijk uit. Maar ter eere der onafhankelijkheid en tot straf van den verrader laat de maire bij vergissing zijn eigen zoon doodschieten in plaats van den gedrosten jonker en steekt in het laatste bedrijf Van Hogendorp de oranjevlag uit en zingen vier schorre tooneelknechts het Wilhelmus, nieuwe toonzetting. Op het programma staan nog een paar dozijn „zwijgenden". Die zingen ook mee, wat fnuikend is.

Het publiek rijst als één man overeind, strijkt zijn slapgeworden boordjes recht en zingt staande het „Wien Néerlands bloed". Het effect is verrassend. Dat doet het onafhankelijke hart goed. Er is natuurlijk nog een zesde bedrijf aan geweest — het aan wal stappen van Willem VI, maar aangezien dat in 't Panopticum in Rido's jongste revue zoo schitterend vertoond werd, heeft men het hier maar gecoupeerd.

Het geheele gezelschap treedt er zoo ongeveer in op. Gimberg is de baron en Mevrouw Holtrop een hoogst onnatuurlijk sprekende vaderlandslievende dame; Betsy Wolffers een lieve freule en Mevr. Lobo een aardig jongen en Louis de Vries de schurk van een maire en Mevr. Mann de heks en Jan C. de Vos Van Hogendorp en v. Schoonhoven Van Limburg Stirum en Emma Morel Willemijntje Hogendorp en ze spelen allemaal zoo, dat ik gegronde hoop heb, dat ze op den avond van de gala-voorstelling hun rol ongeveer zullen kennen.

Hare Majesteit hoort het stuk helaas dan maar eenmaal. Gelukkig zijn de koninklijke zetels zeer gemakkelijk en wordt het licht tijdens de vertooning uitgedraaid.

Dit was de laatste avond van des heeren De Leur's regie-schap. Veertig jaar lang heeft hij met de nauwkeurigheid van een deurwaardersklerk het tooneel aangekleed en nooit hing er een gordijn

scheef of stond er een stoel verkeerd. En nooit werd er één minuut te laat begonnen. Bovendien zorgde hij getrouw, dat geen der artisten uit den band sprong en door zijn temperament gedreven, onfatsoenlijk werd. Een genoeglijke oude dag wachte den gemoedelijken man!

PRINCIPES.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Dit is een mop en ze spelen het met een ernst, alsof 't een paragraaf ware uit de statuten van de Nederlandsche Bank of een hoofdstuk uit Marx. Ernst met een tikje overdrijving er in kan heel komiek aandoen, maar deze waardige, degelijke ernst is doodelijk voor den speelschen geest van Hermann Bahr. 't Is Ibseniaansch, zooals Jan C. de Vos en mevr. Holtrop de beide hoofdpersonen voorstellen, terwijl deze dr. Friedrich Esch met z'n eenige principe van er geen principe op na te houden, zoodat heel het leven voor hem één principe wordt, een oude heer van het slag moet zijn, zooals Verkade ze met zooveel humor weet voor te geven. Deze dokter, die zijn kinderen volkomen vrij laat in alles, onder de zinspreuk: zou i k het beter weten dan zij? en meent dat opvoeden niets anders mag zijn dan een streven om te trachten het kind zichzelf tedoen vinden, en van dit systeem de vruchten plukt, wordt een verfoeilijk zwaar-op-de-handsche kletsmeijer en van zijn vrouw maakt mevr. Holtrop door haar zucht naar „natuurlijkheid" een onbegrijpelijk en niet minder vervelend wezen. Bahr heeft een karikatuur gemaakt van al die verschrikkelijk ethisch aangelegde menschen uit den tegenwoordigen tijd, die schijncroquetjes eten, aan rein-leven doen en hun kinderen in 't wild laten opgroeien. Dat zoo'n karikatuur als een karikatuur gespeeld moet worden en niet als een mensch van vleesch en bloed, behoef ik Jan C. de Vos niet te zeggen, maar als hij zoo weinig inzicht heeft, dat hij der-

gelijke rollen, die ver buiten zijn bereik liggen, met alle geweld wil spelen, dan zou het wreed van de critiek zijn hem niet bijtijds te waarschuwen. Anders loopt het met zijn leiderschap falikant uit.

Er komt in dit stuk een keukenmeid voor, die het gezonde verstand moet voorstellen. Else Lehmann heeft in die roltriomfen gevierd. Mevr. De Vos—Poolman speelt haar hier in de prachtige keuken met echte eieren en echte melk, wat erg gewild bij-de-hand en haar zilveren lach, waarvan ik een vurig aanbidder ben, klonk wat al te luid en wat al te veel. De rol van deze fiksche, flinke meid, met het hart van goud en de pientere hersenen, is echter zoo aardig geschreven, dat er meermalen hartelijk gelachen is. Maar dat is niet mevr. De Vos' hoogste eerzucht.

De kinderen, die al hun best doen zichzelf te vinden volgens het opvoedsysteem van papa, zijn v. Kerckhoven Jr. en Lina Klaasen en ze vinden in plaats zichzelf, de een eerst de keukenmeid en daarna een variété-juffer, de ander 'n half mesjoggen tuinman, die in Van Eeden's brein kon zijn ontstaan. Pa en ma moeten dat alles best vinden en zij doen het tegen heug en meug en worden daarbij niet zuinig geplaagd door een ouden oom, die hen voortdurend achtervolgt met zijn uitbarstingen over hun mallooterigheid. Schulze is de brombeer en hij brult heel den avond en is met Lobo, die een Oberkellner uit een zesde ranks koffiehuisje fijntjes, en Van Kerckhoven Jr., die de verliefde dwaas, met poëtische uithalen en kalverachtige verliefdheid, juist typeert, de eenige, die den waren toon te pakken heeft.

Een mop is een mop en de heer De Vos, die geen phantaisie genoeg heeft om er een te kunnen weerdeeren, zal verstandig doen, er voortaan verre van de blijven. Zij artistieke naam zou er anders onder lijden.

EEN HUWELIJK UIT WRAAK.

HET HOLLANDSCHE TOONEEL.

Als man, die met één voet op den drempel van den gevaarlijken leeftijd staat, als eerzaam huisvader, en als kiezer in district III, die straks de maatschappelijke orde zal steunen tegen de Revolutie, kan ik het niet anders dan toejuichen, dat er bij dit nieuwe gezelschap onder directie van den weinig lichtzinnig uitzienden heer Holtrop, blijkbaar een streven bestaat om stukken te spelen, waar je al de oude vrouwmenschen in je familie mee naar toe kunt nemen. Stokdoof zijn behoeft geen bezwaar te zijn, want hoe minder je van zoo'n kuische klucht hoort, hoe beter, zoo flauw en laf zijn die dingen gewoonlijk, want ook dit is weer een van de duivelachtigheden dezer wereld dat schuine kluchten gewoonlijk heel geestig zijn, terwijl je de fatsoenlijke rechtop kunt zetten van de verveling.

Dit „Huwelijk uit wraak" is zeer braaf. De hoofdpersoon is een jonge, temperamentvolle dame, half Fransch, half Mexicaansch, die zoo hevig is in al haar uitingen, dat haar verloofde naar kalmer geluk omziet en een vriend op haar afstuurt, die alleen op het hooren van 't bloote verhaal van haar overvloeiend temperament, dolverliefd is geworden. Deze meer dan levenskrachtige jonge dame wordt gespeeld door mevr. Chrispijn—Van Meeteren.... Ik heb een bekoorlijke jonge vrouw op het tooneel gezien, maar van een overkokend, alles in zijn vaart meesleepend temperament heel weinig. Het was genoegelijk Hollandsch kalm en vooral fatsoenlijk.

Chrispijn Sr. speelt den jongen minnaar en, wat nog merkwaardiger is, hij is de jonge minnaar, en wie bij het binnenkomen niet gezien heeft, dat de glimmend opgestreken heer Simons aan den ingang vervangen is door den ruigen heer Holtrop, zou hem in het eerste half uur voor zijn zoon verslijten.

Een onbekend acteur zich op 't programma Laurenz Ezerman

noemende, speelde niet onverdienstelijk een ouden rentenier en mej. Annie Bos een huishoudster, die wel Mexicaansch bloed in haar lieve aderen schijnt te hebben.

ALLERZIELEN.*)

TOONEELVEREENIGING.

De 300ste voorstelling! De Amstelstraat stond op stelten. Heel het literaire en heel het tooneellievende Holland wrong zich in een breeden stroom van liberty en rokken en smokings het Grand-Théatre binnen om 't evenement te vieren. Na „Op Hoop van Zegen" een ander stuk van Heijermans, dat de 300-ste haalt! Zelfs in een land met meer tooneelschrijvers als het onze, zou een dergelijke gebeurtenis de geestdrift van het intellect gewekt hebben.

Daar zaten Herman Robbers en Is. Querido; Carel Scharten, Lodewijk Simons en Verweij, Kloos en Chr. v. Abkoude; Frits Lapidoth en Piet v. d. Hem, prof Dake en mr. Wiesing, Johan de Meester, Van Deysel en Anna Lohman en in de hal, in de vestibule in de foyers stonden en lagen de bloemstukken, alsof er hier een lieve doode begraven werd.

En Heijermans zelf, bleek, ontdaan en in gekleede jas drukte de critici van het „Weesper Advertentie-blad" en van de „Oud-Pekelasche Nieuwsbode" de klamme handen, zoodat ze er bleu van werden.

En na afloop der voorstelling vereenigde een geanimeerde feestmaaltijd in de bovenzalen van het Mosselen-huis, op het Rembrandtplein (stille zijde), den jubilaris en zijn gasten en het was daar, dat in welgekozen en even gevoelige bewoordingen Heijermans hulde bracht aan de brengers van zooveel hulde en zijn artiesten dankte voor den krans, dien zij aan het slot op het souffleurshokje gedeponeerd hadden voor: den schrijver. En hij vertelde, dat zijn groot gevoel van kieschheid hem er toe gebracht had,

op dezen heuglijken avond Mevr. De Boer n i e t de rol van de huishoudster van Pastoor Nansen te doen vervullen, doch haar, die de rol in 1905 met zooveel succes gecreëerd had, ter besparing van emotie, naar Appingedam te zenden, om daar met eenige stotterende jongelingen van talent „Op Hoop van Zegen" te spelen en dat hij, uit liefde en eerbied voor zijn eigen werk, het dezen avond zoo ingericht had, dat de rol van den boer Van Dalen en van den zeeman gejongejand werden door één- en denzelfden acteur, en, op dezen weg voortgaande, het nog eenmaal zoover hoopte te brengen, dat hij voor al zijn stukken slechts één acteur noodig zou hebben, zoodat hij op één avond 67 voorstellingen tegelijk zal kunnen geven.

Waarna een koor van Rijksverzekeringambtenaren, die de 300-ste „Allerzielen" per vrijbiljet hadden meegemaakt, hem een lied toezongen, woorden van Woudhuijzen, muziek van Sam. Präger...

Zoo wordt in dit land van boerenbedrog en tragi-comedie een tooneelgebeurtenis gevierd.

*) Alles wat hier gezegd wordt, is precies andersom gebeurd.

DE ROODE TOOVENAAR.

PLANTAGE-SCHOUWBURG.

— Eerst als de bel voor de derde maal luidt, zult ge wakker worden!

En de ongelukkige Francoise, door den rooden Toovenaar, Pen Ru, in hypnotischen slaap gebracht, doet den verliefden juwelier Targeau zijn boordje en halfhemdje af en worgt hem met een koord, terwijl zij hem met haar andere handje in z'n hals kietelt.

Het lijden van Francoise is bitterlijk om aan te zien. Hoe idyllisch is haar jeugd in het kleine, Bretonsche dorpje, hoe roerend haar ontluikende liefde voor den kloeken Mathurin, die haar oprechtelijk terug bemint. Doch de roode Toovenaar is daar. Zijn boze oog verstoort haar geluk en willoos onder zijn sterken wil, ver-

laat zij vader, moeder, broers, zusters en ook den verloofde en trekt met hem naar Parijs, waar hij leeft van haar zonde.

Doch, waarvoor is op deez' wereld gerechtigheid als zij niet waakte? Mathurin zoekt haar in Parijs en — 't noodlot is wreed — vindt haar op 't oogenblik, dat zij het touw om Targeau's hals toesnoert. Hij wordt verdacht den dader te zijn en in zijn al omvattende liefde zich offerend, zwijgt hij en laat zich naar Cayenne transporteeren, waar wij in het achtste of slot-tafereel al de personen terugvinden. En daar op dien heetgevloekten grond, in de schaduw van een peperboomenbosch, vindt de wrekende hand der Gerechtigheid eindelijk Pen-Ru, den rooden Toovenaar. Reeds eenmaal door het pistoolschot van een door hem verraden vriend in het licht zijner oogen getroffen, wordt hij ten tweeden male blind, thans door een schoonen zakdoek, die gezegde vriend hem ditmaal eigenhandig voor de oogen bindt en aldus vastgebonden staande tegen een peperboom, en zich alleen wanende, smeekt hij Francoise, die, sinds zijn oogen door het vuur getroffen werden, zijn wreeden invloed niet meer voelt, hem het leven te redden en bekent, meenende tegen Francoise te spreken, doch inderdaad tegen den inspecteur van het Bagno, al zijn misdaden, waarvoor onschuldigen boeten. En aangezien het reeds 12 u. 40 min. Cayenische tijd is, stelt voornoemde inspecteur de onschuldigen onmiddellijk in vrijheid. Zoo ontkomt niemand zijn gerechte straf.

Dat is 't verhaal, dat ons in 8 smakelijk aangekleede tafereelen — de decors van Colnot behooren tot de beste uit de stad — voorgezet wordt en van de eene ontroering valt men in de andere spanning, terwijl gelukkig de gulle lach, door het canailleuse spel van mevrouw Poons veroorzaakt, ons het anders van bitter lijden ondragelijke stuk, het aanschouwen mogelijk maakt.

De voor een boerenmeisje zeer teere, bijna etherische Francoise wordt door mej. Rose van Gelder allerbekoorlijkst voorgesteld en vooral haar stille spel in haar oogenblikken van hypnotischen slaap is ontroerend.

Marcel Myin is Pen-Ru, de Roode Toovenaar. Geen grooter compliment voor het duivelachtige spel van dezen Svengali onder de Parijsche Apachen dan 't scherpe gefluit en gesis, dat opging toen hij Francoise, de teere, de onschuldige, bij haar zwakke polsen greep en tegen de wereld smakte en als hij in Cayenne zijn verdiende loon niet ontvangen had, ik zou hem in de Doklaan opgewacht hebben.....

SAUL EN DAVID.

TOONEELVEREENIGING.

— Deurwaarder, roep den beklaagde binnen!" En binnen komt Ismaël Querido in zijn fluweelen buisje en zijn zijden haren en daar zit ik — 't is kwart voor één — als zijn rechter, terwijl mijn hoofd daast en „een kramp van bewondering door mijn gemoed snijdt".

Hoe zal het vonnis luiden? De lezing van het manuscript schonk mij de overtuiging, dat het dichtwerk tot het machtigste proza behoort dat onze taal rijk is, doch hoe zou het op 't tooneel doen? Ik vreesde. Er was een woordenvloed vol draaikolken en waar zijn de acteurs te vinden, in staat de fantasiën uit te beelden, die een ongetwijfeld geniaal man als Querido in zijn gangliën-cellen fokt?

Bouwmeester, aangezocht de rol van Saul te spelen, weigerde. Zag er tegen op en Van der Veer werd de machtige taak opgedragen. Hij bleef beneden de figuur, die de dichter zich gedacht heeft. Zijn stem met haar prachtige donkere tinten — wij kennen en bewonderen haar allen, doch zijn uitbeeldingsvermogen schoot te kort. Saul kwam er niet uit! Een Saul vol tegenstrijdigheden.

Als hij op zijn legerstede zich om en om gooit, verteerd door onrust, moet hij je verpletteren onder zijn somberheid. De woorden waren hem te machtig, hij kon er zich niet doorheen worstelen.

Zijn angst voor David, dien hij met één slag zou kunnen dooden — hij vocht er tegen zoo goed als tegen de suggestie, die van den jongen uitgaat als zijn harpspel den ontemb'ren Saul temt en tot in de ziel roert doch ik had het alles sterker gewild. Fijn heeft Querido zich dit gedacht, doch zijn groote fout — zijn woordenrijkdom — drukt ten slotte de belangstelling van den toeschouwer dood en het is, zooals David, sprekend over Goliath, zegt: „Een woordenhagelslag neerkletterend op ons hoofd."

En de oogenblikken dat ik „het koele sap van al zijn woorden dronk met gretigheid" waren helaas niet zoo talrijk als ik bij mijn bewondering voor het geschreven woord had gehoopt.

Vooral dramatisch is het stuk zwak. Handeling is er even weinig in als in Vondel — de vergelijking heeft, hoop ik, niets geringschattends voor Querido — en als wij over 300 jaar nog leefden, zouden wij het aanschouwen hoe een andere Willem Royaards Ismaël ontdekte.

Saul's gemoedsstemming is van dien aard in het eerste bedrijf, dat hij eenige malen in de verzoeking komt David aan zijn speer te rijgen, doch als de jongen — Gilhuys had een zeer sprekenden kop, in den dubbelen zin van het woord — met zijn harp komt en speelt, is de reus getemd.

Een fout van de regie om David met z'n harp niet achter de schermen te zetten. Nu keek je naar de handen van Gilhuys, terwijl de fijne vingeren van mevr. Fischer, harpiste van het Concert-gebouw, de heerlijke melodie achter een rotswand speelde.

In de tweede acte is David gevlucht van Najoth bij Rama. Gezeten in den kring van zijn bijwijven — knappe blonde meiskes, getuigende van de voorkeur die Israëlieten van oudsher voor „goïe" vrouwen hebben gehad en nog hebben — omstuwd door fiere krijgers en zijn lieven Michal, verhaalt hij hoe hij Goliath overwon. Het verhaal is schilderachtig, maar eindeloos, zooals alles in dit stuk eindeloos is in woorden. De helft er uit en de over-

blijvende helft flink bekort — misschien dat er dan meer beweging in komt.

Als de lichten uit zijn en 't gezelschap naar bed, is komt Jonathan Michal waarschuwen, dat knechts van Saul in aantocht zijn om David te dooden. David vlucht. Als tooneelcriticus gaat het aan mijn hart, dat een flinke jonge kerel als David, die Goliath tegen den grond sloeg, op een drafje den kant van de Paardenstraat uitgaat om aan de moordenaars te ontkomen. Saul als razend opgekomen, zegent Michal aan het einde.

Daarop zijn wij in de grot van Engédi. Een griezelige bordpapieren grot. Adolf Bouwmeester is Samuel en zijn z is zijn s en zijn v is zijn f. Toch maakte hij indruk al had het nog waardiger gekund. David weet niet of hij huilen of lachen moet om de eere, die de profeet hem voorspelt, en gaat dus maar slapen.

Verschijnt Saul en valt na eenige alleen- en samenspraken in zoo'n gezonden slaap, dat al het gebrul van David en zijn trawanten, die hem vinden, hem niet wakker maakt. Ook hier alles weer veel te lang en ik heb in deze vijf bedrijven zonder overdrijving zeker wel 28 oogenblikken geteld, die zich uitstekend leenden om het scherm te doen zakken, waardoor de belangstelling van het publiek zou zijn vastgehouden, terwijl thans de grijze adem der verveling van tijd tot tijd door me heenwoei. Dit laatste is vrij naar den dichter.

Het vierde bedrijf speelt in het hol van een wichelaarster. Saul zeer vergrijsd doch onberispelijk gekapt, wil den geest van Samuel doen oproepen om zijn lot en dat van David te hooren. 't Duurt ongeveer een uur voordat mevr. Mien Erfmann-Sasbach — welkom! — met pikzwarte vlechten, haar handen over iets uitsteekt, dat precies achter het souffleurshokje verborgen is. Dan komt de onzichtbare Saul, maar het kost zooveel woorden, dat ik me vermeid heb naar de sierlijke armbewegingen van de heks te turen. Het woord luidt: denzelfden dag nog zullen Saul en Jonathan sterven! En David zal koning en vorst zijn.

Het slottafereel is weer ten huize van David. Hetty Beck in zeer blonde haren — zie boven — is de zijn tweede vrouw — en in een vermoedelijk zeer besnoeid verhaal, wordt het ons niet heel duidelijk gemaakt dat Saul dood en hoe dood en David de gezalfde is.

C'est magnifique, maar het is geen tooneel. Er is een bijna verstikkende weelde van beelden in, doch een armoede aan ontwikkeling, aan handeling. Vol bewondering ben ik voor v. d. Veer en Gilhuys. Zelfs de allergrootsten zouden het er niet doorgehaald hebben en wat deze twee jongeren presteeren, 't is waarlijk niet gering. v. d. Veer's stem was meermalen machtig en zwaar doch zij werd niet gedragen door een even machtig figuur, waarin de heerscherswaanzin moet strijden met den mensch. Gilhuys leek mij wat koud, zijn bezieling kwam niet van boven — ze kwam gelukkig ook niet uit het soufleurshokje — en in waarachtige vervoering heb ik hem eigenlijk niet gezien.

Er was een lieve, echt-vrouwelijke Michal van Marie Sasbach, een Jonathan van Brandenburg uit 'n eenigszins verkouden Duitsche opera en een Abinadab van Carel Rijken vol temperament, van al de jongeren zeker verreweg de beste.

De heks van mevr. Erfmann was wel somber, maar niet vol geheime kracht; van Cor Smits een wachter met braaf-militaire Schwung, die bijna Pruisisch was.

Molkenboer schilderde de décors. Alles in gedekte leelijke kleuren, met een goed-gestyleerden boom en een mooi belicht achterdoek. David's woning kon me minder bekoren en zou meer indruk gemaakt hebben onder betere belichting, terwijl het hol van de wichelaarster, vol blauw licht, het uitstekend deed. De costuums waren minder geslaagd, vooral de roode lap, waarin Saul zich voor een groot deel van den avond hulde.

Er was betrekkelijk weinig publiek — de prijzen waren voor Amerikaansche millionnairs — dat echter door zijn ethousiasme

zijn klein getal deed vergeten. Er werd aan het slot vijf minuten lang om Querido gebruld, doch hij kwam niet. Hij heet trouwens Krido.

Veel bloemen waren de minzame gaven van den zonder twijfel gelukkigen auteur aan zijn dappere medewerkers.

PRO DOMO.

TOONEELVEREENIGING.

Prettig
Recenseeren
Over
Dergelijke
Onmogelijke
Malle
Onzin.

Eigenlijk is jhr. v. Riemsdijk diep te beklagen. Ziedaar iemand, die de tooneelflair heeft als waarschijnlijk geen onzer schrijvers; die „het geval" duidelijk voor zijn geestesoog ziet maar de macht mist het met die fijnheid uit te werken, welke het stuk tot een nobel gebaar zou doen worden. Grof wordt het opgezet, grof uitgewerkt en volgestopt met valsche effecten, die het 'm doen moeten. En het helaas ook doen!

Dit hopelooze geval speelt in de familie De Grancé, van nog veel ouderen adel dan de schrijver zelf. De Grancé viert zijn zestigsten verjaardag al ziet hij er uit als Fedja uit „Het levende lijk" op zijn veertigsten. Een aanzienlijk man in den lande. De kroonprins in hoogst eigen persoon komt hem feliciteeren en spreekt van De Grancé's eenigen zoon als van zijn boezemvriend. Waar is deze zoon? Hij viert vaders verjaardag niet mee en alras blijkt, dat het jongemensch op den slechten weg is. Een vriend des huizes heeft naar hem geïnformeerd en verschrikkelijke dingen ontdekt.

Hij heeft in geen jaar huishuur betaalt, zit dik in de beer, gokt en verslingert zich aan vrouwen.

Graaf De Grancé knakt hoorbaar, want zoo juist heeft hij het nog gezegd: „een proleet werkt voor zich zelf, een aristocraat voor zijn geslacht!" En aan een geslacht, dat zich verboemelt, heb je niets. Er is ook nog een dochter en te oordeelen naar de hysterische gillen van dit meisje en de sprekende blikken, die zij naar een jongen lakei werpt, loopt het ook met deze telg mis.

Een telegram van een particulier detectivebureau deelt den vader mee, dat Louis, de zoon, dien nacht in „Alcazar" zal doorbrengen. Daar zijn wij in het tweede bedrijf. Een Parijsche nachtsocieteit. 't Is er alleen veel gezelliger. Wie die dingen als nuchter mensch wel eens bezocht heeft, kent de katterige, valsche, opgeschroefde stemming die er heerscht. Hier zijn ze hoogst fatsoenlijk onder elkaar. Er is een uitstekende goochelaar, wiens toeren het glanspunt van den avond waren, er is een goed orkestje en er zijn vele schoone vrouwen, van wie Mary v. d. Lugt een bedwelmende tango danst. Daar komt De Grancé binnen om zijn zoon te zoeken. Eerst nadat een sentimenteele dame, in wie wij mevr. Julia Cuypers herkennen, een roerend gesprek heeft gevoerd — alleen als ze smoordronken zijn doen ze zoo en dan nog! — rolt Louitje, die de getapte jongen is in deez' wereld, over het tooneel. Bouwmeester ziet hem komen en het is of hij je in je keel grijpt, zoo benauwend wordt het. Die blik, waarmee hij zijn zoon aankijkt. Hij brandde gaten in de kostelijke decors van Dulé. Het komt tot een geweldige scène tusschen hen beiden en de zoon van Frits staat hier tegen den grooten Louis en het is bloed van zijn bloed dat hier spreekt, zoo voortreffelijk speelt de jonge Bouwmeester.

In het derde bedrijf, weer spelende op het kasteel, eindelijk de verklaring tusschen vader en zoon. Een mengsel van „Spoken" en „Het levende lijk". Louis, de jongere, blijkt een gedegenereerd type. Geen zonde of hij schijnt haar bedreven te hebben en zooals Fedja bij Tolstoï ten ondergaat uit gebrek aan wil, zoo is deze

Louis ten gronde gegaan door machteloosheid. Een machteloosheid in rechte lijn geërfd van zijn voorouders, die..... niet deden aan sexueele teeltkeus, doch te veel met nichten trouwden! Is dat een zachte wenk aan onzen tegenwoordigen adel, om zich ietwat te verproletariseeren?

De vader, die in zijn liefste en edelste gevoelens — die omtrent de taak en de plicht van zijn geslacht — doodelijk gekwetst is, schiet in de groote pauze het jongemensch overhoop.

Als dan het scherm weer opgaat, kijkt het publiek heel vreemd. 'n Hekje, 'n groengestreept behang en aan weerszijden van het hekje, mauve gordijnen. Een paar advocaten doen mal tegen het publiek, verdwijnen en De Grancé wordt achter het hek geleid en voert vandaar zijn verdediging, want hier staat hij terecht wegens moord op zijn zoon. De rede is te mooi en te lang, maar je vergeet dit bijna door de wijze waarop Bouwmeester haar uitspreekt. En als Van Riemsdijk niet telkens te duidelijk zijn bedoeling liet voelen, om je in je ziel te treffen, zou het waarlijk niet ongenietelijk zijn. Nu irriteert het je van tijd tot tijd.

In het slotbedrijf is De Grancé uit de gevangenis ontslagen en weer thuis. Zijn vrouw wil hem niet meer zien. Toch komt hij beneden en eerst nu heeft hij veel van een zestiger.

Weer een scène met de kennelijke bedoeling om in je ziel te roeren, maar dat edele orgaan verzet zich en aan het eind meesmuil je als Anna, de dochter, op haar beurt bekent geen wil te hebben en geen macht te bezitten over haar begeerten. Je denkt aan den lakei uit het eerste bedrijf. En sindsdien zijn vijf jaar verloopen...! Dan richt de oude man zich weer op en als 't draaibare tooneel er reeds was, zou het stuk van voren af aan kunnen beginnen, nu met de dochter in een nachtcafé.

De zaal zat vol abonné's en medewerkers van de „Oprechte" en men kan dus van een zeer oprecht succes spreken; maar grof is het stuk, langdradig en onsmakelijk en hier en daar vol effectbejag.

Bouwmeester is er verbluffend in. Een zeventigjarige, die speelt

als een sterken, jongen kerel en, al is hij in uiterlijk noch in manieren dateerend van voor de kruistochten, de psyche van een de Grancé wist hij te geven. Van Frits Bouwmeester sprak ik reeds.

De overige rollen hebben niet veel om het lijf. Mevr. De Boer is mevrouw De Grancé en een dame van ouden adel voor te stellen, is haar fort niet. Henriëtte van Kuyk deed zeer hysterisch en Mögle was een kroonprins, die nooit verder dan Danzig was geweest. Timrott een waardig vriend des huizes met een hoogadellijk opgehaalden neus en verder zeer natuurgetrouwe bezoeksters der nachtsocieteit, zoo uit het „Wiener" naar hier overgeloopen in evening dress.

Veel bloemen, geen auteur en het vooruitzicht op 300 voorstellingen, want het is oneindig veel minder dan „Silvia", dat de twee honderd haalde.....

LENTEWOLKEN.

NEDERLANDSCH TOONEEL.

Genoeglijkheid — dat is de groote deugd van Herman Roelvink, plus zijn kunst van het schrijven van een prettigen dialoog. Zelfs in hun felste, hartstochtelijkste oogenblikken zijn z'n personen genoegelijk, want je gelooft geen moment in hun felheid, hun hartstocht. En teekent hij bij uitzondering een type, dat „de Ongure" wordt genoemd, dan blijkt aan het slot van het stuk dat het eigenlijk de prettigste van heel het genoegelijke gezelschap is.

Maar even goed als een emmer vol van de wereldberoemde Stadschouwburg-slemp te machtig is, zelfs voor de sterkste maag, zoo zijn drie bedrijven niets dan genoegelijkheid onverstouwbaar, zelfs voor 't genoegelijkste publiek. Het blijft alles in één toon en ik heb gesnakt naar een stuk of wat dronken zwabbers van studenten op 't tooneel, die den boel in die twee aan elkaar grenzende

knusse tuintjes eens frisch opschepten. Maar eilacie. Geen bloempje wordt er vertrapt, geen ruit ingegooid, geen bel gemoerd. En dat in Delft!

Er gebeuren daar blijkbaar meer wonderlijke dingen. De twee tuintjes op 't tooneel — ze doen denken aan een schilderij van Pieter de Hoogh en je verwacht elk oogenblik een in damast gestoken dame of een heer met kanten kraag, die een minnebrief in ontvangst neemt — de twee tuintjes hebben een overbuurman die „de Ongure" heet, een eenzame student, die nota bene voorzitter blijkt te zijn van een van de voornaamste studenten-vereenigingen!

Ik heb tot dusver gemeend, dat in de studentenwereld vrijwel altijd zij 'n rol spelen, die uitmunten in verstand en gemoed en hebben ze tegelijk geld, des te beter. Deze stille, ongure, treedt op als voorzitter van „Studiebelangen", en als protest-candidaat staat tegenover den door hem aanbevolen opvolger, een meisjestudent, Do van Raane. En o wonder, „de Ongure", die een groote rol in zijn vereeniging speelt, en Do, die een niet minder groote schijnt te spelen, hebben nog nooit een woord met elkaar gewisseld! Bovendien wonen ze op geen beschuitsworpsafstands van elkaar, kennen elkaar van vroeger en hebben hun geschiedenis. Phil, de ongure, heeft een vader gehad, die, om aan de grillen van zijn vrouw te voldoen, zijn heele hebben en houen verspeculeerd en, zooals te doen gebruikelijk is, zich voor den kop geschoten heeft, waarna zijn vrouw, zooals eveneens te doen gebruikelijk is, onmiddellijk na 't verstrijken van den wettelijken termijn, met een huisvriend getrouwd is. Do, die dol op Phil was en rijk biedt hem haar fortuin aan, doch hij geeft niet eens antwoord. In zijn trots gekrenkt. Dat heb ik tenminste meenen te begrijpen. Waarom je een lief meisje, van wie je houdt — het is Rika Hopper — zoo grof behandelt, is mij een raadsel. Een kwajongensstreek? Maar Phil is zoo verschrikkelijk serieus! Phil gaat naar Delft — Do evenzoo. Ze wonen bijna onder elkaars adem en Do, die de roem is der vrouwelijke studentenmaatschappij, heeft nog geen woord, zelfs geen

blik met Phil gewisseld. In mijn tijd waren de meisjes anders en ik meen bespeurd te hebben dat ze ooknu nog wel eens... ...

Op de bewuste vergadering ontmoetten zij elkaar eindelijk en Do wordt gekozen na een fel persoonlijke speech van Phil. Hij blijkt dus ook 'n ploert te zijn. Dan komt hij zijn excuces aanbieden — alles speelt in den tuin — en in 't tweede bedrijf zitten ze samen in de paperassen der vereeniging te werken. Ze zeggen „u" tegen elkaar. Een padvinder — de eerste, dien ik zonder bril en zwarte knieën gezien heb — tuk op het verrichten van een goede daad, brengt ze tot elkaar, maar het blijkt te laat. In een onbegrijpelijk gesprek wijst Phil Do af — er moet nog een derde bedrijf komen, anders had hij haar nu wel in zijn armen genomen en innig gezoend — en Do verlooft zich met een anderen student, die tenminste de vroolijkheid der jeugd heeft. Van Kerckhoven is er frisch als een hoentje in, vooral in het scenetje als hij dronken thuis komt. Hij heeft één eigenaardigheid, waar hij voor op heeft te passen. Hij houdt z'n klinkers gaarne wat lang aan en dat geeft, met mate toegepast, bekoring aan zijn stem. Maar het dreigt een maniertje te worden.

Do is dus met Freddie verloofd. Dan komt de oude mevrouw De Wilde, in wier tuin al deze tragediën zich afspelen, als bemiddelaarster, om 't tusschen Do en Phil weer goed te maken en dit is een van de genoegelijkste oogenblikken van den genoegelijken avond. Eindelijk weer eens 'n rol van eenige beteekenis voor mevr. Chr. Poolman. Ach, die lieve tante Ko uit „De Veroveraar". Daar zat ze weer, de levenswijze, oude vrouw, uit wie alle bitterheid gevaren is en de jeugd hield ze haar dwaasheid voor en haar lieve oude handen vulden aan wat haar zachte stem sprak en niemand luisterde naar de woorden, die ze zei, want op den zin ervan kwam het aan en ze gingen regelrecht naar je eigen versteende hart en de ongure Reule die ondanks al z'n onguurheid iets geurigs had, smolt en Do en Phil schenen elkaar te zullen krijgen, doch nu weigerde Do, omdat ze Freddi haar woord had gegeven.

Aangezien Freddi tegen haar op ziet en niet van haar, maar wel van de doodgewone, toch ook zoo lieve Emma Morel houdt, komt alles terecht, vooral dank zij den buurman, uit het andere tuintje, een prettige ouwe vrijer, die Do aan het lachen brengt over haar koppigheid en aldus op zijn beurt Do doet smelten. Welke ouwe vrijer door Hein Harms — hij heeft mij wel op de anti-critiek-vergadering uitgescholden, maar daarom mag ik het niet voor me houden — voortreffelijk werd gespeeld, zoodat hij een „open doekje verwierf. Dat 't hem te mijnen opzichte tot mildheid stemme!

Zoo knus is dit stuk. Een aanwinst voor het dilettanten-tooneel, met zijn twee jonge meisjes- en zijn twee jongelingen-rollen, met de lieve grootmoeder en den prettigen, ouwen vrijer en met Piet of tewel Petronella, de ploerterij van Freddie, door mej. Fuchs met haar prettig figuur en haar prettige stem vriendelijk voorgesteld, Wie anders dan mevr. Lobo is de padvinder? Ik zou op deez' wereld wel eens de actrice willen zien, die zóó een jongen weet te spelen. Zij misschien het beste uit het heele stuk.

„Lentewolken" slaat natuurlijk op de wolkjes in de jeugdige gemoederen. Tegen tien uur begon ik naar een fikschen donderbui te verlangen. Maar zij kwam niet, evenmin als de auteur, om wien na afloop een zeer chic stalles-publiek weemoedig smeekte.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP:

„PURALIMENTO"

OMVAL — AMSTERDAM

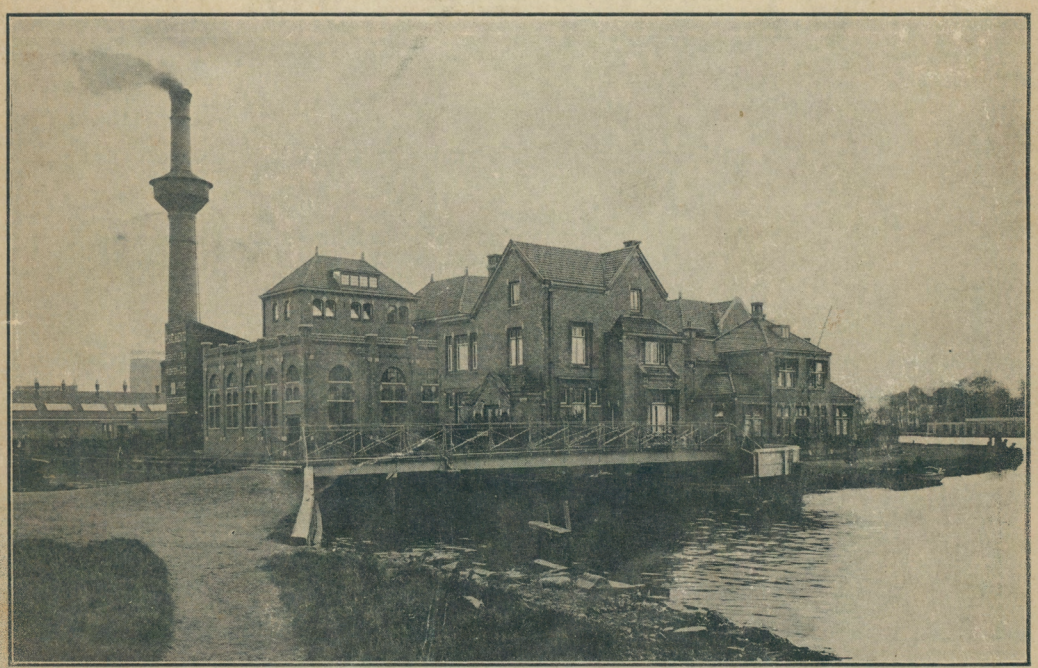

FABRIEKSGEBOUW GEZIEN VAN DE WEESPERZIJDE BIJ SCHOLLENBRUG

201237_017
schr027barb01
Barbarosserie

VE[illegible]EN